

3184

Ի Ս Տ Ա Լ Ի Ն

ԼԵՆԻՆԻԶՄԻ ՀԻՄՈՒՆՔՆԵՐԻ
ՄԱՍԻՆ

մշ 8

ՊՐՈԼԵՏԱՐՆԵՐ ԲՈԼՈՐ ՑԵՐԿՈՆԵՐԻ, ՄԻԱՑԵՔ

21 JUN 2005

Ի. Ս Տ Ա Լ Ի Ն

3K33
L-35

պ

ԼԵՆԻՆԻԶՄԻ ՀԻՄՈՒՆՔՆԵՐԻ
ՄԱՍԻՆ

1/2
00-33
00-33

05 AUG 2013

3185

3190
38

И. СТАЛИН
ОБ ОСНОВАХ ЛЕНИНИЗМА
Госиздат—отдел парт.-полит. литературы
Ереван, 1938

ԼԵՆԻՆԻԶՄԻ ՀԻՄՈՒՆՔՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

1924 թ. ապրիլի սկզբին Սվերդլովյան համալսարանում կադրացած դասախոսաւթուհները

ԼԵՆԻՆՑԱՆ ԿԱԶԻՆ ԵՄ

ᆞᆫᆯᆡᆫᆸᆮᆺᆷ

P. USULNU

Լենինի լիզմի հիմունքները—այդ մեծ թեմա յե։ Այն սպառնալու համար անհրաժեշտ ե մի ամբողջ գիրք։ Ավելին . անհրաժեշտ են մի ամբողջ շարք գրքեր։ Ուստի բնական է, վրդ լիմ դասախոսութիւնները չեն կարող լենինիզմի սպառնչ շարադրանքը լինել։ Նրանք կարող են, լավադու ղն դեպքում, լինել լենինիզմի հիմունքները լի սեղմ կոնսպեկտը։ Այնուամենայնիւմ, յես ողտալար նմ համարում շարադրել այդ կոնսպեկտը, վրդսպեսզ լիմ միքանի հիմնական մեկնակետեր, վրդրնք անհրաժեշտ են լենինիզմի հաջող ուսումնասիրութիւն համար։

Շարադրելով լենինիզմի հիմունքները—այդ դեռ չի նշանակում չարադրել Լենինի աշխարհայացքի հիմունքները։ Լենինի աշխարհայացքը և լենինիզմի հիմունքները միևնույնը չեն ըստ ծավալի։ Լենինը մարքսիստ է, և նրա աշխարհայացքի հիմունքը, իհարկե, մարքսիզմն է։ Բայց դրանից բնավ չի հետևում, Վոր լենինիզմի շարադրանքը պետք է սկսել մարքսիզմի հիմունքների շարադրանքից։ Շարադրելով լենինիզմը—նշանակում է շարադրել այն առանձնահատուկը և նորը Լենինի աշխատություններում, Վոր մտցրել է Լենինը մարքսիզմի ընդհանուր դանձարանը և Վորը բնականորեն կապված է նրա ամուլան հետ։ Միայն այս իմաստով յես կխոսեմ լենինիզմի հիմունքների մասին իմ դասախոսությունների մեջ։

Ուրեմն, ի՞նչ է լենինիզմը:

Վոմանք ասում են, թե լենինիզմը մարքսիզմի կիրառումն է ռուսաստանյան իրադրության յուրոթիմակ սխալմաների նկատմամբ: Այդ բնորոշման մեջ կա ճշմարտության մասնիկ, բայց այդ բնորոշումը հեռու յե ամբողջ ճշմարտությունն սպառելուց: Լենինն իսկապես կիրառեց մարքսիզմը ռուսաստանյան իրականության նկատմամբ և այն կիրառեց վարպետորեն: Բայց յեթե լենինիզմը լիներ մարքսիզմի միմիայն կիրառումը Ռուսաստանի յուրոթիմակ իրադրության նկատմամբ, ապա այն ժամանակ լենինիզմը կլիներ զուտ ազգային և միմիայն ազգային, զուտ ռուսական և միմիայն ռուսական յերևույթ: Մինչդեռ մենք գիտենք, Վոր լենինիզմն ինտերնացիոնալ յերևույթ է, և Վոչ թե միայն ռուսական, և արմատներ ունի ամբողջ միջազգային զարգացման մեջ: Ահա թե ինչու յես կարծում եմ, Վոր այս բնորոշումը տառապում է միակողմանիությամբ:

Ուրլիններն ասում են, թե լենինիզմը XIX դարի քառասնական թվականների մարքսիզմի հեղափոխական տարրերի վերածնունդն է՝ ի տարբերություն հետագա տարիների մարքսիզմից, յերբ նա դարձավ իբր թե չափավոր, Վոչ-հեղափոխական: Յեթե վերանանք Մարքսի ուսմունքը նման տխմար ու դուհիկ ձևով յերկու մասի՝ հեղափոխականի և չափավորի բաժանելուց, հարկավոր է ընդունել, Վոր/նույնիսկ այդ բոլորովին թերի և անբավարար բնորոշման մեջ ճշմարտության մասնիկ կա: Դա, ճշմարտության այդ մասնիկը, այն է, Վոր Լենինն իրոք վերածնեց մարքսիզմի հեղափոխական բովանդակությունը, Վորը Վորմարթադել էյին II Ինտերնացիոնալի ոպորտունիստները: Բայց դա ճշմարտության մասնիկն է միայն: Լենինիզմի մասին ամբողջ ճշմարտությունն այն է, Վոր լենինիզմը Վոչ միայն վերածնեց մարքսիզմը, այլ նա մի քայլ ել արավ դեպի առաջ, ավելի ևս զարգացնելով մարքսիզմը կապիտալիզմի և պրոլետարիատի դասակարգային կռիվի նոր սխալմաներում:

Հապա, վերջիվերջո, ի՞նչ է լենինիզմը:

Լենինիզմն իմպերիալիզմի և պրոլետարական հեղափոխության դարաշրջանի մարքսիզմն է: Ավելի ճշգրիտ՝ լենինիզմը պրոլետարական հեղափոխության թեորիան ու ստիպիկան է

ընդհանրապես, պրոլետարիատի դիկտատուրայի թեորիան ու ստիպիկան՝ առանձնապես: Մարքսը և Ենգելսը գործում էյին նախահեղափոխական ժամանակաշրջանում (մենք նկատի ունենք պրոլետարական հեղափոխությունը), յերբ դեռ զոյություն չուներ զարգացած իմպերիալիզմը, մի ժամանակշրջանում, յերբ պրոլետարները հեղափոխության էյին նախաստորատուում, այն ժամանակաշրջանում, յերբ պրոլետարական հեղափոխությունը դեռ ուղղակի պրակտիկ անխուսափելիություն չեր: Իսկ Լենինը, Մարքսի ու Ենգելսի աշակերտը, գործում եր զարգացած իմպերիալիզմի ժամանակաշրջանում, ծավալվող պրոլետարական հեղափոխության ժամանակաշրջանում, յերբ պրոլետարական հեղափոխությունն արդեն հաղթանակել եր մի յերկրում, ջախջախել եր բուրժուական դեմոկրատիան և բացել պրոլետարական դեմոկրատիայի դարաշրջանը, խորհուրդների դարաշրջանը:

Ահա թե ինչու լենինիզմը մարքսիզմի հետագա զարգացումն է:

Նշում են, սովորաբար, լենինիզմի բացառիկ մարտական և բացառիկ հեղափոխական բնույթը: Դա միանգամայն ճիշտ է: Բայց լենինիզմի այդ առանձնահատկությունը բացատրվում է յերկու պատճառով. — նախ՝ նրանով, Վոր լենինիզմն առաջացավ պրոլետարական հեղափոխությունից, Վորի կնիքը նա չի կարող չկրել իր վրա. յերկրորդ՝ նրանով, Վոր նա աճեց ու ամրապնդվեց II Ինտերնացիոնալի ոպորտունիզմի դեմ ունեցած դոտեմարտերում, Վորի դեմ մղվող պայքարը յեղել է և է՝ կապիտալիզմի դեմ հաջող պայքար մղելու անհրաժեշտ նախապայմանը: Հարկավոր չե մոռանալ, Վոր մի կողմից Մարքսի ու Ենգելսի և մյուս կողմից Լենինի միջև ընկած է II Ինտերնացիոնալի ոպորտունիզմի անբաժան տիրապետության մի ամբողջ շրջան, ոպորտունիզմի, Վորի դեմ անողորմ պայքար մղելը չեր կարող լենինիզմի կարևորագույն խնդիրներից մեկը չկազմել:

I

ԼԵՆԻՆԻԶՄԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՐՄԱՏՆԵՐԸ

Լենինիզմն աճեց և ձևավորվեց իմպերիալիզմի սխալմաններում, յերբ կապիտալիզմի հակասությունները ծայրակետի էյին

հասել, յերբ պրոլետարական հեղափոխությունն անմիջական պրակտիկայի հարց եր դարձել, յերբ հեղափոխության համար բանավոր դասակարգի նախապատրաստվելու հին ժամանակաշրջանը դեմ եր առել և վերաճել եր ընդդեմ կապիտալիզմի ուղղակի դրոհելու նոր ժամանակաշրջանի:

Լենինն իմպերիալիզմն անվանում եր «մեռնող կապիտալիզմ»: Ինչո՞ւ: Վորովհետև իմպերիալիզմը կապիտալիզմի հակասությունները հասցնում ե վերջին գծին, ծայրահեղ սահմաններին, վորոնցից դենն սկսվում ե հեղափոխությունը: Այդ հակասություններից ամենակարևորները պետք ե համարել յերեք հակասություն:

Առաջին հակասությունը—դա հակասությունն ե աշխատանքի և կապիտալի միջև: Իմպերիալիզմը մոնոպոլիստական տրեստների ու սինդիկատների, բանկերի ու ֆինանսական ոլիգարխիայի ամենակարողությունն ե արդյունաբերական յերկրներում: Այդ ամենակարողության դեմ պայքարելու դործում բանվոր դասակարգի սովորական մեթոդները—արհեստակցական միություններն ու կոոպերատիվները, պառլամենտական կուսակցություններն ու պառլամենտական պայքարը—միանգամայն անբավարար դուրս յեկան: Կա՞մ անձնատուր յեղիր կապիտալի վորդումածությանը, առաջիկա նման քարշ տուր քո դոյությունը և ցածրացիր, կա՞մ նոր դենք վերցրու—իմպերիալիզմն այսպես ե դնում հարցը պրոլետարիատի միլիոնավոր մասսաների առաջ: Իմպերիալիզմը բանվոր դասակարգին մոտեցնում ե հեղափոխությանը:

Յերկրորդ հակասությունը—դա հակասությունն ե տարբեր ֆինանսական խմբերի ու իմպերիալիստական պետությունների միջև այն պայքարում, վոր նրանք մղում են հումքի աղբյուրներին համար, ոտար տերիտորիաների համար: Իմպերիալիզմը կապիտալի արտահանումն ե դեպի հումքի աղբյուրները, կատաղի պայքար ե այդ աղբյուրներին մոնոպոլ ձևով տիրանալու համար, պայքար արդեն բաժանված աշխարհը վերաբաժանելու համար, պայքար, վոր առանձին մոլեղնությամբ մղում են «արևի տակ տեղ» փնտռող նոր ֆինանսական խմբերն ու պետությունները հին խմբերի ու պետությունների դեմ, վորոնք ամուր կառուցել են իրենց զավթածին: Կապիտալիստների տարբեր խմբերի

միջև մղվող այդ կատաղի պայքարն ուղադրավ ե այն տեսակետից, վոր նա իր մեջ վորպես անխուսափելի տարր պարունակում ե իմպերիալիստական պատերազմներ, պատերազմներ ոտար տերիտորիաներ զավթելու համար: Այս հանգամանքն իր հերթին ուղադրավ ե այն տեսակետից, վոր նա տանում ե դեպի իմպերիալիստների փոխադարձ թուլացում, դեպի ընդհանրապես կապիտալիզմի դիրքի թուլացում, դեպի պրոլետարական հեղափոխության մոմենտի մերձեցում, դեպի այդ հեղափոխության պրակտիկ անհրաժեշտություն:

Յերրորդ հակասությունը—դա հակասությունն ե մի բուռն տիրապետող «քաղաքակիրթ» ազգերի և աշխարհի հարյուրամիլիոնավոր դաղութային ու կախյալ ժողովուրդների միջև: Իմպերիալիզմն ամենալայնածավալ դաղութներն ու կախյալ յերկրների հարյուրամիլիոնավոր բնակչության ամենալիտի շահագործումը և ամենալայնադե ճնշումն ե: Գերշահույթ քամե—այս ե այդ շահագործման և այդ ճնշման նպատակը: Բայց շահագործելով այդ յերկրները, իմպերիալիզմն ստիպված ե այդտեղ կառուցել յերկաթուղիներ, ֆաբրիկաներ ու գործարաններ, արդյունաբերական և առևտրական կենտրոններ: Պրոլետարները դասակարգի յերևան դալը, տեղական ինտելիգենցիայի սաղմնավորվելը, ազդային ինքնադիտակցության արթնանալը, աղատաբերական շարժման ուժեղանալը—սրանք են այդ «քաղաքականության» անխուսափելի արդյունքները: Այդ մասին ակներևորեն վկայում ե հեղափոխական շարժման ուժեղացումն առանց բացառության բոլոր դաղութներում ու կախյալ յերկրներում: Այս հանգամանքը կարևոր ե պրոլետարիատի համար այն տեսակետից, վոր նա հիմնովին խարխուլում ե կապիտալիզմի դիրքերը՝ դաղութներն ու կախյալ յերկրներն իմպերիալիզմի ռեզերվներից վերածելով պրոլետարական հեղափոխության ռեզերվների:

Սրանք են, ընդհանուր առմամբ, իմպերիալիզմի գլխավոր հակասությունները, վորոնք հին «ծաղկյալ» կապիտալիզմը վեր են ածել մեռնող կապիտալիզմի:

Տաս տարի սրանից առաջ բռնկված իմպերիալիստական պատերազմի նշանակութունը, ի միջի այլոց, այն ե, վոր նա այդ բոլոր հակասությունները հավաքեց մի հանդուլցի մեջ և դրանք

նետեց կշեռքի նժարը, արագացնելով ու հեշտացնելով սլոն-տարիաատի հեղափոխական ճակատամարտերը:

Այլ կերպ ասած՝ իմպերիալիզմը հասցրեց վո՛չ միայն այն բանին, վոր հեղափոխութիւնը դարձավ սլոնտիկ անխուսա-փելիութիւն, այլև այն բանին, վոր ստեղծւիւցին բարենպաստ սրայմաններ կապիտալիզմի ամբողջութիւնների վրա ուղղակի դրո-հելու համար:

Այսպես է լենինիզմ ծնող միջադպիսին իրադրութիւնը:

Այդ բոլորը լավ, կասեն մեզ, բայց ի՞նչ դործ ունի այստեղ Ռուսաստանը, վորը չե՞ վոր չի յեղել և չեր ել կարող լինել իմպե-րիալիզմի կլասիկ յերկիր: Ի՞նչ դործ ունի այստեղ Լենինը, վոր աշխատում էր նախ և առաջ Ռուսաստանում և Ռուսաստանի հա-մար: Ինչո՞ւ հենց Ռուսաստանը ծառայեց լենինիզմի ոջախ, սլո-լետարական հեղափոխութեան թեորիայի ու տակտիկայի հայրե-նիք (родина):

Վորովհետև Ռուսաստանն էր իմպերիալիզմի այս բոլոր հա-կասութիւնների հանգուցային կետը:

Վորովհետև Ռուսաստանը հեղափոխութեամբ ալելի յեր հզի, քան վորեւէ այլ յերկիր, և այդ պատճառով միայն նա՛ յեր ի վիճակի հեղափոխական ճանապարհով լուծելու այդ հակասու-թիւնները:

Սկսենք այն բանից, վոր ցարական Ռուսաստանն ամեն տե-սակ ճնշման ոջախ էր—և՛ կապիտալիստական, և՛ դադութային, և՛ ղինվորական ճնշման—իր ամենաւայրագ ու բարբարոսական ձևով վեր առած: Ո՞ւմ հայտնի չէ, վոր Ռուսաստանում կապի-տալի ամենակարողութիւնը միաձուլվում էր ցարիզմի դեսպո-տիզմի հետ, ուսական նացիոնալիզմի ագրեսիվութիւնը՝ դեպի վոչ-ուս ժողովուրդները ցարիզմի ունեցած դահճային վերա-բերմունքի հետ, ամբողջ շրջանների՝ Տաճկաստանի, Պարսկաս-տանի, Չինաստանի շահագործումը, այդ շրջանները ցարիզմի կողմից զավթելու և զավթման համար պատերազմներ մղելու հետ: Լենինն իրաւացի յեր՝ ասելով, վոր ցարիզմը «ռազմաֆեո-դալական իմպերիալիզմ է»: Յարիզմն իմպերիալիզմի՝ քառակու-սի աստիճանի բարձրացրած ամենաբացատրական կողմերի կենտ-րոնակետն էր:

Այնուհետև: Յարական Ռուսաստանն արեւմտյան իմպերիա-լիզմի մեծագույն ռեզերվն էր վո՛չ միայն այն իմաստով, վոր նա ադատ մուտք էր տալիս արտասահմանյան կապիտալին, վորն իր ձեռքին էր պահում Ռուսաստանի ժողովրդական տնտեսութեան այնպիսի վճռողական ճյուղեր, ինչպիսիք են վառելիքն ու մե-տաղադործութիւնը, այլև այն իմաստով, վոր նա հոգուտ արեւմտյան իմպերիալիստների կարող էր միլիոնավոր ղինվորներ տրամադրել: Վերհիշեցե՛ք 12 միլիոնանոց ռուսական բանակը, վոր իմպերիալիստական ճակատներում արյուն էր թափում անդլո-Ֆրանսական կապիտալիստների ահռելի շահույթներն ապահովելու համար:

Այնուհետև: Յարիզմն իմպերիալիզմի վո՛չ միայն պահապան շունն էր Յեւրոպայի արեւելքում, այլև արեւմտյան իմպերիալիզմի գործակալութիւնը՝ ժողովրդից դուրս կորզելու հարցում միլիո-նավոր տոկոսներն այն փոխառութիւններին, վոր նրան բաց ելին թողնում Փարիզում ու Լոնդոնում, Բեռլինում ու Բրյուսսե-լում:

Վերջապես, ցարիզմն արեւմտյան իմպերիալիզմի ամենահա-վատարիմ դաշնակիցն էր Տաճկաստանի, Պարսկաստանի, Չինաս-տանի և այլ յերկրներին բաժանման դործում: Ո՞ւմ հայտնի չէ, վոր ցարիզմն իմպերիալիստական պատերազմը մղում էր Անտան-տի իմպերիալիստների հետ դաշնակցած, վոր Ռուսաստանն այդ պատերազմի եյական տարրն էր:

Ահա թե ինչու ցարիզմի և արեւմտյան իմպերիալիզմի շահերը միահյուսվում եյին և վերջիվերջո միաձուլվում, կազմում եյին իմպերիալիզմի շահերի միասնական կծիկ: Արեւմտյան իմպերիա-լիզմը կարո՞ղ էր արդոք հաշտվել Արեւելքում այդպիսի հզոր նեցուկ և ուժերի ու միջոցների այնպիսի մի հարուստ ռեզերվուար կորցնելու հետ, ինչպիսին էր հին, ցարական, բուրժուական Ռուսաստանը, առանց փորձելու իր բոլոր ուժերը՝ Ռուսաստանի հեղափոխութեան դեմ մահացու պայքար մղելու համար, ցա-րիզմը պաշտպանելու և պահպանելու նպատակով: Իհարկէ, չէր կարող:

Բայց սրանից հետեւում է, վոր ոյլ ուղում էր հարվածել ցա-րիզմին, նա անխուսափելիորեն ձեռք էր բարձրացնում իմպերիա-

լիզմի վրա, ով ապստամբում եր ցարիզմի դեմ, նա պետք է ապստամբեր նաև իմպերիալիզմի դեմ, վրոլմհետև ով տապալում եր ցարիզմը, նա պետք է տապալեր նաև իմպերիալիզմը, յեթե նա իսկապես մտածում եր վո'չ միայն ջախջախել ցարիզմը, այլև վոչնչացնել այն առանց մնացորդի: Յարիզմի դեմ ուղղված հեղափոխությունը մոտենում եր, այսպիսով, և պետք է վերածեր իմպերիալիզմի դեմ ուղղված հեղափոխության, պրոլետարական հեղափոխության:

Մինչդեռ, Ռուսաստանում բարձրանում եր մեծագույն ժողովրդական հեղափոխությունը, վորին դուրս եր կանգնած աշխարհի ամենահեղափոխական պրոլետարիատը, վորն իր տրամադրության տակ ուներ այնպիսի մի լուրջ դաշնակից, ինչպես Ռուսաստանի հեղափոխական դյուղացիությունն է: Հարկ կա՞րող կանգ առնել կիսաճամբին, վոր նա հաջողության դեպքում պետք է առաջ դնար՝ ապստամբության դրոշ բարձրացնելով իմպերիալիզմի դեմ:

Ահա թե ինչու Ռուսաստանը պետք է դառնար իմպերիալիզմի հակասություններին հանդուցային կետը վո'չ միայն այն իմաստով, վոր այդ հակասություններն ամենից հեշտ բացահայտվում էյին հենց Ռուսաստանում՝ նրանց առանձնապես այլանդակ և առանձնապես անհանդուրժելի բնույթի շնորհիվ, և վո'չ միայն այն պատճառով, վոր Ռուսաստանն արևմտյան իմպերիալիզմի ամենակարևոր հենարանն եր, վորը միացնում եր Արևմուտքի ֆինանսական կապիտալն Արևելքի դաղուլթների հետ, այլև այն պատճառով, վոր միայն Ռուսաստանում դոյություն ուներ այն ռեալ ուժը, վորը կարող եր հեղափոխական ճանապարհով լուծել իմպերիալիզմի հակասությունները:

Բայց սրանից հետևում է, վոր հեղափոխությունը Ռուսաստանում չեր կարող պրոլետարական չդառնալ, վոր նա իր դարպացման առաջին իսկ օրերին չեր կարող չստանալ միջադեպին բնույթ, վոր նա չեր կարող, այդպիսով, չցնցել համաշխարհային իմպերիալիզմի բուն հիմքերը:

Ռուսական կոմունիստներն իրերի այս վիճակում կարո՞ղ էյին արդյոք իրենց աշխատանքում սահմանափակել ռուսական

հեղափոխության նեղ-աղբային շրջանակներով: Իհարկե, վո'չ: Ընդհակառակը, ամբողջ իրադրությունը, ինչպես ներքինը (լուր հեղափոխական ճգնաժամը), այնպես ել արտաքինը (պատերազմը), դրդում եր նրանց, վոր իրենց աշխատանքում դուրս գան այդ շրջանակներից, պայքարը փոխադրեն միջադեպին ասպարեզ, բացահայտեն իմպերիալիզմի խոցերը, ապացուցեն կապիտալիզմի փլուզումի անխուսափելիությունը, ջախջախեն սոցիալ-շովինիզմը և սոցիալ-պացիֆիզմը, վերջապես, տառալեն իրենց յերկրում կապիտալիզմը և կռն պրոլետարիատի համար պայքարի նոր դենք՝ պրոլետարական հեղափոխության թեորիան ու տակտիկան, վորպեսզի բոլոր յերկրների պրոլետարներին համար հեշտացնեն կապիտալիզմի տապալման դրոշը: Ռուսական կոմունիստներն այլ կերպ չէյին ել կարող դործել, վրոլմհետև միայն այդ ճանապարհին կարելի յեր սալասել միջադեպին իրադրության վրոշ փոփոխություններ, վորոնք կարողանային ապահովել Ռուսաստանը բուրժուական կարգերի ռեստավրացիայից:

Ահա թե ինչու Ռուսաստանը դարձավ լենինիզմի ոջալը, իսկ ռուսական կոմունիստներին առաջնորդ Լենինը—նրա ստեղծիչը:

Ռուսաստանին և Լենինին այստեղ «պատահեց» մոտավորապես նույնը, ինչ վոր պատահել եր անցյալ դարի քառասնական թվականներին Գերմանիային ու Մարքս—Ենգելսին: Գերմանիան այն ժամանակ, ինչպես և Ռուսաստանը XX դարի սկզբներում, հղի յեր բուրժուական հեղափոխությամբ: Մարքսն այն ժամանակ դրում եր «կոմունիստական Մանիֆեստում», վոր

«կոմունիստներն իրենց գլխավոր ուշադրությունը դարձնում են Գերմանիայի վրա այն պատճառով, վոր նա բուրժուական հեղափոխության նախորդակին է դանվում, այն պատճառով, վոր նա այդ հեղաշրջումը կկատարի յեվրոպական քաղաքակրթության ընդհանրապես ավելի առաջագիծ պայմաններում, ունենալով շատ ավելի դարգացած պրոլետարիատ, քան XVII դարի Անգլիայում եր և XVIII դարի Ֆրանսիայում: Հետևաբար, դերմանական բուրժուական հեղափոխությունը կարող է պրոլետարական հեղափոխության լոկ անմիջական նախերգանքը լինել»:

Այլ կերպ ասած՝ հեղափոխական շարժման կենտրոնը տեղափոխվում եր Գերմանիա:

Հաղիւլ թե կարելի լինի տարակուսել, վոր հենց այդ հանգամանքը, վորը նշել է Մարքսը վերը բերած ցիտատում, դարձավ այն բանի համահայտն սխառութիւն, վոր հենց Գերմանիան հանդիսացավ գիտական սոցիալիզմի ծննդավայրը, իսկ գերմանական պրոլետարիատի առաջնորդները՝ Մարքսն ու Ենգելսը՝ նրա ստեղծիչները:

Նույն այդ բանը հարկավոր է ասել, բայց ե՛լ ավելի մեծ չափով, XX դարի սկզբի Ռուսաստանի մասին: Ռուսաստանն այդ ժամանակաշրջանում գտնվում էր բուրժուական հեղափոխութեան նախորդական, նա այդ հեղափոխութեանը պետք է կատարեր Յեյդուպայի ավելի պրոգրեսիվ պայմաններում և ավելի դարդացած պրոլետարիատով, քան Գերմանիան (եւ չենք խոսում Անգլիայի և Ֆրանսիայի մասին), ընդվորում բոլոր տվյալներն ասում եյին, վոր այդ հեղափոխութեանը պրոլետարական հեղափոխութեան խմորիչը և նախերգանքը պետք է դառնա: Ձի կարելի պատահականութեան համարել այն վրաստը, վոր Լենինը դեռ 1902 թվին, յերբ ուսական հեղափոխութեանը նոր երտադմնավորվում, իր «Ի՞նչ անել» բրոշյուրում կանխադուշակ խոսքեր եր գրում այն մասին, վոր

«Պատմութեան այժմ մեր առջ (այսինքն՝ ուսական մարքսիստների առաջ: Ի. Ստ.) մերձավորագույն մի խնդիր է դրել, վոր վորեւ ալ յերկրի պրոլետարիատի բոլոր մերձավորագույն խնդիրներից ամենահեղափոխականն է: Այդ խնդրի իրականացումը — վո՛չ միայն յեվրոպական, այլև ասիական ռեակցիայի ամենահզոր պատվարի խորտակումը — ուսական պրոլետարիատին կդարձնէր միջազգային հեղափոխական պրոլետարիատի ավանդարդը» (տե՛ս հ. IV, էջ 382):

Այլ կերպ ասած՝ հեղափոխական շարժման կենտրոնը պետք է տեղափոխվեր Ռուսաստան:

Հայտնի յե, վոր Ռուսաստանի հեղափոխութեան ընթացքը հալելու դուր արդարացրեց Լենինի այս նախադուշակումը:

Դրանից հետո դարձանալի՞ յե արդյոք, վոր այն յերկրը, վորն այդպիսի հեղափոխութեան կատարեց և ունէր այդպիսի պրոլետարիատ, — պրոլետարական հեղափոխութեան թեորիայի ու տակտիկայի հայրենիք ծառայեց:

Ձարմանալի՞ յե արդյոք, վոր այդ պրոլետարիատի առաջ-

նորդը՝ Լենինը դեռ հետ մեկտեղ դարձավ այդ թեորիայի ու տակտիկայի ստեղծիչը և միջազգային պրոլետարիատի առաջնորդը:

II

ՄԵԹՈԴԸ

Վերը յես ասացի, վոր, մի կողմից, Մարքս—Ենգելսի և, մյուս կողմից, Լենինի միջև ընկած է II Ինտերնացիոնալի ոպորտունիզմի տիրապետութեան մի ամբողջ շրջան: Ճշգրիտ լինելու շահը նկատի ունենալով, յես պետք է ավելացնեմ, վոր այստեղ խոսքը վո՛չ թե ոպորտունիզմի ֆորմալ տիրապետութեան, այլ լոկ նրա վրաստական տիրապետութեան մասին է: Ձևականորեն II Ինտերնացիոնալին դուրս եյին կանգնած «ռազավիտ» մարքսիստներ, «որթոդոքսներ» — կաուցիկն և ուրիշները: Սակայն, իրականում II Ինտերնացիոնալի հիմնական սլոխատանքը կատարվում եր ոպորտունիզմի դժով: Ոպորտունիստները հարմարվում եյին եր ոպորտունիզմի դժով: Ոպորտունիստները հարմարվում եյին բուրժուազիային՝ չնորհիւ իրենց հարմարվողական, մանր-բուրժուական բնութեան, — «որթոդոքսներն» եւ իրենց հերթին հարմարվում եյին ոպորտունիստներին՝ ոպորտունիստների հետ «միասնութեան պահպանելու» և «կուսակցութեան մեջ խաղաղութեան» ապահովելու շահը նկատի ունենալով: Վորպես արդյունք ստացվում եր ոպորտունիզմի տիրապետութեան, վորովհետեւ բուրժուազիայի քաղաքականութեան և «որթոդոքսների» քաղաքականութեան միջև շղթան ծայրափակված եր լինում (оказывалась замкнута):

Դա կատարալիզմի համեմատաբար խաղաղ դարգացման ժամանակաշրջանն եր, այսպես ասած, մինչպատերազմյան ժամանակաշրջանը, յերբ իմպերիալիզմի կատաստրոֆիկ հակասութեանները դեռ չեյին կարողացել հայտաբերել լիակատար ակթիւնները, յերբ բանվորները տնտեսական դործադուլներն ու արհմիութեանները դարգանում եյին քիչ թե շատ «նորմալ» կերպով, յերբ ընտրական պայքարն ու պառլամենտական ֆրակցիաներն ունենում եյին «գլխասպտուկ» հաջողութեաններ, յերբ պայքարի լեզալ ձևերը դուրսվում, մինչև յերկինք եյին բարձրաց-

վում և մտածում եյին լեզալուծյամբ «սարսնել» կապիտալիզմը,—մի խոսքով՝ յերբ II Ինտերնացիոնալի կուսակցությունները ճարպակալվում եյին, և հեղափոխության մասին, պրոլետարիատի դերկտատորայի մասին, մասսաների հեղափոխական դաստիարակության մասին լրջորեն մտածել չեյին ցանկանում:

Ամբողջական հեղափոխական թեորիայի փոխարեն—հակասական թեորիական դրույթներ ու թեորիայի բեկորներ, վորոնք անջատված եյին մասսաների կենդանի հեղափոխական պայքարից և համառ զոգմաների եյին վերածվել: Ձևի համար, իհարկե, հիշում եյին Մարքսի թեորիան, բայց այն նպատակով, վորպեսզի նրա միջից դուրս վանեն կենդանի հեղափոխական վոզլին:

Հեղափոխական քաղաքականության փոխարեն—թուլամորթ Ֆիլիստերություն ու ժուժկալ պոլիտիկանություն, սլառամենտական դիվանագիտություն ու սլառամենտական կոմբինացիաներ: Ձևի համար, իհարկե, ընդունվում եյին «հեղափոխական» վորոշումներ ու լողունդներ, սակայն մահուղի տակ դնելու համար:

Կուսակցության իր սեփական սխալների վրա դաստիարակելու և ճիշտ հեղափոխական տակտիկա սովորեցնելու փոխարեն—խնամքով զանցառում ցավոտ հարցերի, նրանց քողարկումն ու սվաղումը: Ձևի համար, իհարկե, չեյին հրաժարվում ցավոտ հարցերի մասին խոսելուց, բայց նրա համար, վորպեսզի դործը վերջացնեն վորեւէ «կառուցուկային» բանաձևով:

Ահա թե ինչպես եր II Ինտերնացիոնալի կերպարանքը, նրա աշխատանքի մեթոդը, նրա զինանոցը:

Մինչդեռ մոտենում եր իմպերիալիստական պատերազմների և պրոլետարիատի հեղափոխական մարտերի նոր շրջանը: Պայքարի հին մեթոդներն ակնհայտորեն անբավարար ու անզոր եյին հանդիսանում Ֆինանսական կապիտալի ամենակարողության հանդեպ:

Ահհրաժեշտ եր վերանայել II Ինտերնացիոնալի ամբողջ աշխատանքը, աշխատանքի նրա ամբողջ մեթոդը, դուրս վնդելով Ֆիլիստերությունը, նեղճակատությունը, պոլիտիկանությունը, ռենեգատությունը, սոցիալ-չովինիզմը, սոցիալ-պացիֆիզմը: Ահհրաժեշտ եր ստուգել II Ինտերնացիոնալի ամբողջ զինանոցը,

դուրս չալտել այն ամենը, ինչ ժանդոտել ու հնացել եր, դարենել զենքի նոր տեսակներ: Առանց այսպիսի նախապատրաստական աշխատանքի՝ կապիտալիզմի դեմ պատերազմի դնալն իսկ իշուր եր: Առանց դրան պրոլետարիատը նոր հեղափոխական մարտերի հանդեպ անբավարար զինված կամ նույնիսկ պարզապես անզեն զանվելու ռիսկի յեր յենթարկվում:

II Ինտերնացիոնալի ավելյան ախոռների հիմնական ստուգման և հիմնական մաքրման այդ պատիվը բաժին ընկավ լենինիզմին:

Ահա թե ինչպիսի պայմաններում ծնվեց և կոխվեց լենինիզմի մեթոդը:

Ինչի՞ յեն հանդում այդ մեթոդի սրահանջները:

Առաջին՝ մասսաների հեղափոխական պայքարի կրտսում, կենդանի պրակտիկայի կրակում II Ինտերնացիոնալի թեորիական զոգմաներն ստուգելու, այսինքն՝ թեորիայի ու պրակտիկայի խախտված միասնականությունը վերականգնելուն, նրանց միջև յեղած խղումը վերացնելուն, վորովհետեւ միայն այդ կերպ կարելի յե ստեղծել իսկապես պրոլետարական մի կուսակցություն, վորը զինված և հեղափոխական թեորիայով:

Յերկրորդ՝ II Ինտերնացիոնալի կուսակցություններին քաղաքականության ստուգմանը վնչ թե նրանց լողունդներով և բանաձևերով (վորոնց չի կարելի հավատալ), այլ նրանց դործերով, նրանց դործողություններով, վորովհետեւ միայն այդպես կարելի յե նվաճել պրոլետարական մասսաների վստահությունը և արժանի դառնալ նրան:

Յերկրորդ՝ ամբողջ կուսակցական աշխատանքի վերակառուցմանը նոր հեղափոխական յեղանակով՝ մասսաներին հեղափոխական պայքարի համար դաստիարակելու և նախապատրաստելու վորով, վորովհետեւ միայն այդպես կարելի յե նախապատրաստել մասսաներին պրոլետարական հեղափոխության համար:

Չորրորդ՝ պրոլետարական կուսակցություններին ինֆմաֆնմադատությամբ, նրանց ուսուցմանը և դաստիարակման իրենց սեփական սխալների վրա, վորովհետեւ միայն այդպես կարելի յե դաստիարակել կուսակցական իսկական կազմեր ու իսկական լիզերներ:

Սրանք են լինելով մեթոդի հիմունքն ու ելակետը:
Ի՞նչպես եր կիրառվում այդ մեթոդը պրակտիկայում:

II Ինտերնացիոնալի ուղղորդող սկզբունքներն ունեն մի շարք թեո-
րիական դոգմաներ, վերոնցից նրանք միշտ սկսում են, ինչպես
պարոզները վառարանի մոտից: Վերջները դրանցից միջանկյալ:

Դոգմա առաջին—պրոլետարիատի կողմից իշխանությունը
վերցնելու պայմաններն մատն: Ուղղորդող սկզբունքը հավատաց-
նում են, վոր պրոլետարիատը չի կարող և չպետք է վերցնի իշ-
խանությունը, յեթե նա ինքը մեծամասնություն չի հանդիսանում
յերկրում: Վե՛չ մի ապացույց, վորովհետև հնարավորություն չկա
արդարացնելու այդ անհեթեթ դրույթը վո՛չ թեորիապես, վո՛չ
եւ դործնականորեն: Դիցուք թե, պատասխանում ե լենինը II Ին-
տերնացիոնալի պարոններին: Լա՛վ, իսկ յեթե ստեղծվել է այն-
պիսի պատմական իրադրություն (պատերազմ, ագրարային
ճգնաժամ և այլն), յերբ բնակչության ղեկավարությունը կազ-
մող պրոլետարիատը հնարավորություն ունի աշխատավոր մաս-
սաների հակադասական մեծամասնություն լր շուրջը համախմբե-
լու,—նա ինչո՞ւ իշխանությունը չվերցնի: Ինչո՞ւ պրոլետարիա-
տը չողտադրծի միջազգային և ներքին բարենպաստ իրադրու-
թյունը՝ կապիտալի Ֆրոնտը ձեղքելու և հանդույցի ընդհանուր
լուծումն արագացնելու համար: Մի՞թե Մարքսը դեռ անցյալ
դարի 50-ական թվականներին չէր ասում, վոր Գերմանիայում
պրոլետարիատն հեղափոխության բանը կարող եր «հիանալի» լի-
նել, յեթե կարելի լինեւ պրոլետարիատն հեղափոխությանն ոգ-
նությունը ցույց տալ «այսպես ասած՝ դուրսդիական պատերազ-
մի յերկրորդ հրատարակությունում»: Մի՞թե հայտնի չէ բոլորին
և ամեն մեկին, վոր Գերմանիայում այն ժամանակ պրոլետար-
ները համեմատաբար ավելի քիչ եյին, քան, որինակ, Ռուսաս-
տանում 1917 թվին: Մի՞թե ռուսական պրոլետարիատն հեղափո-
խության պրակտիկան ցույց չտվեց, վոր II Ինտերնացիոնալի հե-
րոսներն այդ սիրած դոգման պրոլետարիատի համար դուրկ է
վորեն կենսական նշանակությունից: Մի՞թե պարզ չէ, վոր մաս-
սաների հեղափոխական պայքարի պրակտիկան հարվածում և
ջախջախում է այդ հնամաշ դոգման:

Դոգմա յերկրորդ—պրոլետարիատը չի կարող լր ձեռքում

պահել իշխանությունը, յեթե նա առկա չունի բավական քանա-
կություն պատրաստի կուլտուրական և ագամինիստրատորական
կադրեր, վորոնք ընդունակ լինեյին կարգի դնել յերկրի կառա-
վարումը. նախ սկսած է պատրաստել այդ կադրերը կապիտալիզ-
մի պայմաններում, և ապա իշխանությունը վերցնել: Դիցուք
թե, պատասխանում ե լենինը, բայց ինչո՞ւ չի կարելի դործն
այնպես շուտ տալ, վոր նախ իշխանությունը վերցնենք, պրոլե-
տարիատի դարգացման համար բարենպաստ պայմաններ ստեղ-
ծենք և ապա 7-միլիոնաց քայլերով առաջ շարժվենք՝ աշխա-
տավորական մասսաների կուլտուրական մակարդակը բարձրաց-
նելու, բանվորներից ղեկավարների ու ագամինիստրատորների մե-
ծաքանակ կադրեր պատրաստելու համար: Մի՞թե ռուսաստանյան
պրակտիկան ցույց չտվեց, վոր բանվորներից ղեկավարների կադ-
րերը պրոլետարիատն իշխանություն ունի հարյուր անգամ ավելի
արագ և ավելի հիմնականորեն ևն ասում, քան կապիտալի իշխա-
նության ունի: Մի՞թե պարզ չէ, վոր մասսաների հեղափոխական
պայքարի պրակտիկան անողոքաբար ջախջախում է ուղղորդ-
ող սկզբունքի նաև այս թեորիական դոգման:

Դոգմա յերրորդ—ընդհանուր քաղաքական դործադուլի մե-
թոդը պրոլետարիատի համար անընդունելի յե, վորովհետև թեո-
րիապես անանկ և այն (տե՛ս Ենդելսի քննադատությունը),
դործնականորեն վտանգավոր (կարող է խանգարել յերկրի տըն-
տեսական կյանքի սոսկորական ընթացքը, կարող է դատարկել
արհեստակցական միությունները դանձարկոյները), չի կարող վո-
խարինել պայքարի պառլամենտական ձևերին, վորոնք պրոլետա-
րիատի դատակարարային կովի դիմադրող ձևն են: Լավ, պատաս-
խանում են լենինիստները: Բայց, նախ՝ Ենդելսը քննադատում
էր վո՛չ թե ամեն մի ընդհանուր դործադուլ, այլ ընդհանուր
դործադուլի միայն վորոշ տեսակը՝ անարխիստներին ընդհանրա-
կան տնտեսական դործադուլը, վոր անարխիստներն առաջ եյին
քաշում պրոլետարիատի քաղաքական պայքարի փոխարեն,—եւ
ի՞նչ դործ ունի այստեղ ընդհանուր քաղաքական դործադուլի մե-
թոդը: Յերկրորդ՝ ո՞վ և վո՞րտեղ և ապացուցել, վոր պայքարի
պառլամենտական ձևը պրոլետարիատի պայքարի դիմադրող ձևն
է: Մի՞թե հեղափոխական շարժման պատմությունը ցույց չի տա-

լիս, վոր պառլամենտական պայքարը լուկ մի դպրոց և ոժանդակ միջոց է սլոբոտարիատի արտապառլամենտական պայքարը կազմակերպելու համար, վոր բանլորական շարժման հիմնական հարցերը կապիտալիզմի ոլորտ լուծվում են ուժով, սլոբոտարական մասսաների անմիջական պայքարով, նրանց ընդհանուր դործադուլով, նրանց ապստամբությամբ: Յերրորդ՝ վո՞րտեղից մեջտեղ յեկավ պառլամենտական պայքարն ընդհանուր քաղաքական դործադուլի մեթոդով փոխարինելու հարցը: Համաքաղաքական դործադուլի կողմնակիցները յե՞րբ և վո՞րտեղ են փորձել պայքարի պառլամենտական ձևերը փոխարինել պայքարի արտապառլամենտական ձևերով: Չորրորդ՝ մի՞թե Ռուսաստանի հեղափոխությունը ցույց չտվեց, վոր ընդհանուր քաղաքական դործադուլը սլոբոտարական հեղափոխության մեծադուլն դպրոցն է և անփոխարինելի միջոց է կապիտալիզմի ամբողջութենների վրա դրոհելու նախորդակին սլոբոտարիատի ամենալայն մասսաներին մոբիլիզացիայի յենթարկելու և կազմակերպելու համար, — ել ինչի՞ համար են այստեղ Ֆիլիստերական արտունջները տնտեսական կյանքի սոսլոբական ընթացքի խանդավառն և արհեստակցական միությունների դանձարկյունների մատին: Մի՞թե պարզ չէ, վոր հեղափոխական պայքարի պրակտիկան ջախջախում է ոսլորտունխտենների և՛ այս դոգման:

Յեւլ այլն և այլն:

Սհա թե ինչու Լենինն ասում էր, վոր «հեղափոխական թեորիան դոգմա չէ», վոր «նա վերջնականապես կազմավորվում է իրոք մասսայական և իրոք հեղափոխական շարժման պրակտիկայի հետ սերտորեն կապակցված լինելով միայն» («Մանկական հիվանդությունը»), վորտհետև թեորիան պետք է ծառայի սլոակտիկային, վորտհետև «թեորիան պետք է սլատասխանի սլոակտիկայի առաջ քաշած հարցերին» («Ժողովրդի բարեկամները»), վորտհետև նա պետք է ստուգվի սլոակտիկայի տվյալներով:

Ինչ վերաբերում է II Ինտերնացիոնալի կուսակցությունների քաղաքական լոզունգներին ու քաղաքական վորոշումներին, ապա բավական է վերհիշել «սլատերազմ սլատերազմին» լոզունգի հետ կապված պատմությունը, վորպեսզի հասկանանք այս կուսակցությունների քաղաքական սլոակտիկայի ամբողջ կեղծությունն ու

փտածությունը, կուսակցությունների, վորտեղ իրենց անտիհեղափոխական դործը քողարկում են վերուն հեղափոխական լոզունգներով ու բանաձևերով: Բոլորն ել հիշում են Բադելի կոնգրեսում II Ինտերնացիոնալի կազմակերպած այն վերուն ցույցը, վորն ապստամբության բոլոր սարսափների սլառնալիքով և «սլատերազմ սլատերազմին» ահարկու լոզունգով ուղղված էր իմպերիալիստների դեմ, յեթե վերջիններա համարձակվեյին սլատերազմ սկսել: Բայց ո՞վ չի հիշում, վոր, վորոշ ժամանակ անց, սլատերազմի հենց նախորեյին, Բադելի բանաձևը մահուղի տակ դրվեց, իսկ բանվորներն նոր լոզունգ տրվեց բնաջնջել իրար ի փառս կապիտալիստական հայրենիքի: Մի՞թե պարզ չէ, վոր հեղափոխական լոզունգներն ու բանաձևերը դռոշ չարթեն, յեթե նրանք չեն ամրապնդվում դործով: Բավական է միայն դուզադել իմպերիալիստական սլատերազմը քաղաքացիական սլատերազմի վերածելու լենինյան քաղաքականությունը և II Ինտերնացիոնալի դավաճանական քաղաքականությունը սլատերազմի ժամանակ, վորպեսզի հասկանանք ոսլորտունիզմի սլոլիստիկաների ամբողջ ստորությունը, լենինիզմի մեթոդի ամբողջ վեհությունը: Չեմ կարող այստեղ մեջ չբերել Լենինի «Պրոլետարական հեղափոխությունը և ռենեզատ կաուցիլին» դրքի մի տեղը, վորտեղ նա դաժանորեն խարազանում է II Ինտերնացիոնալի լիդեր Կ. Կաուցկու ոսլորտունիստական վործը՝ կուսակցությունների մասին դատելու վո՞չ թե նրանց դործերով, այլ նրանց թղթե լոզունգներով ու դեկլեմենտներով:

«Կաուցկին անց է կացնում տիպիկ քաղքենիական, ֆիլիստերական քաղաքականություն, յերեկայելով... Թե իբր լոզունգի առաջադրումը փոխում է դործը: Բուրժուական դեմոկրատիայի ամբողջ սլատմությունը մերկացնում է այդ սլատերանքը. Ժողովրդին խաբելու համար բուրժուական դեմոկրատներն ինչպիսի «լոզունգներ» ուղեք միչտ ել առաջադրել են և միչտ առաջադրում են: Բանն այն է, վոր ստուգեմք նրանց անկեղծությունը, վոր խոսքերի հետ դուզադենք գործերը, վոր չբավականանանք իդեալիստական կամ շառլատանական փրագով, այլ վորոշենք և դոնենք դասակարգային ռեալիստիկությունը» (տե՛ս հ. XXIII, էջ 377):

Ել չեմ խոսում այն մասին, վոր II Ինտերնացիոնալի կուսակցությունները վախենում են ինքնաքննադատությունից, իրենց սխալները թաղցնելու, ցավոտ հարցերը քողարկելու, իրենց թե-

ըուծյունները բարեհաջողութեան այն կեղծ պարագայով վարագու-
րելու նրանց մաներայի մասին, վորը ըթացնում է կենդանի միտ-
քը և արդեւալում կուսակցութեան հեղափոխական դաստիարա-
կումը սեփական սխալներէ վրա, այն մաներայի մասին, վոր
Լենինը ծագել և անարդանքի սյունին է դամել: Ահա թե ինչ է
դրել Լենինը պրոլետարական կուսակցութեան ինքնաքննա-
դատութեան մասին իր «Մանկական հիւանդութեանը» բրո-
շյուրում:

«Քաղաքական կուսակցութեան վերաբերմունքը դեպի իր սխալները՝ կու-
սակցութեան լրջութեան և իր դասակարգի ու աշխատավորական մասսանքի
ստալ իր պարտականութեան իրապես կատարելու ամենակարեւոր և ամե-
նածիշտ չափանիշներից մէկն է: Բացահայտորեն ընդունել սխալը, բաց տնել
նրա պատճառները, վերլուծել նրան ծնող իրողութեանը, ուշադրութեամբ
քննարկել սխալն ուղղելու միջոցները, — ա՛յ, սա լուրջ կուսակցութեան հատ-
կանիչ է, ա՛յ, սա իր պարտականութեան կատարումն է նրա կողմից,
ա՛յ, սա դասակարգի, ապա նաև մասսայի դաստիարակութեան և ուսուցում
է» (տե՛ս հ. XXV, էջ 200):

Վոմանք ասում են, թե իր սեփական սխալներէ բացահայ-
տումն ու ինքնաքննադատութեանը վստահալոր են կուսակցու-
թեան համար, վորովհետեւ դրանք կարող են ոգտադրութիւն հա-
կառակորդի կողմից պրոլետարիատի կուսակցութեան դեմ: Նման
առարկութեանները Լենինը համարում եր վրդ-լուրջ և միանգա-
մայն սխալ: Ահա թե նա ինչ է ասել դրա մասին դեռ 1904 թվին
իր «Մի քաջ առաջ» բրոշյուրում, յերբ մեր կուսակցութեանը
դեռ թույլ եր ու անեղան:

«Նրանք (այսինքն՝ մարքսիստների հակառակորդները: Ի. Ստ.) չարախն-
դում և ծամածուծութեան են տնում՝ մեր վեճերը դիտելով՝ նրանք կջանան,
իհարկեւ, իրենց նպատակների համար դուրս քաշել առանձին տեղեր իմ բրո-
շյուրից, վոր նվիրւած է մեր կուսակցութեան պակասութեաններին ու թերու-
թեաններին: Ռուսական մարքսիստներն արդեն բավականաչափ կովում են ճա-
կատաժարտելում, վորպէսզի չվրթվեն այդ կմադոցներից, վորպէսզի հակա-
ռակ նրանց՝ շարունակեն ինքնաքննադատութեան և սեփական միտմանն ա-
նողոր մերկացման իրենց աշխատանքը, միտմանը, վորոնք անպայման ու ան-
խուսափելիորեն կհաղթահարվեն բանվորական շարժման ամամար» (տե՛ս հ.
VI, էջ 161):

Ընդհանուր առմամբ՝ սրանք են լենինիզմի մեթոդի բնորոշ
զծերը:

Այն, ինչ վոր տրւած է Լենինի մեթոդի մեջ, հիմնականում

արդեն կար Մարքսի ուսմունքի մեջ, վորը, ըստ Մարքսի խոս-
քերի, «իւր եղութեամբ քննադատական և ու հեղափոխական»:
Հենց այդ քննադատական ու հեղափոխական վոդին է, վորով
սկզբից և մինչև վերջը տոգորւած է Լենինի մեթոդը: Բայց ճիշտ
չեր լինի կարծել, թե Լենինի մեթոդը առկական վերականգնումն
է այն բանի, ինչ տվել է Մարքսը: Իրականում Լենինի մեթոդը
Մարքսի քննադատական ու հեղափոխական մեթոդի, նրա մասնե-
րիալիստական դիալեկտիկայի վո՛չ միայն վերականգնումն է,
այլև կոնկրետացումն ու հետագա զարգացումը:

III

ԹԵՈՐԻԱՆ

Այս թեմայից յետ վերցնում եմ յերեք հարց. ա) թեորիայի
նշանակութեան մասին պրոլետարիատի շարժման համար, բ) տա-
րերայնութեան «թեորիայի» քննադատութեանը և գ) պրոլետա-
րական հեղափոխութեան թեորիան:

1) Թեորիայի նշանակութեան մասին: Վոմանք կարծում են,
թե լենինիզմը պրակտիկայի առաջնութեան է (պրիմատ) թեո-
րիայի հանդեպ այն իմաստով, վոր նրանում գլխավորը մարք-
սիստական դրուշմները դործի վերածելն է, այդ դրուշմների
«կատարումը», իսկ ինչ վերաբերում է թեորիային, ապա դրա
նկատմամբ լենինիզմը, իբր թե, բաւական անհոգ է: Հայտնի յե,
վոր Պլենխանովը քանիցս ծիծաղել է Լենինի՝ թեորիայի և մանա-
վանդ վիլիստիայութեան վերաբերյալ «անհոգութեան» վրա:
Հայտնի յե նույնպէս, վոր այժմյան շատ պրակտիկ-լենինիստներ
այնքան ել բարեհաճ չեն դեպի թեորիան, մանավանդ այն հըս-
կայական դործնական աշխատանքի պատճառով, վոր ըստ իրա-
դրութեան նրանք ստիպւած են կատարել: Յետ պետք է հայտա-
բարեւ, վոր այդ ամենի քան տարրիկալ կարծիքը Լենինի ու
լենինիզմի մասին միանգամայն սխալ է ու վրդ մի չափով չի հա-
մարատաւարանում իրականութեանը, վոր թեորիայից խուսափե-
լու վերաբերյալ պրակտիկների ձգտումը հակասում է լենինիզմի
ամբողջ մոտումն և հղի յե դործին սպառնացող մեծ վտանգներով:

Թեորիան բոլոր յերկրներէ բանվորական շարժման վորձն է՝

իր ընդհանուր ձևով վերցրած: Իհարկե, թեորիան առարկայա-
դուրի է դառնում, յեթե նա չի կապվում հեղափոխական պրակ-
տիկայի հետ, ճիշտ այնպես, ինչպես պրակտիկան ել կույր և
դառնում, յեթե նա չի լուսավորում իր ճանապարհը հեղափոխա-
կան թեորիայով: Բայց թեորիան կարող է բանավորական շարժ-
ման մեծագույն ուժը դառնալ, յեթե նա կազմավորվում է հե-
ղափոխական պրակտիկայի հետ անքակտելիորեն կապակցված
կերպով, վերոյհետև նա՛ և միայն նա՛ կարող է շարժմանը տալ
վստահություն, կողմնորոշման ուժ և շրջապատող իրադարձու-
թյունների ներքին կապը լրբունում, վերոյհետև նա՛, և միայն
նա՛ կարող է ոգնել պրակտիկային հասկանալու վրձ միայն այն,
թե ի՛նչպես և դեպի ո՛ւր են շարժվում դասակարգերը ներկայու-
մյս, այլև այն, թե ի՛նչպես և դեպի ո՛ւր պետք է շարժվեն նրանք
ամենամոտիկ ստացալով: Վրձ այլ վրձ, բայց յեթե Լենինն էր,
վոր ասում ու կրկնում էր տասնյակ անգամներ հայտնի դրույթն
այն մասին, վոր

«Առանց հեղափոխական թեորիայի չի կարող հեղափոխական
շարժում ել լինել»¹ (տե՛ս 4. IV, էջ 380):

Լենինն ավելի, քան վորեն մեկ ուրիշը, հասկանում էր
թեորիայի կարևոր նշանակությունը, մասնավոր մի սյուրիսի
կուսակցության համար, ինչպիսին է մերը՝ շնորհիվ միջազգա-
յին պրոլետարիատի առաջավոր մարտիկի այն դերի, վոր բա-
ժին է ընկել նրան, և նկատի առած նրան շրջապատող ներքին
և արտաքին իրադրություն ընդունելով: Նախագուշակելով
մեր կուսակցության այդ առանձնահատուկ դերը դեռ 1902 թ.,
նա արդեն այն ժամանակ հարկավոր էր համարում հիշեցնել, վոր

«Առաջավոր մարտիկի դերը կարող է կատարել միայն այն
կուսակցությունը, վորը ղեկավարվում է առաջավոր թեորիա-
յով» (տե՛ս 4. IV, էջ 380):

Հաղիվ թե հարկ կա ասացուցելու, վոր այժմ, յերբ Լե-
նինի այդ կանխադուշակությունը մեր կուսակցության դերի
մասին արդեն կենսագործվել է, Լենինի այդ դրույթն ստանում
է առանձին ուժ և առանձին նշանակություն:

¹ Ընդգծումն իմն է: Ի. Ստ.:

Գուցե ամենացայտուն արտահայտությունն այն բարձր նշա-
նակություն, վոր տալիս էր Լենինը թեորիային, հարկավոր է
համարել այն վաստը, վոր վրձ այլ վրձ, բայց յեթե Լենինը
ձեռնարկեց իրագործելու ընդունյալ մի խնդիր, այն է՝ ընդ-
հանրացնել այն ամենակարևորը մատերիալիստական փիլիսոփա-
յունության վերաբերյալ, ինչ տվել է դիսուկությունը Ենդելսից մին-
չև Լենինը ձգվող ժամանակաշրջանում, և ամենակողմանի ընդա-
դատություն յենթարկել մարքսիստների շրջանում դրույթուն
ունեցող հակամատերիալիստական հոսանքները: Ենդելսն ասում
էր, վոր «ամեն մի նոր մեծ հայտնագործություն դեպքում հարկ
է լինում, վոր մատերիալիզմը նոր տեսք ընդունի»: Հայտնի յե,
վոր այդ խնդիրն իր ժամանակի համար իրագործեց վրձ այլ վրձ,
բայց յեթե Լենինն իր «Մատերիալիզմ և նախնական փիլիսոփայություն»
յերևելի դրքում: Հայտնի յե, վոր Պլեխանովը, վորը սկսում
էր ծիծաղել փիլիսոփայության նկատմամբ Լենինի ունեցած «ան-
հոգություն» վրա, վճռականություն չունեցալ նույնիսկ ընդուն
զվճելու այդպիսի մի խնդիր իրագործման:

2) Տարերայնությամբ «թեորիայի» ֆևադատությունը, կամ
ավանգարդի դերը շարժման մեջ: Տարերայնության «թեորիան»
ուղորտունիվ մի թեորիան է, բանավորական շարժման տարերայ-
նության առջև խոնարհվելու թեորիան, բանավոր դասակարգի
սոյանբարդի, բանավոր դասակարգի կուսակցության ղեկավարող
դերի վաստական ժխտման թեորիան:

Տարերայնության առջև խոնարհվելու թեորիան վճռակա-
նապես դեմ է բանավորական շարժման հեղափոխական բնույթին.
նա դեմ է այն բանին, վոր շարժումն ուղղվի կապիտալիզմի հի-
մունքներին դեմ պայքարելու դժով. նա կողմնակից է, վոր շար-
ժումն ընթանա բացառապես «իրագործելի», կապիտալիզմի հա-
մար «ընդունելի» պահանջների դժով. նա ամբողջությամբ կողմ-
նակից է «նվազագույն դիմադրություն դժին»: Տարերայնության
թեորիան տրեղ-յունիտիվ մի իդեալոգիան է:

Տարերայնության առջև խոնարհվելու թեորիան վճռականա-
պես դեմ է տարերայնի շարժմանը դիտակցական, պլանաչափ
բնույթ տալուն. նա դեմ է, վոր կուսակցությունը ընթանա բան-
վոր դասակարգի առջևից, վոր կուսակցությունը մասսաներին
բարձրացնի մինչև դիտակցականության մակարդակը, վոր կու-

ասկեցութեանն իր հետեւից տանի շարժումը. նա կողմնակից է, վոր շարժմանն պիտակից տարրերը չխանգարեն շարժմանն իր ճանապարհով դնալու. նա կողմնակից է, վոր կուսակցութեանը լոկ ականջ դնի տարերային շարժմանը և նրա պոչից քարշ դա: Տարերայնութեան թեորիան շարժման մեջ պիտակցական տարրի դերը նվազեցնելու թեորիան է, «պոչակնութեան» պաշտօնարար-խոսութեանը, ամեն մի ուղորտունիքի տրամաբանական հիմունքը:

Գործնականորեն այդ թեորիան, վոր հրապարակ յեկալ դեռ-ևս մինչև Ռուսաստանի առաջին հեղափոխութեանը, հասցնում էր այն բանին, վոր նրա հետեւողները, այսպես կոչված «եկո-նոմիստները», ժխտում էին ինքնուրույն բանվորական կուսակ-ցութեան անհրաժեշտութեանը Ռուսաստանում, դեմ էին դուրս գալիս բանվոր դասակարգի հեղափոխական կռիւն, վոր նա մղում էր ցարիզմը տապալելու համար, քարոզում էին տրեղ-յունիսիստական քաղաքականութեան շարժման մեջ և ընդհան-րապես բանվորական շարժումը հանձնում էին լիբերալ բուր-ժուազիայի հեղեմոնիային:

Հին «Искра»-ի պայքարը և «պոչակնութեան» թեորիայի փայլուն քննադատութեանը, վոր տրված է Լենինի «Խնչ անել» բրոշյուրում, վո՛չ միայն ջախջախեցին այսպես կոչված «եկոնո-միզմը», այլև ուսանական բանվոր դասակարգի խելապես հեղա-փոխական շարժման թեորիական հիմունքներն ստեղծեցին:

Առանց այդ պայքարի մտածելն անգամ սովորոք էր Ռու-սաստանում ինքնուրույն բանվորական կուսակցութեան ստեղծե-լու և հեղափոխութեան մեջ դեկամար դեր ունենալու մասին:

Բայց տարերայնութեան առջև խոնարհվելու թեորիան միայն ուսանական յերևույթ չէ: Ճիշտ է, մի քիչ այլ ձևով, նա ա-մենապայն կերպով տարածված է II Ինտերնացիոնալի առանց բացառութեան բոլոր կուսակցութեաններին մեջ: Յես նկատի ու-նեմ II Ինտերնացիոնալի լիդերների դեհակացրած այսպես կոչ-ված «արտադրողական ուժերի» թեորիան, վորն ամեն ինչ ար-դարացնում է և բոլորին հաշտեցնում, վորը հավաստում է վառ-տերն ու բացատրում է դրանք այն բանից հետո, յերբ նրանք արդեն ամենքին ձանձրացրել են, ու հավաստելով՝ դրանով հանդատանում է: Մարքսն ասում էր, վոր մատերիալիստական

թեորիան չի կարող սահմանափակվել աշխարհը բացատրելով, վոր նա պետք է նաև վերափոխի աշխարհը: Բայց Կառլեյկին և Բեկ-զործ չունեն դրա հետ. նրանք պետապետում են կառչած մնալ Մարքսի Ֆորմուլայի առաջին մասին: Ահա այդ «թեորիայի» էլիքուման բաղմաթիւ որինակներուց մեկը: Ասում են, վոր իմ-պերիալիստական պատերազմի նախորդակին II Ինտերնացիոնալի կուսակցութեաններն սպառնում էին «պատերազմին պատերազմ» հայտարարել, յեթե իմպերիալիստները պատերազմ սկսեն: Ա-սում են, վոր հենց պատերազմն սկսելու նախորդելին այդ կու-սակցութեանները «պատերազմ պատերազմին» լողուկող մահուկի տակ դրին և կենսադործեցին դրան հակադիր «պատերազմ իմպե-րիալիստական հայրենիքի համար» բողոնդը: Ասում են, վոր լո-ղուկոնների այդ վերափոխման հետևանք յեղան բանվորների միլիո-նավոր դահլեր: Բայց սխալ կլինեք կարծել, թե այստեղ մեղա-վորներ կան, թե ինչ-վոր մեկը դավաճանել է բանվոր դասակար-գին, կամ մատնել նրան: Բողոքովին ելվոչ: Ամեն ինչ տեղի ունե-ցալ այնպես, ինչպես պետք է տեղի ունենար: Նախ՝ այն պատ-ճառով, վոր Ինտերնացիոնալը «խաղաղութեան դործիք է», և վոչ պատերազմի: Յերկիրդ՝ այն պատճառով, վոր այն ժամա-նակ՝ դոյութեան ունեցած «արտադրողական ուժերի մակարդա-կի» պայմաններում ուրիշ վոչինչ չէր կարելի ձեռնարկել: «Մե-ղավոր են» «արտադրողական ուժերը»: Այս բանը «մեղ» ճշգրիտ կերպով բացատրում է պարոն Կառլեյկու «արտադրողական ուժե-րի թեորիան»: Իսկ ով չի հավատում այդ «թեորիային», նա մարքսիստ չէ: Կուսակցութեաններին դե՞րը: Նրանց նշանակու-թեանը շարժման մեջ: Բայց ի՞նչ կարող է անել կուսակցու-թեանն այնպիսի վճռողական դործոնի հանդեպ, ինչպես «արտա-դրողական ուժերի մակարդակն է»...

Կարելի չէր բերել մարքսիզմի Ֆալսիֆիկացիայի այսպիսի ո-րինակների մի ամբողջ կույտ:

Հաղիվ թե կարիք կա ասացուցելու, վոր Ֆալսիֆիկացիայի յենթարկված այս «մարքսիզմը», վորը կոչված է ծածկելու ու պորտոնելով մերկութեանը, լոկ յեկրոպական ձևի կերպարա-նափոխված «պոչակնութեան» հենց այն թեորիան է, վորի դեմ կռվում էր Լենինը դեռևս մինչև առաջին ուսանական հեղափո-խութեանը:

Հաղթել թե կարիք կա ստացուցելու, վոր այդ թեորիական Փառախֆիկացիայի խորտակումը Արևմուտքում իսկապես հեղափոխական կուսակցություններ ստեղծվելու նախապայմանն է:

3) Պրոլետարական հեղափոխության քեդրիան: Պրոլետարական հեղափոխության լենինյան թեորիան յեղնում է յերեք հիմնական դրույթներին:

Առաջին դրույթ: Ֆինանսական կապիտալի տիրապետությունը կապիտալիզմի առաջավոր յերկրներում. արժեթղթերի եմիսիան վորպես ֆինանսական կապիտալի ամենակարևոր ուղերայի. կապիտալի արտահանությունը դեպի հումքի աղբյուրները վորպես իմպերիալիզմի հիմունքներից մեկը. ֆինանսական ուղիղարխայի ամենակարողությունը վորպես ֆինանսական կապիտալի տիրապետության արդյունք.—այս ամենը բացահայտում է մոնոպոլիստական կապիտալի կոպիտ—սկարազիտային բնույթը, հարյուրապատիկ ալիելի զգալի յե դարձնում կապիտալիստական տրեստների ու սինդիկատների ճնշումը, ուժեղացնում է բանվոր դասակարգի զայրույթի աճումը կապիտալիզմի հիմունքների դեմ, մասսաներին մոտեցնում է սլոլետարական հեղափոխությանը վորպես միակ փրկության (տե՛ս Լենինի «Իմպերիալիզմը»):

Այստեղից՝ առաջին հետևությունը. հեղափոխական ճգնաժամի ուժեղացումը կապիտալիստական յերկրների ներսում, սպյությունի տարրերի աճելը «մետրոպոլիաների» ներքին, սլոլետարական ֆրոնտում:

Յերրորդ դրույթ: Կապիտալի ուժեղացումը արտահանությունը դեպի զաղութային ու կախյալ յերկրները. «աղբեցություն վորտներին» և զաղութային տիրապետությունների ընդարձակումն ընդհուպ մինչև ամբողջ յերկրագնդի ընդգրկումը. կապիտալիզմի վերածվելը ֆինանսական ստրկացման և յերկրագնդի բնակչության հսկայական մեծամասնությունը մի բուռ «առաջավոր» յերկրներին կողմից զաղութային ճնշման յենթարկելու համաշխարհային սիստեմի,—այս ամենը, մի կողմից, առանձին աղգային տնտեսությունները և աղգային տերիտորիաները վեր է ածել մի միասնական շղթայի ողակներին, վորը կոչվում է համաշխարհային տնտեսություն,—մյուս կողմից, բաժանել է յերկրագնդի բնակչության յերկու բանակի՝ մի բուռ «առաջա-

վոր» կապիտալիստական յերկրներին, վորոնք շահագործում ու ճնշում են լայնատարած զաղութային ու կախյալ յերկրներին, և զաղութային ու կախյալ յերկրներին հսկայական մեծամասնություն, վորոնք ստիպված են սպյքար մղեչ իմպերիալիստական ճնշումից ազատագրվելու համար (տե՛ս «Իմպերիալիզմը»):

Այստեղից՝ յերկրորդ հետևությունը. հեղափոխական ճգնաժամի սրումը զաղութային յերկրներում, զայրույթի տարրերի աճելն իմպերիալիզմի դեմ արտաքին, զաղութային ֆրոնտում:

Յերրորդ դրույթ: «Աղբեցության վորտներին» ու զաղութներին մոնոպոլ տիրապետությունը. կապիտալիստական տարրեր յերկրների անհավասարաչափ դարգացումը, վորը տանում է դեպի կատալի սպյքար աշխարհն այն յերկրների միջև վերաբաժանելու համար, վորոնք արդեն զավթել են տերիտորիաները, և այն յերկրների միջև, վորոնք ցանկանում են յրենց «բաժինն» ստանալ. իմպերիալիստական սպատերազմները վորպես խախտված «հավասարակշռությունը» վերականգնելու միակ միջոց.—այս ամենը տանում է դեպի յերրորդ ֆրոնտի՝ միջկապիտալիստական ֆրոնտի ուժեղացում, ֆրոնտ, վորը թուլացնում է իմպերիալիզմը և հեղացնում է իմպերիալիզմի դեմ ուղղված առաջին յերկու ֆրոնտներին՝ սլոլետարական—հեղափոխական ֆրոնտի ու զաղութային—ազատագրական ֆրոնտի միավորումը (տե՛ս «Իմպերիալիզմը»):

Այստեղից՝ յերրորդ հետևությունը. սպատերազմների անխափանելիությունն իմպերիալիզմի որոյ և անխուսափելիությունը Յեմլոսպայի սլոլետարական հեղափոխություն և Արևելքի զաղութային հեղափոխություն կոպիցիայի, վորպես հեղափոխության մի միասնական համաշխարհային ֆրոնտի, վոր ուղղված է իմպերիալիզմի համաշխարհային ֆրոնտի դեմ:

Այս բոլոր հետևությունները Լենինի մոտ միավորվում, դառնում են մի ընդհանուր հետևություն այն մասին, վոր «Իմպերիալիզմը սոցիալիստական հեղափոխության նախորդակն է»¹ (տե՛ս հ. XIX, էջ 71):

Դրան համապատասխան էլ փոխվում է բուն մոտեցումը սլոլետարական հեղափոխության հարցին, հեղափոխության բնույթ-

¹ Ընդգծումն իմն է: Ի. Սոս.:

թիւ, նրա ծախարի, նրա խորութեան հարցին, — վերստին և հեղափոխութեան սխեման ընդհանրապէս:

Առաջնեւրում պրոլետարական հեղափոխութեան նախադրյալները վերլուծութեանը մոտենում ելին սովորաբար այս կամ այն առանձին յերկրի տնտեսական կացութեան տեսակետից: Այժմ այդ մոտեցումն արդեն թերի չէ: Այժմ պետք է դործին մոտենալ բոլոր յերկրները, կամ յերկրները մեծամասնութեան տնտեսական կացութեան տեսակետից, համաշխարհային տնտեսութեան կացութեան տեսակետից, վերոհետեւ առանձին յերկրները և առանձին աղագային տնտեսութեանները դադարեւ են ինքնաբայ միադրեմք լինելուց, դարձել են համաշխարհային տնտեսութեան կողմէ միասնական շղթայի ողակներ, վերոհետեւ հին «կուլտուրական» կապիտալիզմը վերածել է իմպերիալիզմի, իսկ իմպերիալիզմը յերկրաշնչի բնակչութեան հակադրական մեծամասնութեանը մի բուռ «առաջադր» յերկրները կողմից ֆինանսական ստրկացման ու դադարեւային ճնշման յենթարկելու համաշխարհային սխեմա է:

Առաջնեւրում ընդունված եր խոսել առանձին յերկրներում կամ, ամէնի ճշգրիտ, այս կամ այն դարգացած յերկրում պրոլետարական հեղափոխութեան ոբյեկտիւ պայմանների առկա կամ բացակա լինելու մասին: Այժմ այս տեսակետն արդեն թերի չէ: Այժմ պետք է խոսել հեղափոխութեան ոբյեկտիւ պայմանների առկայութեան մասին համաշխարհային իմպերիալիստական տնտեսութեան ամբողջ սխեմայի՝ վերպես մի միասնական ամբողջութեան՝ մեջ, ընդվերում արդյունաբերական տեսակետից բալարաւ չափով չգարգացած միջանի յերկրների առկայութեանն այդ սխեմայի կադմի մեջ չի կարող անհարթահարելի արդեւը հանդիսանալ հեղափոխութեան համար, յեքե սխեման ամբողջութեամբ առած կամ, ամէնի ճիշտ, քանի վոր սխեման ամբողջութեամբ առած արդեն հատուկացել է հեղափոխութեան համար:

Առաջնեւրում ընդունված եր խոսել այս կամ այն դարգացած յերկրի պրոլետարական հեղափոխութեան՝ վերպես մի առանձին ինքնաբայ մեծութեան՝ մասին, վորը հակադրված եր կապիտալի առանձին, աղագային ֆրոնտին, վորպես իր հակոտնյային: Այժմ այդ տեսակետն արդեն թերի չէ: Այժմ պետք է խոսել համաշխարհային պրոլետարական հեղափոխութեան մասին, վորովհետեւ

կապիտալի առանձին աղագային ֆրոնտները դարձել են իմպերիալիզմի համաշխարհային ֆրոնտ կողմէ միասնական շղթայի ողակներ, վորին պետք է հակադրվի բոլոր յերկրները հեղափոխական շարժման ընդհանուր ֆրոնտը:

Առաջնեւրում պրոլետարական հեղափոխութեանը դիտում ելին բացառապէս իբրեւ տվյալ յերկրի ներքին դարգացման արդյունք: Այժմ այդ տեսակետն արդեն թերի չէ: Այժմ պրոլետարական հեղափոխութեանը պետք է դիտել, նախ և առաջ, վորպես իմպերիալիզմի համաշխարհային սխեմայի հակադրութեաների դարգացման արդյունք, վորպես այս կամ այն յերկրում համաշխարհային իմպերիալիստական ֆրոնտի շղթայի կտրվելու արդյունք:

Վո՞րտեղ կախվի հեղափոխութեանը, ամէնից առաջ վո՞րտեղ կարող է ճեղքվել կապիտալի ֆրոնտը, վո՞ր յերկրում:

Այնտեղ, վորտեղ արդյունաբերութեանն ամէնի յն դարգացած, վորտեղ պրոլետարատը մեծամասնութեան է կադում, վորտեղ ամէնի շատ կուլտուրականութեան կա, վորտեղ ամէնի շատ գեմոկրատիա կա, — պատասխանում ելին սովորաբար առաջնեւրում:

Վո՞չ, — առարկում է հեղափոխութեան լենինյան թեորիան, — վոչ անպայման այնտեղ, վորտեղ արդյունաբերութեանն ամէնի յն գարգացած է այլն: Կապիտալի ֆրոնտը կճեղքվի այնտեղ, վորտեղ իմպերիալիզմի շղթան ամէնի թույլ է, վորովհետեւ պրոլետարական հեղափոխութեանն արդյունք է համաշխարհային իմպերիալիստական ֆրոնտի շղթայի կտրվելուն նրա ամենաթույլ տեղում, ընդվերում կարող է պատահել, վոր հեղափոխութեան սկսած յերկրը, կապիտալի ֆրոնտը ճեղքած յերկրը, կապիտալիստական տեսակետից պակաս դարգացած լինի, քան մյուս, ամէնի դարգացած յերկրները, վորոնք, սակայն, մնացել են կապիտալիզմի շրջանակներում:

1917 թվին իմպերիալիստական համաշխարհային ֆրոնտի շղթան ամէնի թույլ դուրս յեկալ Ռուսաստանում, քան այլ յերկրներում: Այնտեղ էլ նա պատուէնց՝ յեւք տարով պրոլետարական հեղափոխութեանը: Ինչո՞ւ: Այն պատճառով, վոր Ռուսաստանում ծախարվում եր մեծապույն ժողովրդական հեղափոխութեան, վորի գլուխն անցած՝ ընթանում եր հեղափոխական պրո-

լեռաբլիւսը, վորն ունեւր աշխարհի լուրջ դաշնակից, ինչպիսին եր կարլամծատլորով կողմից ճնշվող ու շահագործվող բաղամբի- լիոն գյուղացիութիւնը: Այն պատճառով, վոր հեղափոխութեան դեմ աշխտեղ կանդնած եր իմպերիալիզմի մի աշխարհի նողկալի ներկայացուցիչ, ինչպիսին եր ցարիզմը, վորը դուրկ եր ամեն մի բարոյական կշիռից և արժանացել եր բնակչութեան ընդհանուր ատելութեանը: Ռուսաստանում շղթան ավելի թույլ դուրս յե- կալ, թեև Ռուսաստանը կապիտալիստական տնտեսկետից ավելի պակաս եր զարգացած, քան, ասենք, Փրանսիան կամ Գերմա- նիան, Անգլիան կամ Սմերիկան:

Վորտեղ կարտալի շղթան ամենամոտ ապագայում: Դար- ձյալ աշխտեղ, վորտեղ նա ավելի թույլ է: Բացառելի չե, վոր շղթան կարող ե պատուել, ասենք, Հնդկաստանում: Ինչո՞ւ: Այն պատճառով, վոր աշխտեղ կա յերիտասարդ մարտական հեղափո- խական պրոլետարիատ, վորն ունի աշխարհի մի լուրջ դաշնակից, ինչպիսին ե ազդային ազատագրական շարժումը, — անկասկած մեծ և անկասկած լուրջ մի դաշնակից: Այն պատճառով, վոր աշխտեղ հեղափոխութեան առաջ կանդնած ե աշխարհի, ամենքին հայտնի, մի հակառակորդ, ինչպես որտարեկրկա իմպերիալիզմն ե, վորը դուրկ ե բարոյական վարկից և արժանացել ե Հնդկաս- տանի ճնշված ու շահագործվող մասսաների ընդհանուր ատե- լութեանը:

Միանգամայն հնարավոր ե նույնպես, վոր շղթան կարող ե պատուել Գերմանիայում: Ինչո՞ւ: Այն պատճառով, վոր այն ֆաշիստները, վորոնք դործում են, ասենք, Հնդկաստանում, սկսում են դործել նաև Գերմանիայում, ընդամին հասկանալի յե, վոր զարգացման մակարդակի հակադաս տարբերութիւնը, վոր գոյութիւն ունի Հնդկաստանի և Գերմանիայի միջև, չի կարող իր կնիքը չդնել Գերմանիայի հեղափոխութեան ընթացքի ու յե- քի վրա:

Ահա թե ինչու Լենինն ասում ե, վոր

«Արեւմտա-յւրոպական կապիտալիստական յերկրներն ավարտում են իրենց զարգացումը դեպի սոցիալիզմ... վո՞չ թե սոցիալիզմի հովասարաչափ «հասու- նացմամբ» այդ յերկրներում, այլ մի շարք այլ պետութիւնների կողմից մյուսներին շահագործելու ճանապարհով, իմպերիալիստական պատերազմի ժա- մանակ հաղթված պետութիւններից առաջինին շահագործելու ճանապարհով,

շահագործում, վոր միացած ե վողջ Արեւելի շահագործմանը: Իսկ Արեւելք, մյուս կողմից, վերջնականապես հեղափոխական շարժման մեջ ե մտել հենց այդ առաջին իմպերիալիստական պատերազմի շնորհիւ և վերջնականապես ներ- քաշվել ե հեղափոխական շարժման ընդհանուր շրջապտույտի մեջ» (տե՛ս հ. XXVII, էջ 415—416):

Ավելի կարճ՝ իմպերիալիստական Ֆրոնտի շղթան, վորպես կանոն, պետք ե պատուելի աշխտեղ, վորտեղ շղթայի ողակներն ավելի թույլ են, և, համենայն դեպս, վոչ պարտաւորապես աշ- տեղ, վորտեղ կապիտալիզմն ավելի յե զարգացած, վորտեղ պրո- լետարներն աչքան տոկոս են, իսկ գյուղացիներն՝ աչքան և աշխ:

Ահա թե ինչու առանձին յերկրի բնակչութեան պրոլետարա- կան կազմի տոկոսային հաշվարկման վերաբերյալ վիճակագրա- կան հաշիւները պրոլետարական հեղափոխութեան հարցի լուծման ժամանակ կորցնում են այն բացառիկ նշանակութիւնը, վոր դրանց սիրով տալիս եյին II Ինտերնացիոնալի տիրացուները, վորոնք չեյին հասկացել իմպերիալիզմը և վախենում եյին հե- ղափոխութիւնից, ինչպես ժանտախտից:

Այնուհետե: II Ինտերնացիոնալի հերոսները պնդում եյին (և շարունակում են պնդել), վոր, մի կողմից, բուրժուա-դեմոկրա- տական հեղափոխութեան և, մյուս կողմից, պրոլետարական հե- ղափոխութեան միջև անդունդ, կամ համենայն դեպս, չինական սլաքիսպ դոյութիւն ունի, վորը մեկին բաժանում ե մյուսից ավելի կամ սրակաս յերկարատե մի ինտերվալով, վորի ընթաց- քում իշխանութեան գլուխ անցած բուրժուազիան զարգացնում ե կապիտալիզմը, իսկ պրոլետարիատն ուժեւր ե կուտակում և պատրաստվում ե «մեծական կռիւ» ընդդեմ կապիտալիզմի: Այդ ինտերվալը սովորաբար հաշվվում ե շատ տառնյակ տարիներով, յեթե մոչ ավելի: Հաղիվ թե հարկ կա ապացուցելու, վոր չինա- կան սլաքսպի աչք «թերիան» դուրկ ե վորեւ դիտական իմաս- տից իմպերիալիզմի պայմաններում, վոր նա հանդիսանում ե, և չի կարող չհանդիսանալ, բուրժուազիայի հակահեղափոխական իդճերի լոկ ճողարկումը, դունազարդումը: Հաղիվ թե հարկ կա ասացուցելու, վոր ընդհարումներով և սրտերազմներով հղի իմպերիալիզմի պայմաններում, «սոցիալիստական հեղափոխու- թեան նախորեյի» պայմաններում, յերբ «ծաղկած» կապիտալիզմը

վերածվում է «մեռնող» կապիտալիզմի, իսկ հեղափոխական շարժումն աճում է աշխարհի բոլոր յերկրներում, յերբ իմպերիալիզմը միանում է առանց բացառության բոլոր ռեակցիոն ուժերին՝ ընդհուպ մինչև ցարիզմն ու ճորտատիրությունը, դրանով իսկ անհրաժեշտ դարձնելով կոալիցիան բոլոր հեղափոխական ուժերին՝ սկսած Արևմուտքի պրոլետարական շարժումից մինչև ադալին-ադատադրական շարժումն Արևելքում, յերբ ավատական-ճորտատիրական կարգերի մնացուկների տապալումն անհնար է դառնում առանց իմպերիալիզմի դեմ հեղափոխական պայքար մղելու, — հաղթել թե հարկ կա ապացուցելու, վոր բուրժուա-դեմոկրատական հեղափոխությունը, ավելի կամ պակաս զարգացած յերկրում, այդպիսի սոցիալիզմի պետք է մոտենա պրոլետարական հեղափոխությանը, վոր առաջինը պետք է վերածի յերկրորդին: Ռուսաստանի հեղափոխության պատմությունն ակնհերե կերպով ապացուցեց այս դրույթի ճշտությունն ու անառարկելիությունը: Իդուր չե, վոր Լենինը դեռևս 1905 թվին, ռուսական առաջին հեղափոխության նախորդակին, իր «Յերկու տակտիկա» բրոշյուրում բուրժուա-դեմոկրատական հեղափոխությունը և սոցիալիստական հեղաշրջումը պատկերում եր վորպես մի շղթայի յերկու ողակները, վորպես ռուսական հեղափոխության թափի միասնական և ամբողջական նկարը:

Պրոլետարիատը պետք է մինչև վերջը տանի դեմոկրատական հեղաշրջումը, իրեն միացնելով դուռադուռության մասսան, վորպեսզի ուժով ճզմի ինքնակալության դիմադրությունը և ջլատի բուրժուազիայի անկայունությունը: Պրոլետարիատը պետք է սոցիալիստական հեղաշրջում կատարի, իրեն միացնելով քնակչության կիսապրոլետարական տարրերի մասսան, վորպեսզի ուժով կտորի բուրժուազիայի դիմադրությունը և ջլատի դուռադուռության ու մանր բուրժուազիայի անկայունությունը: Սրանք են պրոլետարիատի խնդիրները, վորոնք այնպես նեղ կերպով են պատկերացնում նովոխրայականները հեղափոխության թափի վերաբերյալ իրենց բոլոր գաղաղություններում ու բանաձևերում» (տե՛ս հ. VII, էջ 96):

Ել յես չեմ խոսում Լենինի ուրիշ, ավելի ուշ ժամանակի աշխատությունների մասին, վորտեղ բուրժուական հեղափոխության պրոլետարականի վերածելու դադալարը հանդես է գալիս ավելի ցցուն, քան «Յերկու տակտիկայում», վորպես հեղափոխության լենինյան թեորիայի անկյունքարերից մեկը:

Բանից դուրս է գալիս, վոր ընկերներից վոմանք յենթադրում են, թե Լենինն այդ դադալարին հանդել է միայն 1916 թվին, վոր մինչև այդ ժամանակը նա, իբր թե, դառնում եր, վոր հեղափոխությունը Ռուսաստանում կանդ կառնի բուրժուական շրջանակներում, վոր իշխանությունը, հետևաբար, պրոլետարիատի ու դուռադուռության դիկտատուրայի որդանի ձեռքից կանցնի վո՛չ թե պրոլետարիատի, այլ բուրժուազիայի ձեռքը: Առում են, թե այս պնդումը թափանցել է նույնիսկ մեր կոմունիստական մամուլի մեջ: Յես պետք է ասեմ, վոր այդ պնդումը բոլորովին սխալ է, վոր այն բոլորովին չի համապատասխանում իրականությանը:

Յես կարող եյի վկայակոչել Լենինի հայտնի ճառը կուսակցության III համագումարում (1905 թ.), վորտեղ նա պրոլետարիատի ու դուռադուռության դիկտատուրան, ախինքն դեմոկրատական հեղափոխության հաղթանակը վորակում եր վո՛չ թե վորպես «կարգուկանոնի կազմակերպում», այլ վորպես «պատեալովի կազմակերպում» (տե՛ս հ. VII, էջ 264):

Այնուհետև յես կարող եյի վկայակոչել Լենինի «Ժամանակալոր կառավարության մասին» (1905 թ.) հայտնի հոդվածները, վորտեղ նա, պատկերելով ռուսական հեղափոխության ծավալման հեռանկարը, կուսակցության առաջ խնդիր է դնում՝ «հասնել այն բանին, վոր ռուսական հեղափոխությունը լինի վո՛չ թե միջանի ամսվա շարժում, այլ շատ տարիների շարժում, վորպեսզի նա հանդեսնի վո՛չ միայն բարձր իշխանությունների կողմից արվող լուկ մանր դիջումներին, այլ այդ իշխանությունների լիակատար տապալմանը», վորտեղ նա, այդ հեռանկարն աւելի ծավալելով և այն կապելով Յեվրոպայի հեղափոխության հետ, շարունակում է.

«Իսկ յի՞թե այդ հաջողի, — այն ժամանակ... այն ժամանակ հեղափոխական հրեհը կվառի Յեվրոպան. բուրժուական ռեակցիայում տառապած յեվրոպական բանվորն իր հերթին կենի և ցույց կտա մեզ, թե «այդ ինչպես է արվում». այն ժամանակ Յեվրոպայի հեղափոխական վերելքը հակադարձ ազդեցություն կանի Ռուսաստանի վրա, և միջանի հեղափոխական տարիների դաւաշընը կդարձնի միջանի հեղափոխական տասնամյակների դարաշրջան»... (տե՛ս նույն տեղը, էջ 191):

Այնուհետև, յես կարող եյի վկայակոչել Լենինի հայտնի

հոգւմածը, վոր հրատարակւած է 1915 թվի նոյեմբերին, վորտեղ նա գրում է .

«Պրոլետարիատը սլաքարում է և անձնվիրար սլաքարելու յն հանուն իշխանութիւնի նվաճման, հանուն հանրապետութիւնի, հանուն հոգերի կոնֆիսկացիայի... հանուն «վոչ-պրոլետարական ժողովրդական մաստաների» մասնակցութեան բուրժուական Ռուսաստանի ազատագրման ռազմա-ֆեոդալական «խմբերակիցից» (== ցարիզմից) : Յեւ վորոլետարիատը բուրժուական Ռուսաստանը ցարիզմից, կալվածատերերի հողային իշխանութիւնից ազատագրվելու այլ հանգամանքից անհապաղ կողովել վոչ թե նրա համար, վորպեսզի ողջի ուսմացած դյուղացիներին այն սլաքարում, վոր նրանք մղում են դուրս իրանի ղեմ, այլ նրա համար, վորպեսզի Յեւրոպայի պրոլետարներին հետ դաշնակցած՝ սոցիալիստական հեղափոխութիւն կատարի» (տե՛ս հ. XVIII, էջ 318) :

Վերջապես, յետ կարող եյի վկայակոչել Լենինի «Պրոլետարական հեղափոխութիւնը և ռենեգատ Կառլեյկին» բրոշյուրի հայտնի տեղը, վորտեղ նա, վկայակոչելով «Յեւրոպ տակտիկայից» վերելում բերված ցիտատը ռուսական հեղափոխութեան թաւի մասին, գալիս է հետևյալ յեղրակացութեան .

«Հենց այնպես յեղալ, ինչպես մենք եյինք ասում : Հեղափոխութեան ընթացքը հաստատեց մեր դատողութեան ճշտութիւնը : Սկզբում «ամբողջ» դյուղացիութեան հետ միասին միապետութեան դեմ, կալվածատերերի դեմ, միջնագարի դեմ (և այդչափով հեղափոխութիւնը մնում է բուրժուական, բուրժուա-դեմոկրատական) : Ապա ամենաչքաւոր դյուղացիութեան հետ միասին, կիսապրոլետարիատի հետ միասին, բոլոր շահագործվողների հետ միասին կապիտալիզմի դեմ, այլ թիւում դյուղական հարուստների դեմ, կուլակների, ասկուլանտների դեմ, և այդչափով հեղափոխութիւնը դառնում է սոցիալիստական : Փորձել արհեստական չինական սլաքիսոլ կանդնեցնել մեկի է մյուսի միջև, բաժանել դրանց միմյանցից վորեւէ այլ բանով, քան պրոլետարիատի պատրաստակաճութեան աստիճանն է և դյուղական չքաւորութեան հետ պրոլետարիատի միավորվելու աստիճանը,—դա մարքսիզմի մեծագոյն աղաւաղումն է, նրա դոնհկացումը, փոխարինումը լիբերալիզմով» (տե՛ս հ. XXIII, էջ 391) :

Կարծեմ բաւական է :

Լա՛վ, կատեն մեզ, բայց Լենինն, այդ դեպքում, ինչո՞ւ յերմարտնչում «պերմանենտ» (անընդհատ) հեղափոխութեան» գաղափարի դեմ :

1 Ընդգծումն իմն է : Ի. Ստ. :

Այն սրտաճառով, վոր Լենինն առաջարկում էր «սպառել» դյուղացիութեան հեղափոխական ընդունակութիւնները և մինչև հաստան ողտադործել նրա հեղափոխական յեռանդը ցարիզմի լիակատար լիկվիդացիայի համար, պրոլետարիական հեղափոխութեան անցնելու համար, մինչդեռ «պերմանենտ հեղափոխութեան» կողմնակիցները չեյին հասկանում դյուղացիութեան լուրջ դերը ռուսական հեղափոխութեան մեջ, թերադնահատում եյին դյուղացիութեան հեղափոխական յեռանդի ուժը, թերադնահատում եյին ռուսական պրոլետարիատի ուժն ու ընդունակութիւնը՝ իր հետեւից տանելու դյուղացիութիւնը և, այդպիսով, դժվարացնում եյին բուրժուազիայի ազդեցութիւնից դյուղացիութիւնն ազատագրելու գործը, դյուղացիութիւնը պրոլետարիատի շուրջը համախմբելու գործը :

Այն սրտաճառով, վոր Լենինն առաջարկում էր հեղափոխութեան գործը պսակել իշխանութիւնը պրոլետարիատի ձեռքն անցնելով, այնինչ «պերմանենտ» հեղափոխութեան կողմնակիցները մտածում եյին գործն ակաւ ուղղակի պրոլետարիատի իշխանութիւնից, չհասկանալով, վոր դրանով իսկ իրենք փակում են իրենց աչքերն այնպիսի «մանրունքի» հանդեպ, ինչպես ճորտատիրութեան մնացուկներն են, և հաշիւ չեն առնում այնպիսի մի լուրջ ուժ, ինչպես ռուսական դյուղացիութիւնն է, չհասկանալով, վոր այդպիսի քաղաքականութիւնը կարող է միայն արդեւակել դյուղացիութիւնը պրոլետարիատի կողմը նվաճելու գործը :

Հետևաբար, Լենինը մարտնչում էր «պերմանենտ» հեղափոխութեան կողմնակիցների դեմ վո՛չ թե անընդհատութեան հարցի պատճառով, քանի վոր Լենինն ինքը կանգնած էր անընդհատ հեղափոխութեան տեսակետի վրա, այլ պրոլետարիատի մեծագոյն ռեզերվ հանդիսացող դյուղացիութեան դերը նրանց կողմից թերադնահատվելու սրտաճառով, պրոլետարիատի հեղեմոնիայի դադարւորը նրանց չհասկանալու պատճառով :

«Պերմանենտ» հեղափոխութեան դադարւորը նոր դադարւոր չէ : Առաջին անգամ այն առաջադրեց Մարքսը 40-ական թվականներին վերջում՝ «Կոմունիստներին միութեանը» (1850 թ.) ուղղած իր հայտնի «Դիմումի» մեջ : Հենց այդ դոկումենտից էլ վերցրել

են մեր «պերմանենտականները» անընդհատ հեղափոխութեան դա-
դալարը: Հարկավոր է նկատել, վոր մեր «պերմանենտական-
ները», այդ դադալարը Մարքսից վերցնելով, փոքր ինչ ձևափո-
խել են այն և՛ ձևափոխելով՝ «միջացրել» են այն, անպետք դարձ-
նելով պրակտիկ դործածութեան համար: Հարկավորվեց Լենինի
փորձված ձեռքը՝ այդ սխալը շտկելու, Մարքսի անընդհատ հե-
ղափոխութեան դադալարն իր մաքուր ձևով վերցնելու և այն՝
հեղափոխութեան իր թեորիայի անկյունաքարերից մեկը դարձնե-
լու համար:

Ահա թե ինչ է ասում Մարքսն իր «Դիմումի» մեջ անընդհատ
հեղափոխութեան մասին այն բանից հետո, յերբ թվարկում է մի
չարք հեղափոխական-դեմոկրատական պահանջներ, վորոնց նվա-
ճելու համար կոչ է անում նա կոմունիստներին.

«Այն ժամանակ, յերբ դեմոկրատական մանր բուրժուաները ցանկանում
են վերահիշյալ պահանջների կարելույն չափ մեծ մասն իրադրծելով վորքան
հնարավոր է արագ ավարտել հեղափոխութունը, մեր շահերն ու մեր խնդիր-
ները կայանում են նրանում, վոր հեղափոխութունն անընդհատ դարձնենք
մինչև այն ժամանակը, յերբ բոլոր ավելի կամ պակաս ունեւոր դասակարգերը
կհեռացվեն տիրապետութունից, յերբ պրոլետարիատը պետական իշխանու-
թյուն կնվաճի, յերբ պրոլետարների ասոցիացիաները վո՛չ միայն մի յերկրում,
այլև աշխարհի բոլոր տիրապետող յերկրներում այնքան կզարգանան, վոր այդ
յերկրների պրոլետարների միջև մրցումը կզաղարի և մինչև վոր, դոնե,
վճռողական արտադրողական ուժերը կենտրոնացված կլինեն պրոլետարների
ձեռքում»:

Այլ կերպ ասած՝

ա) Մարքսը բնավ չէր առաջարկում 50-ական թվականների
Գերմանիայում հեղափոխութեան դործն սկսել ուղղակի պրոլե-
տարական իշխանութունից՝ հակառակ մեր ռուսական «պերմա-
նենտականների» պլաններին.

բ) Մարքսն առաջարկում էր միայն պսակել հեղափոխութեան
դործը պրոլետարական պետական իշխանութեամբ, իշխանութեան
բարձունքից քայլ առ քայլ ցած դնելով բուրժուազիայի մի
Ֆրակցիան մյուսի հետևից, այն հաշվով, վորպեսզի պրոլետա-
րիատի իշխանություն նվաճելուց հետո՝ բոլոր յերկրներում հե-
ղափոխություն բորբոքի.— լիովին համապատասխան այն ամե-
նին, ինչ ուսուցանում էր Լենինը և ինչ կենսագործում էր նա մեր

հեղափոխութեան ընթացքում, հետևելով իմպերիալիզմի սլաշ-
մաններում կատարվող պրոլետարական հեղափոխութեան իր թե-
որիային:

Բանից դուրս է դալիս, վոր մեր ռուսական «պերմանենտա-
կանները» վո՛չ միայն թերադնահատել են դյուղացիութեան դերը
ռուսական հեղափոխութեան մեջ և պրոլետարիատի հեղեմոնիայի
դադալարի նշանակությունը, այլև դեռ կերպարանափոխել են
(դեպի վատը) «պերմանենտ» հեղափոխութեան մարքսյան դադա-
լարը, պրակտիկայի համար անպետք դարձնելով այն:

Ահա թե ինչու Լենինը ծաղրում էր մեր «պերմանենտական-
ները» թեորիան, այն անվանելով «որիդինայը» ու «սքանչելի» և
մեղադրելով նրանց այն բանում, վոր նրանք չեն ցանկանում
«մտածել այն մասին, թե ինչ պատճառներով կյանքն ամբողջ տաս
տարի անցել է այդ սքանչելի թեորիայի կողքով» (Լենինի հոդ-
վածը դրված է 1915 թվին, 10 տարի անց այն ժամանակից, յերբ
Ռուսաստանում յերեան յեկավ «պերմանենտականների» թեորի-
ան, — տե՛ս հ. XVIII, էջ 317):

Ահա թե ինչու Լենինն այդ թեորիան կիսամենչեկական էր
համարում՝ ասելով, վոր նա «բուլչեիկներից վերցնում է պրոլե-
տարիատի վճռական հեղափոխական սրայքարի և նրա կողմից
քաղաքական իշխանություն նվաճելու կոչը, իսկ մենչեկիկներից—
դյուղացիութեան դերի «թխումը»» (տե՛ս Լենինի «Հեղափոխու-
թեան յերկու դժերի մասին» հոդվածը, նույն տեղում):

Սրանք են բուրժուա-դեմոկրատական հեղափոխությունը
պրոլետարականի վերածելու, «անհասլաղ» պրոլետարական հեղա-
փոխութեան անցնելու համար բուրժուական հեղափոխությունն
ողտադործելու վերաբերյալ Լենինի դադալարները:

Այնուհետև: Առաջներում հեղափոխութեան հաղթությունը
մի յերկրում անհնարին եյին համարում, յենթադրելով, թե բուր-
ժուազիային հաղթելու համար անհրաժեշտ է բոլոր առաջավոր
յերկրների պրոլետարների կամ դոնե այդպիսի յերկրների մեծ
մասի պրոլետարների միատեղ յելույթը: Այժմ այդ տեսակետն
այլևս իրականութեան չի համապատասխանում: Այժմ հարկավոր
է յեղնել այդպիսի հաղթութեան հնարավորությունից, վորովհե-
տե իմպերիալիզմի սլաշմաններում տարբեր կապիտալիստական

յերկրներէ անհալատաբաշտի և թուլչքած և դարգացման բնույթը, դեպի անխուսափելի պատերազմներ տանող կատաստրոֆիկ հակասութիւններ զարգանալն իմպերիալիզմի ներսում, հեղափոխական շարժման աճումն աշխարհի բոլոր յերկրներում, — այս ամենը տանում է վր'չ միայն դեպի պրոլետարիատի հաղթութեան հնարավորութիւնն առանձին յերկրներում, այլև դեպի այդ հաղթութեան անհրաժեշտութիւնը: Դրա ուղղակի ասպարէզը Ռուսաստանի հեղափոխութեան պատմութիւնն է: Ընդամեն անհրաժեշտ է միայն հիշել, վոր բուրժուազիայի տապալումը հաջողութեամբ կարող է իրականացվել միայն այն դեպքում, յետէ առկա յեն միջանի, միանգամայն անհրաժեշտ, պայմաններ, առանց վորոնց առկայութեան՝ պրոլետարիատի կողմից իշխանութիւնը վերցնելու մասին մտածելն անգամ ամելորդ է:

Ահա թե ինչ է ասում Լենինն այդ պայմաններէ մասին իր «Մանկական հիւանդութիւնը» բրոշյուրում:

«Հեղափոխութեան հիմնական որենքը, վոր հաստատված է բոլոր հեղափոխութիւններով և, մասնավորապէս, բոլոր յերեք ուսական հեղափոխութիւններով XX դարում, ահա թե ինչումն է կայանում. հեղափոխութեան համար բաւական չէ, վոր շահագործող ու ճնշված մասսաները գիտակցեն ըստ հնի ապրելու անկարելիութիւնը և պահանջեն փոփոխութիւններ. հեղափոխութեան համար անհրաժեշտ է, վոր շահագործողները չկարողանան ապրել ու կառավարել ըստ հնի: Միայն այն ժամանակ, յերբ «ստորին խավերը» չեն ուզում հիմը և յերբ «վերին խավերը» չեն կարող ըստ հնի, միայն այն ժամանակ հեղափոխութիւնը կարող է հաղթել: Այլ կերպ այս ճշմարտութիւնն արտահայտվում է այս բառերով. հեղափոխութեան անհրաժեշտութեան անհրաժեշտութիւնը և պատրաստ լինի հանուն նրա իր կյանքը զոհելու. յերկրորդ՝ վոր կառավարող դասակարգերն ապրեն կառավարական ճգնաժամ, վորը քաղաքականութեան մեջ է ներքաշում նույնիսկ ամենահետամնաց մասսաներին... ուստիպառ և անում կառավարութեանը և հեղափոխականների համար հնարավոր է դարձնում նրա արագ տապալումը» (տե՛ս հ. XXV, էջ 223):

Բայց տապալել բուրժուազիայի իշխանութիւնը և պրոլետար-

իատի իշխանութիւն հաստատել մի յերկրում — դեռ չի նշանակում ապահովել սոցիալիզմի լիակատար հաղթութիւնը: Ամբաստնագրել իր իշխանութիւնը և իր հետեւից տանելով գյուղացիութիւնը՝ հաղթած յերկրի պրոլետարիատը կարող է և պետք է սոցիալիստական հատարակութիւն կառուցի: Բայց արդե՞րք այդ նշանակում է, վոր նա դրանով իսկ կհասնի սոցիալիզմի լիակատար, վերջնական հաղթանակին, այսինքն՝ արդե՞րք այդ նշանակում է, վոր նա կարող է միայն մի յերկրի ուժերով վերջնականապէս ամրապնդել սոցիալիզմը և լիովին ապահովել յերկրին ինտերվենցիայից, նշանակում է նաև ռեստավրացիայից: Վր'չ, չի նշանակում: Դրա համար հարկավոր է հեղափոխութեան հաղթանակի դոնէ միջանի յերկրներում: Այդ պատճառով այլ յերկրներէ հեղափոխութեան զարգացումը և նրան աջակցելը հաղթած հեղափոխութեան երական խնդիրն է: Այդ պատճառով հաղթած յերկրի հեղափոխութիւնը պետք է դիտի իրեն վր'չ թե վորպէս ինքնաբայլ մեծութիւն, այլ վորպէս ոժանդակ, վորպէս միջոց՝ արագացնելու պրոլետարիատի հաղթանակն այլ յերկրներում:

Լենինն այս միտքն արտահայտել է յերկու խոսքով, ասելով, վոր հաղթած հեղափոխութեան խնդիրն է՝ անցկացնել «մի յերկրում իրագործելի առավելագոյնը՝ բոլոր յերկրներում հեղափոխութիւնը զարգացնելու, նրան աջակցելու, այն արթնացնելու համար» (տե՛ս հ. XXIII, էջ 385):

Սրանք են, ընդհանուր առմամբ, պրոլետարական հեղափոխութեան լենինյան թեորիայի բնորոշ դժերը:

IV

ՊՐՈԼԵՏԱՐԻԱՏԻ ԴԻԿՏԱՏՈՒՐԱՆ

Այս թեմայից յես վերցնում եմ յերեք հիմնական հարցա) պրոլետարիատի գիկտատուրան վորպէս պրոլետարական հեղափոխութեան գործիք, բ) պրոլետարիատի գիկտատուրան վորպէս պրոլետարիատի տիրապետութիւն բուրժուազիայի նկատմամբ, գ) խորհրդային իշխանութիւնը վորպէս պրոլետարիատի գիկտատուրայի պետական ձև:

1) Պրոլետարիատի դիկտատուրան վորպէս պրոլետարական

¹ Ընդգծումն իմն է: Ի. Ստ.:

հեղափոխութեան գործիք: Պրոլետարական գեղատառութեամբ հարցն ամենից առաջ պրոլետարական հեղափոխութեան հիմնական բովանդակութեան հարցն է: Պրոլետարական հեղափոխութեանը, նրա շարժումը, նրա թափը, նրա նվաճումները, միս ու արյուն են ստանում միայն պրոլետարիատի գեղատառութեամբ միջոցով: Պրոլետարիատի գեղատառութեան պրոլետարական հեղափոխութեան ղործիքն է, նրա որդանը, նրա կարևորագույն հենակետը, վոր կյանքի յե կռիված նրա համար, վորպեսզի, նախ՝ ճնշի տապալած շահագործողների գիմադրութեանը և ամբապնդի իր նվաճումները, յերկրորդ՝ մինչև վերջը հասցնի պրոլետարական հեղափոխութեանը, հեղափոխութեանը հասցնի սոցիալիզմի լիակատար հաղթանակին: Հեղափոխութեանը կրարողանա բուրժուազիային հաղթել, նրա իշխանութեանը տապալել նաև առանց պրոլետարիատի գեղատառութեամբ: Բայց ճնշել բուրժուազիայի գիմադրութեանը, պահպանել հաղթութեանը և առաջ շարժել դեպի սոցիալիզմի վերջնական հաղթանակը հեղափոխութեանը արդեն ի վիճակի չէ, յեթե իր դարձացման վորոշ աստիճանի վրա նա չստեղծի հատուկ որդան՝ պրոլետարիատի գեղատառութեամբ, վորպես իր հիմնական հենարան:

«Հեղափոխութեան հիմնական հարցն իշխանութեան հարցն է» (Լենին): Արդե՞ք այս նշանակում է, վոր դործն այստեղ սահմանափակվում է իշխանութեանը վերցնելով, նրա գրավումով: Վո՛չ, չի նշանակում: Իշխանութեանը վերցնելը—դա դործի միայն սկիզբն է: Մի յերկրում տապալած բուրժուազիան դեռ յերկար ժամանակ, շատ սրտաճառներով ալելի ուժեղ է մնում, քան նրան տապալող պրոլետարիատը: Այս պատճառով ամբողջ բանն այն է, վոր իշխանութեանը պահպանվի, այն ամբողջի, այն անհաղթելի դարձվի: Ի՞նչ է հարկավոր այս նպատակին հասնելու համար: Դրա համար անհրաժեշտ է իրագործել դոնէ յերեք գլխավոր խնդիր, վորոնք ծառանում են պրոլետարիատի գեղատառութեամբ հաղթութեան «հետևյալ որդ».

ա) կոտրել հեղափոխութեան տապալած և եքսպրոպրիացիայի յենթարկած կալվածատերերի ու կապիտալիստների գիմադրութեանը, լիկվիդացիայի յենթարկել կապիտալի իշխանութեանը վերականգնելու նրանց բոլոր և ամեն տեսակի փորձերը.

բ) կազմակերպել շինարարութեանը՝ բոլոր աշխատավորներին պրոլետարիատի շուրջը համախմբելու վողով և այդ աշխատանքը տանել դասակարգերի լիկվիդացիան, նրանց վռնչացումը նախապատրաստող ուղղութեամբ.

գ) ղինել հեղափոխութեանը, կազմակերպել հեղափոխութեան բանակը՝ արտաքին թշնամիներին դեմ կռվելու համար, իմպերիալիզմի դեմ կռվելու համար:

Պրոլետարիատի գեղատառութեան նրա համար է հարկավոր, վոր կենսագործի, անցկացնի այս խնդիրները:

«Կապիտալիզմից դեպի կոմունիզմ անցնելը,—ասում է Լենինը,—մի ամբողջ պատմական դարաշրջան է: Քանի այն չի ավարտվել, շահագործողների մեջ անխուսափելիորեն մնում է ռեստավրացիայի հուշը, իսկ այդ հուշը ռեստավրացիայի փորձերի յե վերածվում: Յե՛վ առաջին լուրջ պարտութեանից հետո՝ տապալած շահագործողները, վորոնք իրենց տապալմանը չեն սպասում, դրան չեն հավատում, մտքով անդամ այդ չեն անցկացնում, տառնապատկած յեռանդով, կատաղի կրքով, հարյուրապատիկ ուժեղացած ատելութեամբ նետվում են կռիլ ասպարեզ՝ հանուն իրված «դրախտի» վերադարձման, հանուն իրենց ընտանիքների, վորոնք այնպես քաղցր եյին սարում, և վորոնց հիմա «ռամիկ խուժանը» դատապարտում է քայքայման ու թլվառութեան (կամ «հասարակ» աշխատանքի...): Իսկ շահագործող-կապիտալիստների հետեից ձգվում է լայն մասսան մանր բուրժուազիայի, վորի նկատմամբ բոլոր յերկրների պատմական փորձի տասնյակ տարիները վկայում են, վոր նա յերբվում է ու տատանվում, այսոր դնում է պրոլետարիատի հետեից, վաղը վախենում է հեղաշրջման դժվարութեաններից, խուճապի յե մտնվում բան-վորների առաջին պարտութեանից կամ կիսապարտութեանից, ջղայնանում է, պատեպատ է դիպչում, նվնվում, մի բանակից մյուսն է փախչում» (տե՛ս հ. XXIII, էջ 355):

Իսկ բուրժուազիան ռեստավրացիայի փորձեր անելու համար իր հիմքերն ունի, քանի վոր իր տապալումից հետո յերկար ժամանակ նա դեռ ալելի ուժեղ է մնում իրեն տապալող պրոլետարիատից:

«Յեթե շահագործողները ջախջախված են միայն մի յերկրում,—ասում է Լենինը,—իսկ այդ, իհարկե, տիպիկ դեպք է, քանի վոր միաժամանակ հեղափոխութեանը մի շարք յերկրներում՝ հաղվաղուտ բացառութեան է,—տապա նրանք մնում են այնուամենայնիվ ալելի ուժեղ, քան շահագործվողները» (տե՛ս նույն տեղը, էջ 354):

Ինչո՞ւմն է տապալված բուրժուազիայի ուժը:

Նախ՝ «միջազգային կապիտալի ուժի մեջ, բուրժուազիայի միջազգային կապերի ուժի և ամբողջան մեջ» (տե՛ս Հ. XXV, էջ 173) :

Յերկրորդ՝ նրանում, վոր «չափազործողները հեղաշրջումից հետո յերկար ժամանակ անխուսափելիորեն իրենց ձեռքին են պահում մի շարք հսկայական փաստական առավելություններ. նրանց ձեռքին մնում է փողը (միանշամից փողը վոչնչացնել չի կարելի), վորոշ շարժական դուլժե՝ հաճախ խոշոր չափերի հատնող, մնում են կապերը, կազմակերպման ու կառավարման հմտությունները, կառավարման բոլոր «գաղտնիքներին» (նրա սովորություններին, պրիոմներին, միջոցներին, հնարավորություններին) գիտակ լինելը, մնում է ավելի բարձր կրթությունը, մոտիկությունը տեխնիկայես ավելի բարձր (բուրժուականորեն ապրող ու մտածող) պերսոնալի հետ, մնում է անչափելիորեն ավելի մեծ հմտությունը ռազմական դործում (սա շատ կարեւոր է) և այլն և այլն» (տե՛ս Հ. XXIII, էջ 354) :

Յերրորդ՝ «սովորութեան ուժի մեջ, մամր արտադրութեան ուժի մեջ: Վորովհետեւ մանր արտադրութեան դեռեւս աշխարհում, ցայլօք սրտի, շատ և շատ է մնացել, իսկ մանր արտադրութեանը կապիտալիզմ և բուրժուազիա յե ծնում մշտապես, ամեն ուր, ամեն ժամ, տարերայնորեն և մասսայական մասշտաբով»... վորովհետեւ «վոչնչացնել դասակարգերը—նշանակում է վո՛չ միայն վոչնչել կալվածատերերին ու կապիտալիստներին,—այդ մեծը համեմատաբար հեշտ արինք,—այդ նշանակում է նույնպես վոչնչացնել մամր արտադրութեան քրողներին, իսկ նրանց չի կարելի վոչնչել, նրանց չի կարելի ճնշել, նրանց հետ հարկավոր է յուր գնալ, նրանց կարելի է (և հարկավոր է) վերափոխել, վերադաստիարակել միայն շատ յերկարատե, դանդաղ, զգուշ կազմակերպչական աշխատանքով» (տե՛ս Հ. XXV, էջ 173 և 190) :

Ահա թե ինչու լինինն ասում է, վոր

«Պրոլետարիատի դիկտատուրան նոր դասակարգի ամենաանձնվեր ու ամենաանողոք պատերազմն է ավելի հզոր թշնամու դեմ, բուրժուազիայի դեմ, վորի դիմադրութեանը տասնապատկվել է նրա տապալումով», վոր «...պրոլետարիատի դիկտատուրան համառ պայքար է՝ արյունոտ ու անարյուն, բռնի ու խաղաղ, ռազմական ու տնտեսական, մանկավարժական և ազմինսարատորական պայքար հին հասարակութեան ուժերի և տրադիցիաների դեմ» (տե՛ս նույն տեղը, էջ 173 և 191) :

Հազիվ թե հարկ կա աղացուցելու, վոր իրադրո՞ծել այս խնդիրները կարճ ժամանակամիջոցում, այս բոլորն անցկացնել մի քանի տարում—լո՛ւ է մի հնարավորութեան չկա: Այս պատճառով պրոլետարիատի դիկտատուրան, անցումը կապիտալիզմից դեպի կոմունիզմ հարկավոր է դիտել վո՛չ թե վորպես մի փութանցիկ ժամանակաշրջան՝ մի շարք «ամենահեղափոխական» ակտերի ու դեկրետների ձևով, այլ վորպես մի ամբողջ պատմական դարա-

շրջան, վորը լի է քաղաքացիական պատերազմներով ու արտաքին ընդհարումներով, կազմակերպական համառ աշխատանքով ու տնտեսական շինարարութեամբ, հարձակումներով ու նահանջներով, հաղթանակներով ու պարտություններով: Այդ պատմական դարաշրջանն անհրաժեշտ է վո՛չ միայն նրա համար, վոր ստեղծվեն սոցիալիզմի լիակատար հաղթություն տնտեսական և կուլտուրական նախադրյալները, այլև նրա համար, վոր պրոլետարիատին հնարավորութեան տրվի, նախ՝ դաստիարակելու և կոփելու իրեն վորպես մի ուժ, վորն ընդունակ է յերկրը կառավարելու, յերկրորդ՝ վերադաստիարակելու և վերափոխելու մանր-բուրժուական խավերը՝ սոցիալիստական արտադրութեան կազմակերպումն ապահովող ուղղութեամբ:

«Դուք պետք է,—ասում էր Մարքսը բանվորներին,—պրեք քաղաքացիական պատերազմի և միջազգային ճակատամարտերի 15, 20, 50 տարիներ վո՛չ միայն նրա համար, վոր փոխեք դոկություն ունեցող հարաբերությունները, այլ վորպեսզի ինքներդ ել փոխվեք և քաղաքական տիրապետութեան ընդունակ դառնաք» (տե՛ս Կ. Մարքսի ու Ֆ. Ենգելսի յերկերի VIII Հ., էջ 506) :

Շարունակելով և ավելի զարգացնելով Մարքսի միտքը՝ լինել դրում է.

«Պրոլետարիատի դիկտատուրայի որով հարկ կլինի վերադաստիարակելու միլիոնավոր դուլդացիների և մանր տնտեսատիրուկների, հարյուր-հազարավոր ծառայողների, շինովնիկների, բուրժուական ինտելիգենտների, նրանց բոլորին յենթարկել պրոլետարական պետութեանը և պրոլետարական դեկավարութեանը, հաղթել նրանց մեջ բուրժուական սովորություններին ու տրադիցիաներին» նույնպես, ինչպես վոր անհրաժեշտ կլինի՝ «...վերադաստիարակել յերկարատե պայքարում, պրոլետարիատի դիկտատուրայի հոգի վրա, նաև հենց իրենց պրոլետարներին, վորոնք իրենց սեփական մանր-բուրժուական նախապաշարումները ազատում են վո՛չ թե մեկն, վո՛չ թե հրաշքով, վո՛չ թե տիրամոր հրամանով, վո՛չ թե լողունդի, բանաձևի, դեկրետի հրամանով, այլ միայն յերկար ու դժվարին մասսայական պայքարով՝ մասսայական մանր-բուրժուական աղղեցութեան դեմ» (տե՛ս Հ. XXV, էջ 248 և 247) :

2) Պրոլետարիատի դիկտատուրան վորպես պրոլետարիատի տիրապետութեան բուրժուազիայի նկատմամբ: Արդե՛հ ասվածից յերևում է, վոր պրոլետարիատի դիկտատուրան կառավարութեան մեջ մտնող անձերի սոսկական փոփոխություն, «կարիներ» և այլնի փոփոխություն չէ, վորի ժամանակ անձեռնմխելի յեն թող-

ներվում հին տնտեսական ու քաղաքական կարգերը: Բոլոր յերկր-
ներն մենչեխիններն ու ոպորտունիստները, վորոնք դիկտատու-
րայից վախենում են ինչպես կրակից, և դիկտատուրայի հանդե-
ցողութունը յերկյուղից նենգափոխում են «իշխանութուն նվա-
ճելու» հասկացողությամբ, սովորաբար «իշխանութուն նվա-
ճելը» հանդեցնում են «կարինետի» փոփոխման, իշխանության
դեկի մոտ Շայդեմանի ու Նոսկեյի, Մակդոնալդի ու Հենդերսոնի
նման մարդկանցից բաղկացած նոր միխիստության յերևան դա-
լուն: Հաղիվ թե հարկ կա սրարդաբանելու, վոր կարինետների
այս ու սրանց նման փոփոխումներն ընդհանուր վոչինչ չունեն
պրոլետարիատի դիկտատուրայի հետ, իսկական իշխանությունն
իսկական պրոլետարիատի ձեռքով նվաճելու հետ: Յերբ Մակ-
դոնալդներն ու Շայդեմաններն իշխանության գլուխ են անցած
հին բուրժուական կարգերը թողնվելու պարագայում, նրանց՝
այսպես ասած՝ կառավարությունները չեն կարող լինել վորեւե
այլ բան, բայց յեթե սարսաղիող ապարատ բուրժուազիա-
յի ձեռքում, բայց յեթե իմպերիալիզմի խոցերի քողար-
կում, բայց յեթե մի գործիք բուրժուազիայի ձեռքին, վոր
ուղղված է ճնշված ու շահագործվող մասսաների հեղափոխական
չարժման դեմ: Նրանք, այդ կառավարությունները, հարկալոր
են կապիտալին իրրե շիրմա, յերբ նրա համար անհարմար է, ան-
ձեռնտու, դժվար՝ ճնշել ու շահագործել մասսաներին առանց
շիրմայի: Իհարկե, այդպիսի կառավարությունների յերևան դալը
նշան է, վոր «նրանց մոտ՝ այնտեղ» (այսինքն կապիտալիստների
մոտ), «Շիպկայի վրա», դրությունը հանգիստ չե, բայց այդ
տեսակի կառավարությունները, չնայած դրան, անխուսափելի-
որեն մնում են վորպես կապիտալի՝ գույն տված կառավարու-
թյուններ: Մակդոնալդի կամ Շայդեմանի կառավարությունից
մինչև պրոլետարիատի կողմից իշխանություն նվաճելը նույնքան
հեռու յե, վորքան յերկրից մինչև յերկինքը: Պրոլետարիատի
դիկտատուրան կառավարության փոփոխում չե, այլ նոր պետու-
թյուն, վորն ունի իշխանության նոր որդաններ կենտրոնում ու
տեղերում, պրոլետարիատի պետություն, վոր ծագել է հին պե-
տության, բուրժուազիայի պետության փլատակների վրա:

Պրոլետարիատի դիկտատուրան ծագում է վո՛չ թե բուրժու-

ական կարգերի հիմքի վրա, այլ նրանց հեղաբեկելու (ломка)
ընթացքում, բուրժուազիայի տապալումից հետո, կալվածատե-
րերին ու կապիտալիստներին եքսպրոպրիացիայի յենթարկելու
ընթացքում, արտադրության հիմնական գործիքներն ու միջոց-
ները սոցիալիզացիայի յենթարկելու ընթացքում, պրոլետարիա-
տի բռնի հեղափոխության ընթացքում: Պրոլետարիատի դիկտա-
տուրան հեղափոխական իշխանություն է, վոր հենվում է բուր-
ժուազիայի նկատմամբ կիրառվող բռնության վրա:

Պետությունը մի մեքենա յե տիրապետող դասակարգի ձեռ-
քին՝ իր դասակարգային հակառակորդների դիմագրությունը
ճնշելու համար: Այս տեսակետից պրոլետարիատի դիկտատուրան
լստ եյության վոչնչով չի տարբերվում ամեն մի ուրիշ դասա-
կարգի դիկտատուրայից, վորովհետև պրոլետարական պետու-
թյունը բուրժուազիային ճնշելու մեքենա յե: Բայց այստեղ կա
մի եյական տարբերություն: Դա այն է, վոր մինչև այժմ գոյու-
թյուն ունեցած բոլոր դասակարգային պետությունները շահա-
գործող փոքրամասնության դիկտատուրա եյին շահագործվող
մեծամասնության նկատմամբ, այնինչ պրոլետարիատի դիկտա-
տուրան շահագործվող մեծամասնության դիկտատուրա յե շահա-
գործող փոքրամասնության նկատմամբ:

Ավելի կարճ՝ պրոլետարիատի դիկտատուրան որեմով չսահ-
մանափակված և բռնության վրա հենվող՝ պրոլետարիատի տի-
րապետությունն է բուրժուազիայի նկատմամբ, — տիրապետու-
թյուն, վոր վայելում է աշխատավոր և շահագործվող մասսաների
համակրանքն ու աջակցությունը («Պետություն և հեղափոխու-
թյուն»):

Սրանից բղխում է յերկու հիմնական հետևություն.

Առաջին հետևություն: Պրոլետարիատի դիկտատուրան չի
կարող լինել «լիակատար» դեմոկրատիա, դեմոկրատիա
բոլորի համար՝ թե՛ հարուստների, թե՛ չքավորների համար, —
պրոլետարիատի դիկտատուրան «պետք է լինի մի պետություն,
վոր նոր ձևով դեմոկրատական է առհասարակ պրոլետարները
ու չունեորենների համար՝ և նոր ձևով դիկտատորական՝ բուրժուա-

1 Ընդգծումն իմն է: Ի. Սոս:

դիւայի դեմ¹...» (տե՛ս հ. XXI, եջ 393): Կառուցկու և Ընկ. պարապ զբույցներն ընդհանրական հավասարութեան, «զուտ» դեմոկրատիայի, «կատարյալ» դեմոկրատիայի մասին և այլն— բուրժուական քողարկումն է այն անտարակուսելի փաստի, վոր շահագործողների և շահագործվողներին հավասարութեան անհնարին է: «Զուտ» դեմոկրատիայի թեորիան բանվոր դատարկարգի վերնախալի թեորիան է, այն վերնախալի, վորին իմպերիալիստական թալանչիները ձեռնասուռ են դարձրել և փշրանքներով են կերակրում: Նա կյանքի յե կոչված, վորպեսզի քողարկի կապիտալիզմի խոցերը, դույն տա իմպերալիզմին և բարոյական ուժ տա նրան՝ շահագործվող մասսաների դեմ մղվող պայքարում: Կապիտալիզմի որով չեն լինում և չեն կարող լինել իսկական «ազատութեաններ» շահագործվողների համար, թեկուզ հենց այն պատճառով, վոր «ազատութեաններ» ողորդող մասն համար անհրաժեշտ շենքերը, տպարանները, թղթի պահեստները և այլն՝ շահագործողների արտոնութեաններն են: Կապիտալիզմի որով չի լինում, և չի կարող լինել շահագործվող մասսաների իսկական մասնակցութեան յերկրի կառավարման դործում, թեկուզ հենց այն պատճառով, վոր կապիտալիզմի պայմաններում ամենադեմոկրատական կարգերում կառավարութեանները կարգվում են վո՛չ թե ժողովրդի, այլ Ռոտշիլդների ու Ստիննեսների, Ռոկֆելլերների ու Մորգանների կողմից: Դեմոկրատիան կապիտալիզմի որով կապիտալիստական դեմոկրատիա չէ, շահագործող փոքրամասնութեան դեմոկրատիա չէ, վոր հիմնվում է շահագործվող մեծամասնութեան իրավունքների սահմանափակման վրա և ուղղված է այդ մեծամասնութեան դեմ: Միայն սրբուհարական դիկտատուրայի որով հնարավոր են իսկական «ազատութեաններ» շահագործվողների համար և սրբուհարների ու դյուղացիների իսկական մասնակցութեան յերկրի կառավարման դործում: Դեմոկրատիան սրբուհարիատի դիկտատուրայի որով պրալետարական դեմոկրատիա չէ, շահագործվող մեծամասնութեան դեմոկրատիա չէ, վորը հիմնվում է շահագործող փոքրամասնութեան

իրավունքների սահմանափակման վրա և ուղղված է այդ փոքրամասնութեան դեմ:

Յերկրորդ հետևութեան: Պրոլետարիատի դիկտատուրան չի կարող առաջ դալ վորպես բուրժուական հասարակութեան ու բուրժուական դեմոկրատիայի խաղաղ զարգացման արդյունք. նա կարող է ծագել միայն բուրժուական պետական մեքենան, բուրժուական բանակը, բուրժուական չինովնիկական ապարատը, բուրժուական վոստիկանութեանը ջարդելու հետևանքով:

«Բանվոր դատակարգը չի կարող սոսկ տիրանալ պատրաստի պետական մեքենային և այն դործի դեղել իր սեփական նպատակների համար»,—ասում են Մարքսն ու Ենգելսը «Բաղադրացիական պատերազմի» առաջաբանում: «Պրոլետարական հեղափոխութեանը պետք է «...վո՛չ թե մեկ ձեռքից մի այլ ձեռք հանձնի բյուրոկրատական—ազգային մեքենան, ինչպես յեղել է մինչև այժմ, այլ պետք է քարդի այն...—այս է նախապայմանն ամեն մի իսկապես փողովըրդական հեղափոխութեան՝ կոնտինենտում»,—ասում է Մարքսը 1871 թվին Կուլեմանին ուղղած իր նամակում:

Մարքսի սահմանափակիչ ֆրազը կոնտինենտի մասին առիթ տվեց բոլոր յերկրների ոպորտունիստներին ու մենչևիկներին բղավելու, թե Մարքսը, հետևաբար, հնարավոր եր համարում բուրժուական դեմոկրատիայի խաղաղ զարգացումը դեպի սրբուհարական դեմոկրատիա, դոնե յեվրոպական կոնտինենտի կազմի մեջ չմտնող միջանի յերկրների (Անգլիա, Ամերիկա) համար: Մարքսն, իսկապէս, հնարավոր եր համարում այդ և նա հիմք ունեւր այդպիսի յենթադրումն (допущение) անելու անցած դարի 70—ական թվականների Անգլիայի ու Ամերիկայի համար, յերբ դեռ չկար մոնոպոլիստական կապիտալիզմ, չկար իմպերիալիզմ և դեռնա այդ յերկրները, իրենց զարգացման հատուկ պայմանների շնորհիւ, չունէին զարգացած զինվորականութեան ու բյուրոկրատիզմ: Այսպէս եր դրութեանը մինչև զարգացած իմպերիալիզմի յերեան դալը: Բայց հետո, 30—40 տարի անց, յերբ դործերի դրութեանն այդ յերկրներում արմատապէս փոխվեց, յերբ իմպերիալիզմը զարգացավ ու ընդգրկեց առանց բացառութեան բոլոր կապիտալիստական յերկրները, յերբ զինվորականութեանը և բյուրոկրատիզմը յերեան յեկան նաև Անգլիայում ու Ամերիկա—

¹ Ընդգծումն իմն է: Ի. Ստ.:

յում, յերբ Անգլիայի ու Ամերիկայի խաղաղ դարդացման հատուկ պայմաններն անհետացան,—այդ յերկրների վերաբերյալ սահմանափակումն ինքն իրեն պետք է վերանայր:

«Հիմա,—ասում է Լենինը,—1917 թվին, առաջին մեծ իմպերիալիստական պատերազմի դարաշրջանում, Մարքսի այդ սահմանափակումը վերանում է: Թե՛ Անգլիան, թե՛ Ամերիկան, Վորոնք զինվորականութան ու բյուրոկրատիզմի բացակայության իմաստով ամբողջ աշխարհում խոչարդույն և վերջին ներկայացուցիչներն են անդլո-սաքսոնական «աղատութան», լիովին զլորվել են ամեն ինչ իրենց յենթարկող, ամեն ինչ իրենցով ճզմող բյուրոկրատական-աղամական հիմնարկների համայնվրոպական կեղտոտ, արյունալից ճահճը: Այժմ թե՛ Անգլիայում, թե՛ Ամերիկայում «ամեն մի իսկապես ժողովրդական հեղափոխութան նախապայման» հանդիսանում է «պատրաստի» «պետական մեքենան» կոտրելը, խորտակելը (վորպիսի մեքենան պատրաստվել է այնտեղ 1914—1917 թ. թ. և հասցվել «յեվրոպական», համալիմպերիալիստական կատաբեկութան)» (տե՛ս հ. XXI, էջ 395):

Այլ կերպ ասած՝ պրոլետարիատի բռնի հեղափոխութան ուրենքը, բուրժուական պետական մեքենան ջարդելու ուրենքը՝ վորպես այդպիսի հեղափոխութան նախապայմանի ուրենք՝ աշխարհի իմպերիալիստական յերկրների հեղափոխական շարժման անխուսափելի ուրենքն է:

Իհարկե, հեռավոր ասպարայում, յեթե պրոլետարիատը հաղթանակի կապիտալիզմի կարևորագույն յերկրներում և յեթե այժմյան կապիտալիստական շրջապատումը փոխարինվի սոցիալիստական շրջապատումով, միանգամայն հնարավոր է դարձնել «խաղաղ» ճանապարհը միջանի կապիտալիստական յերկրներին, համար, վորոնց կապիտալիստները, «անբարենպաստ» միջադեպին իրադրության շնորհիվ, նպատակահարմար կհամարեն «կամովին» լուրջ զինվածներ անել պրոլետարիատին: Բայց այս յենթադրությունը վերաբերում է միայն հեռավոր և հնարավոր ապագային: Ամենամոտ ապագայի համար այս յենթադրությունը չունի վո՛չ մի, ուղղակի վո՛չ մի հիմք:

Այս պատճառով Լենինն իրավացի յե, յերբ ասում է.

«Պրոլետարական հեղափոխությունն անհնարին է առանց բուրժուական պետական մեքենայի բռնի խորտակման և այն նարով փոխարինելու» (տե՛ս հատոր XXIII, էջ 342):

3) Խորհրդային իշխանությունը վորպես պրոլետարիատի դիկ-

տատուրայի պետական ձև: Պրոլետարիատի դիկտատուրայի հաղթանակը նշանակում է բուրժուազիայի ճնշում, բուրժուական պետական մեքենայի ջարդում, բուրժուական դեմոկրատիայի փոխարինում պրոլետարական դեմոկրատիայով: Այս պարզ է: Բայց վորո՞նք են այն կաղմակերպությունները, վորոնց ողնությամբ այս հսկայական աշխատանքը կարող է կատարվել: Հաղիվ թե տարակույս լինի այն բանում, վոր պրոլետարիատի կաղմակերպության հին ձևերը, վորոնք աճել են բուրժուական պառլամենտարիզմի հիմքի վրա, բավական չեն այդպիսի աշխատանքի համար: Հասկա վորո՞նք են պրոլետարիատի կաղմակերպության այն նոր ձևերը, վորոնք ընդունակ են բուրժուական պետական մեքենայի դերեղմանափոխի դեր խաղալու, վորոնք ընդունակ են վո՛չ միայն ջարդելու այդ մեքենան և վո՛չ միայն փոխարինելու բուրժուական դեմոկրատիան պրոլետարական դեմոկրատիայով, այլև պրոլետարական պետական իշխանության հիմունքը դառնալու:

Պրոլետարիատի կաղմակերպության այս նոր ձևը խորհուրդներն են:

Վորոն է խորհուրդներին ուժը՝ համեմատած կաղմակերպության հին ձևերի հետ:

Այն, վոր խորհուրդները պրոլետարիատի ամենից ավելի համապարփակ մասսայական կաղմակերպություններն են, վորովհետև նրանք և միմիայն նրանք են ընդգրկում առանց բացառության բոլոր բանվորներին:

Այն, վոր խորհուրդները միակ մասսայական կաղմակերպություններն են, վորոնք ընդգրկում են բոլոր ճնշվածներին ու շահագործվողներին, բանվորներին ու գյուղացիներին, զինվորներին ու նավաստիներին, և վորտեղ մասսաների պայքարի քաղաքական դեկավարությունը մասսաների ալանդարդի կողմից, պրոլետարիատի կողմից, կարող է՝ դրա շնորհիվ՝ իրականացվել ամենից հեշտ և ամենից լրիվ կերպով:

Այն, վոր խորհուրդները մասսաների հեղափոխական պայքարի, մասսաների քաղաքական յեղութների, մասսաների ապստամբության ամենից ավելի հուժկու որգաններն են, որդաններ, վորոնք ընդունակ են կոտրելու ֆինանսական կապիտալի ու նրա քաղաքական կցորդներին ամենակարողությունը:

Այն, վոր խորհուրդները բուն իսկ մասսաների անմիջական կազմակերպություններն են, այսինքն մասսաների ամենից ավելի ղեկավարական և, ուրեմն, ամենից ավելի հեղինակավոր կազմակերպությունները, վորոնք առավելագույն չափով հեշտացնում են նրանց մասնակցությունը նոր պետություն կազմակերպելու և այն կառավարելու գործին ու առավելագույն չափով սանձալուծ են անում (развязывают) մասսաների հեղափոխական յեռանդը, նախաձեռնությունն ու ստեղծագործական ընդունակությունները հին կացույթի (уклад) կործանման համար մղվող պայքարում, նոր, պրոլետարական կացույթի համար մղվող պայքարում:

Խորհրդային իշխանությունը տեղական խորհուրդներին միավորումն ու ձևավորումն է մի ընդհանուր պետական կազմակերպության մեջ, ճնշված ու շահագործվող մասսաների ավանդադե ու տիրապետող դասակարգը հանդիսացող պրոլետարիատի պետական կազմակերպության մեջ, նրանց միավորումն իբրև խորհուրդներին հանրապետություն:

Խորհրդային իշխանության ելությունն այն է, վոր ամենից ավելի մասսայական և ամենից ավելի հեղափոխական կազմակերպությունները հենց այն դասակարգերի, վորոնք ճնշվում էին կապիտալիստների ու կալվածատերերի կողմից, հիմա հանդիսանում են «ամբողջ պետական իշխանության, ամբողջ պետական ապարատի մշտական և միակ հիմունքը», վոր «հենց այն մասսաները, վորոնք նույնիսկ ամենագեմոկրատական բուրժուական հանրապետություններում», որենքով իրավահավասար լինելով, «իրականում հաղարավոր յեղանակներով ու խորամանկ հնարքներով հեռացվում էին քաղաքական կյանքին մասնակցելուց և գեմոկրատական իրավունքներից ու ազատություններից ոգտվելուց, հիմա ներգրավվում են մշտական և անպայման, այն ելվնական մասնակցության՝ պետության գեմոկրատական կառավարման գործում»¹ (տե՛ս հատ. XXIV, էջ 13):

Ահա թե ինչու խորհրդային իշխանությունը պետական կազմակերպության մի նոր ձև է, վոր սկզբունքորեն տարբեր է հին, բուրժուական-գեմոկրատական և պառլամենտական ձևից, պե-

տություն մի նոր տիպ է, վոր հարմարեցված է վո՛չ թե աշխատավոր մասսաների շահագործման ու ճնշման խնդիրներին, այլ ամեն տեսակ ճնշումից ու շահագործումից նրանց լիովին ազատագրելու խնդիրներին, պրոլետարիատի գլխատուրայի խնդիրներին:

Լենինն իրավացի յե, յերբ ասում է, վոր խորհրդային իշխանությունն այն դեպքում «բուրժուական-գեմոկրատական պառլամենտարիզմի դարաշրջանը վերջացավ, սկսվեց համաշխարհային սոստոնությունն նոր դուրսը՝ պրոլետարական գլխատուրայի դարաշրջանը»:

Վորոնք են խորհրդային իշխանության բնորոշ դեբերը:

Այն, վոր խորհրդային իշխանությունը բոլոր հնարավոր պետական կազմակերպություններից ամենից ավելի մասսայական և ամենից ավելի գեմոկրատական պետական կազմակերպությունն է դասակարգերի գոյության պայմաններում, վորովհետև նա, լի է դասակարգերի գոյության պայմաններում, վորովհետև շաղկապի ու նեղվ թանկությունների ու շահագործվող գյուղացիների շաղկապի ու համագործակցության ասպարեղ շահագործողներին դեմ՝ մղվող պայքարում և իր աշխատանքում հենվելով այդ շաղկապի ու այդ համագործակցության վրա, դրանով հենց հանդիսանում է բնակչության մեծամասնության իշխանությունը՝ փոքրամասնության նկատմամբ, հանդիսանում է այդ մեծամասնության պետությունը, նրա գլխատուրայի արտահայտությունը:

Այն, վոր խորհրդային իշխանությունը դասակարգային հասարակության բոլոր պետական կազմակերպություններից ամենից ավելի ինտերնացիոնալիստականն է, վորովհետև խորտակելով ամեն մի ազգային ճնշում և հենվելով տարբեր ազգությունների աշխատավոր մասսաների համագործակցության վրա, դրանով ել հեշտացնում է այդ մասսաների միավորումը մի միասնական պետական միություն մեջ:

Այն, վոր խորհրդային իշխանությունը, հենց իր կառուցվածքով, հեշտացնում է ճնշված ու շահագործվող մասսաների վեկավարումն այդ մասսաների ավանդադե կողմից, պրոլետարիատի՝ վորպես խորհուրդների ամենից ավելի համախմբված և ամենից ավելի գլխակից միջուկի՝ կողմից:

«Բոլոր հեղափոխությունների ու ճնշված դասակարգերի բոլոր շարժումներին փորձը, համաշխարհային սոցիալիստական

¹ Ընդգծումներն ամենուրեք իմն են: Ի. Ստ.:

չարժման միտրձը սովորեցնում է մեզ, — ասում է Լենինը, — մեր միայն պրոլետարիատն է ի վիճակի միավորելու և իր հետևից տանելու աշխատավոր ու շահագործվող բնակչության ցիրուցան ու հետամնաց խավերին» (տե՛ս Հ. XXIV, Եջ 14)։ Խորհրդային իշխանության կառուցվածքը հեշտացնում է այս միտրձի ցուցումներին կիրառումը մյանքում։

Այն, մի որ խորհրդային իշխանությունը, պետության միասնական կազմակերպության մեջ միավորելով որենազիր և դործադիր իշխանությունները և տերիտորիալ ընտրական շրջանները գիտաբխնելով արտադրական միավորներով,—դործարաններով ու ֆաբրիկաներով,— բանվորական ու առհասարակ աշխատավոր մասսաներին անմիջականորեն կապում է պետական կառավարչության ապարատների հետ, յերկիր կառավարել է սովորեցնում նրանց :

Այն, Վոր միայն խորհրդային իշխանութունն է ընդունակ
ապաստելու բանակը բուրժուական հրամանատարությանը յեն-
թարիկելուց և վերածելու այն ժողովրդին ճշգրտ գործիքից,
Վորպիսին նա հանդիսանում է բուրժուական կարգերում, ժո-
ղովրդին իր բուրժուազիայի և ոտար բուրժուազիայի լծից ա-
զատելու գործիքի:

Այն, զոր «սկստության միայն խորհրդարչին կադմակերպումը վարող և իսկապես մեկեն ջարդել և մերջնաբանապես կործանել հին, աշխինքն բուրժուա-չինոյնիկական ու դատական ասպարա-տը» (տե՛ս նույն տեղը) :

Այն, վեր պետութեան միացն խորհրդային ձևն է, վեր աշխատաւորներն ու շահագործւողներն մատասյական կազմակերպութեաններն ներդրաւելով մշտական ու անպարմանական մատնակցութեան պետական կառավարչութեան դործում, ընդունակ է նախադարաատելու պետականութեան այն մահացումը, վերնապարտ անարեական, կոմունիստական հասարակութեան հիմնական տարրերից մեկն է:

Այսպիսով խորհուրդները հանրապետութիւնն է այն վերոն-
շխոյ է, ղեկավարն, գործառք քաղաքական ձեւը, վերի շրջանակնե-
րում սեպտք է իրաւորքովի սրբութարքիատի տնտեսական աղատա-
գործութիւնը, տղիալիքմի իրաւատար հաղթանակը :

Փարիզի և Լոմոնոսովի արդ. ձևի սաղմն էր: Խորհրդարանին իշխանությունը նրա դարդադրումն ու ավարտումն է:

Ահա թե ինչո՞ւ էՆկի՛նէ աստա՛ւ է, քո՛ր

«Բանվորական, զինվորական և դշուղացիական պատգամավորներին խորհուրդներին հանրապետությունը վո'չ միայն ավելի բարձր տիպի ղեմավարատական հիմնարկներին ձևն ե... այլև այն միակ ձևը, վորն ընդունակ է ապահովել լուս ամենաանհիվանդաբուն անցումը դեպի սոցիալիզմ» (տե'ս հ. XXII, էջ 131) :

γ

ԳՅՈՒՂԱՑԻԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Այս թեմայից յես վերցնում եմ չորս հարց. ա) հարցի դրու-
մը, բ) գյուղացիութունը բուրժուա-դեմոկրատական հեղափո-
խության ժամանակ, գ) գյուղացիութունը սլովենաւարական հե-
ղափոխության ժամանակ, դ) գյուղացիութունը ինքնուրուշի
խանության ամբաստնողութեան հետ :

1) Հարցի դրամը: Վոմանք կարծում են, թե լենինիզմի մեջ հիմնականը դյուզացիական հարցն է, թե լենինիզմի յեղակետը դյուզացիոնության, նրա դերի, նրա տեսակարար կշռի հարցն է: Այդ միանգամայն սխալ է: Լենինիզմի մեջ հիմնական հարցը, նրա մեկնակետը վո'չ թե դյուզացիական հարցն է, այլ պրոլե-տարիատի դիկտատուրայի հարցը, նրա նվաճման սլայմանները, նրա ամրապնդման սլայմանները հարցը: Գյուզացիական հարցը, վոլպես պրոլետարիատը դաշնակցի հարց իշխանության համար նրա մղած սլայքարում, ածանցիկ հարց է:

Ստակայն այս հանդամանքը նրան բնավ էլ չըրկում այն լուրջ, հրատապ նշանակութիւնից, վրո նա անկասկած ունի պրոլետարական հեղափոխութեան համար: Հայտնի յի, վրո դոլդացիական հարցի լուրջ մշակումը ուսական մարքսիստների շարքերում սկսւեց առաջին հեղափոխութեան (1905 թ.) հենց նախորդակին, յերբ ցարիզմի տապալման և պրոլետարիատի հեղեմոնիայի կի- բուման հարցը կուսակցութեան առաջ ծառացալ էր ամբողջ հասակով, իսկ առաջիկա բուրժուական հեղափոխութեան մեջ պրոլետարիատի դաշնակցի հարցն ընդունեց հրատապ բնույթ:

1 Ընդդժոռմն իմն է: Ի. Ստ.:

Հայտնի յե նույնպես, Վոր դյուղացիական հարցը Ռուսաստանում եւ՛լ ավելի ակտուալ ընդլթ ընդունեց պրոլետարական հեղափոխութեան ժամանակ, յերբ պրոլետարիատը դիկտատուրայի, այն նվաճելու և պահելու հարցը հանդերձեց առաջիկա պրոլետարական հեղափոխութեան մեջ պրոլետարիատի դաշնակիցներին հարցին։ Յեւ՛լ այդ հասկանալի յե. ու՛ր դնում ե դեպի իշխանութիւն և պատրաստուում ե դրան, նա չի կարող չհետաքրքրուել իր իսկական դաշնակիցներին հարցով։

Այս իմաստով դյուղացիական հարցը պրոլետարիատի դիկտատուրայի ընդհանուր հարցի մի մասն ե և, Վորպես այդպիսին, լենինիզմի ամենահրատապ հարցերից մեկն ե։

II Ինտերնացիոնալի կուսակցութեանները անտարբեր կամ թե հենց ուղղակի ժխտողական վերաբերմունքը դեպի դյուղացիական հարցը միմիայն Արեւմուտքում դոյութիւն ունեցող վարդապետական հատուկ պայմաններով չի բացատրուում։ Դա բացատրուում ե ամենից առաջ նրանով, Վոր այդ կուսակցութեանները չեն հաւատում պրոլետարական դիկտատուրային, վախենում են հեղափոխութեանից և չեն մտածում պրոլետարիատին դեպի իշխանութիւն տանել. իսկ ու՛ր վախենում ե հեղափոխութեանից, ու՛ր չի ցանկանում պրոլետարներին դեպի իշխանութիւն տանել, նա չի կարող հետաքրքրուել այն հարցով, թե ու՛րքեր են լինելու պրոլետարիատի դաշնակիցները հեղափոխութեան մեջ,—նրա համար դաշնակիցներին հարցը տարբերազուրկ, Վոչ ակտուալ հարց ե։ II Ինտերնացիոնալի հերոսների հեզնական վերաբերմունքը դեպի դյուղացիական հարցը նրանց մոտ համարուում ե բարեկրթութեան նշան, «իսկական» մարքսիզմի նշան։ Իրականում այստեղ Վոչ մի դրան մարքսիզմ չկա, Վորովհետեւ պրոլետարական հեղափոխութեան նախորդակին անտարբերութիւնը դեպի այնպիսի մի կարեւոր հարց, ինչպես դյուղացիական հարցն ե, հանդիսանում ե պրոլետարիատի դիկտատուրայի ժխտման հակադարձ կողմը, մարքսիզմին ուղղակի դավաճանելու անտարակուսելի նշանը։

Հարցն այսպես ե դրված. արդյո՞ք արդեմ սպառված են դյուղացիութեան ընդերքում թաղնված հեղափոխական հնարավորութիւնները՝ դյուղացիութեան դոյութեան Վորոչ պայմաններին չնորհիւ, թե Վոչ. և յեթե սպառված չեն, արդյոք հույս, հիմք

կա՞ր այդ հնարավորութիւնները պրոլետարական հեղափոխութեան հաւար ոգտադործելու, դյուղացիութիւնը, նրա շահագործվող մեծամասնութիւնը բուրժուազիայի ռեզերվից, Վորպիսին եր նա Արեւմուտքի բուրժուական հեղափոխութեաններին ժամանակ և Վորպիսին նա մնում ե նաեւ այժմ,—պրոլետարիատի ռեզերվի, նրա դաշնակցի վերածելու։

Լենինիզմն այս հարցին դրական պատասխան ե տալիս, այսինքն դյուղացիութեան մեծամասնութեան շարքերում հեղափոխական ընդունակութեաններն ընդունելու Վորով և պրոլետարական դիկտատուրայի շահերի համար այդ ընդունակութեաններն ոգտադործելու հնարավորութեան Վորով։ Ռուսաստանի յերբ հեղափոխութեանների պատմութիւնն ամբողջութեամբ հաստատում ե այս առթիւ լենինիզմի արած հետեւութեանները։

Այստեղից հետեւում ե պրակտիկ յեղրակացութեան՝ դյուղացիութեան աշխատավոր մասսաներին այն սրայքարում աջակցելու, պարտաւորապես աջակցելու վերաբերյալ, Վոր նրանք մղում են պարտագման ու շահագործման դեմ, այն պայքարում, Վոր նրանք մղում են ճիշտից ու աղքատութեանից ազատուելու համար։ Այս, իհարկե, չի նշանակում, թե պրոլետարիատը պետք ե սատարի աւմեն մի դյուղացիական շարժման։ Այստեղ խոսքը դյուղացիութեան այնպիսի շարժմանը և այնպիսի պայքարին սատարելու մասին ե, Վորոնք ուղղակի կամ անուղղակի կերպով հեշտացնում են պրոլետարիատի ազատագրական շարժումը, Վորոնք այս կամ այն կերպ ջուր են լցնում պրոլետարական հեղափոխութեան ջրահացին, Վորոնք նպաստում են դյուղացիութեանը բանվոր դասակարգի ռեզերվի և դաշնակցի վերածելուն։

2) Գյուղացիութիւնը բուրժուա-դեմոկրատական հեղափոխութեան ժամանակ։ Այս ժամանակաշրջանն ընդգրկում ե առաջին ռուսական հեղափոխութեանից (1905 թ.) մինչև յերկրորդը (1917 թ. փետրվար) ներառյալ՝ ժամանակամիջոցը։ Այս ժամանակաշրջանին բնորոշ դիծը հանդիսանում ե դյուղացիութեան ազատագրումը լիբերալ բուրժուազիայի ազդեցութեանից, դյուղացիութեան հեռանալը կադետներից, դյուղացիութեան շրջադարձը դեպի պրոլետարիատը, դեպի բոլշևիկներին կուսակցութեանը։ Այս ժամանակաշրջանի պատմութիւնը դյուղացիների համար

կադեաների (լիբերալ բուրժուազիայի) և բուլճերիկների (սլոբո-տարիատի) միած պայքարի պատմութիւնն է: Այդ պայքարի քախտը վորոշեց դումայական ժամանակաշրջանը, վորովհետեւ չորս Դումաների ժամանակաշրջանն առարկայական դաս հանդի-սացաւ դյուղացիների համար, իսկ այդ դասն ակներեւ կերպով ցույց տվեց դյուղացիներին, վոր նրանք կադեաների ձեռքից չեն ստանա վո՛չ հող, վո՛չ ազատութիւն, վոր ցարն ամբողջովին կալվածատերերի կողմն է, իսկ կադեաներն աջակցում են ցարին, վոր միակ ուժը, վորի ոգնութիւնն վրա կարելի չէ հույս դնել, — քաղաքային բանվորներն են, սլոբոտարիատը: Իմպերիալիստա-կան պատերազմը լուկ հաստատեց դումայական ժամանակաշրջանի դասը, ավարտելով դյուղացիութեան հեռանալը բուրժուազիա-յից, ավարտելով լիբերալ բուրժուազիայի մեկուսացումը, վո-րովհետեւ պատերազմի տարիները ցույց տվին ցարից և նրա բուր-ժուական դաշնակիցներից հաշտութիւն ստանալու հույսերի ամ-բողջ ապարդէյունութիւնը, ամբողջ խարուսիկութիւնը: Առանց դումայական ժամանակաշրջանի ակնբախ դասերի սլոբոտարիա-տի հեղեմոնիան անհնարին կլինէր:

Այսպէս կազմավորվեց բանվորների ու դյուղացիների դաշին-քը բուրժուա-դեմոկրատական հեղափոխութեան մեջ: Այսպէս կազմավորվեց սլոբոտարիատի հեղեմոնիան (դեկաւարութիւնը) ցարիզմի տապալման համար մղվող ընդհանուր պայքարում, — հե-ղեմոնիա, վորը հասցրեց 1917 թ. փետրվարյան հեղափոխու-թեան:

Արեւմուտքի (Անգլիա, Ֆրանսիա, Գերմանիա, Ավստրիա) բուրժուական հեղափոխութիւններն, ինչպէս հայտնի չէ, այլ ուղիով ընթացան: Այնտեղ հեղափոխութեան մեջ հեղեմոնիան պատկանում էր վո՛չ թե սլոբոտարիատին, վորն իր թուութեան պատճառով ինքնուրույն քաղաքական ուժ չէր ներկայացնում և չէր կարող ներկայացնել, այլ լիբերալ բուրժուազիային: Այնտեղ ճորտատիրական կարգերից իր ազատութիւնը դյուղացիութիւնն ստացաւ վո՛չ թե սլոբոտարիատի ձեռքից, վորը փոքրաթիւ էր ու անկազմակերպ, այլ բուրժուազիայի ձեռքից: Այնտեղ դյու-ղացիութիւնը լիբերալ բուրժուազիայի հետ էր դնում հին կար-գերի դեմ: Այնտեղ դյուղացիութիւնը բուրժուազիայի ղեկավար

էր ներկայացնում: Այնտեղ հեղափոխութիւնը, դրա հետեանքով, հանդեցրեց բուրժուազիայի քաղաքական կշռի հսկայական մե-ծացմանը:

Ռուսաստանում, ընդհակառակը, բուրժուական հեղափոխու-թիւնն ուղղակի հակառակ արդիւնքներ տվեց: Հեղափոխու-թիւնը Ռուսաստանում հասցրեց բուրժուազիայի՝ վորպէս քա-ղաքական ուժի՝ վո՛չ թե ուժեղացման, այլ թուլացման, վո՛չ թե նրա քաղաքական ղեկավարների բաղմացման, այլ հիմնական ու-ժերովի կորստյան, դյուղացիութեան կորստյան: Բուրժուական հեղափոխութիւնը Ռուսաստանում դեպի առաջին պլան մղեց վո՛չ հեղափոխութիւնը Ռուսաստանում դեպի առաջին պլան մղեց վո՛չ թե լիբերալ բուրժուազիային, այլ հեղափոխական սլոբոտարիա-տին, նրա շուրջը համախմբելով բազմամիլիոն դյուղացիութեանը:

Ի միջի այլոց հենց սրանով է բացատրվում այն փաստը, վոր բուրժուական հեղափոխութիւնը Ռուսաստանում համեմատաբար կարճ ժամանակամիջոցում վերածեց սլոբոտարական հեղափո-խութեան: Պրոլետարիատի հեղեմոնիան սլոբոտարիատի ղեկաւ-տութեան սաղմը և դեպի այդ ղեկատուութեան անցնելու աստի-ճանն էր:

Ինչո՞ւ բացատրել ռուսական հեղափոխութեան այս յուրորդ-նակ յերեւոյթը, վորն իր նախադեպերը չունի Արեւմուտքի բուր-ժուական հեղափոխութիւնների պատմութեան մեջ: Վո՞րտեղից առաջ յեկաւ այս յուրորդնակութիւնը:

Այդ բացատրվում է նրանով, վոր բուրժուական հեղափոխու-թիւնը Ռուսաստանում ծավալվեց դատակարգային կռիւի ավելի զարգացած պայմաններում, քան Արեւմուտքում, վոր ռուսական սլոբոտարիատն այդ ժամանակ արդեն կարողացել էր դառնալ ինքնուրույն քաղաքական ուժ, մինչդեռ լիբերալ բուրժուազիան, սլոբոտարիատի հեղափոխականութիւնից վախեցած, կորցրեց պատերազմի հեղափոխականութեան նմանութիւն (մանաւանդ 1905 թ. ամեն մի հեղափոխականութեան նմանութիւն (մանաւանդ 1905 թ. ամեն մի հեղափոխականութեան նմանութիւն) և դաշինքի մեջ մտաւ ցարի ու կալվածատերերի դասերից հետո) և դաշինքի մեջ մտաւ ցարի ու կալվածատերերի հետ՝ ընդդեմ հեղափոխութեան, ընդդեմ բանվորների ու դյուղա-ցիների:

Հարկավոր է ուշադրութիւն դարձնել հետեւյալ հանգամանք-ների վրա, վորոնք վորոշեցին ռուսական բուրժուական հեղափո-խութեան յուրորդնակութիւնը.

ա) Ռուսական արդյունաբերության չտեսնված համակենտրոնացումը հեղափոխության նախորդելին: Հայտնի յե, որ ինակ, վոր 500 հոգուց ալելի բանլոր ունեցող ձեռնարկուլթյուններում Ռուսաստանում աշխատում եր բոլոր բանլորների 54 %-ը, մինչդեռ ալնալիսի դարդացած յերկրում, ինչպես Հյուսիսային Ամերիկան ե, համաման ձեռնարկուլթյուններում աշխատում եր բոլոր բանլորների ընդամենը 33 %-ը: Հաղիլ թե հարկ կա ապացուցելու, վոր արդեն այս մի հանգամանքն ալնալիսի մի հեղափոխական կուսակցության սուկայության դեպքում, ինչպես բոլշևիկների կուսակցությունն ե, Ռուսաստանի բանլոր դասակարգին դարձնում եր յերկրի քաղաքական կյանքի մեծազույն ութը:

բ) Ձեռնարկուեթյուններում յեղած շահադործման այլանդակ ձևերը, պլյուս ցարական ոսլրիչնիկներլ անտանելլ վոստրկանական ուեթիմը,—մլ հանգամանք և, վորը բանվորներլ ամեն մլ լուրջ գործադուլ վերածում ևր հսկայական քաղաքական ախտի և կոխում ևր բանվոր դասակարդը վորպես մլ ութ, վոր հեղափոխական և մինչև վերջը:

դ) Ռուսական բուրժուազիայի քաղաքական թուլամորթուն թյունը, վեր 1905 թվի հեղափոխությունից հետո դարձաւ սպասաւորում ցարիզմին և ուղղակի հակահեղափոխականություն, վորը բացատրւում է վոչ միայն ռուսական պրոլետարիատի հեղափոխականությամբ,—պրոլետարիատ, վորը ռուսական բուրժուազիային նետեց ցարիզմի գիրկը,—այլև բացատրւում է այդ բուրժուազիայի ուղղակի կախումով պետական պատկերներէրից :

դ) Ճորտատիրական կարգերի ամենաալանդակ և ամենաանտանձերի մնացուկներն առկայությունը դյուզում, վրոնք լրացվում էյին իրավածատիրոջ ամենակարողությամբ,—մի հանդամանք, վրո դյուզացիությանը նետեց հեղափոխության դերիկը:

Ե) Յարիզմը, վոր ճզմումս Եր ամեն մի կենդանի բան և իր կամայականությամբ կրկնապատկում Եր կապիտալիստի ու կալվածատիրոջ ճնշումը,—մի հանդամանք, **վոր** միացրեց բանվորների ու գյուղացիների սոցիալը և մի միասնական հեղափոխական հեղեղի պերածեց :

զ) Իմպերիալիստական պատերազմը, Վոր Ռուսաստանի քա-

Ղաքթական կյանքի այդ բոլոր հակասությունները միաձուլեց ու վերածեց խորը հեղափոխական ճգնաժամի և հեղափոխությանը տվեց դրոհի աներևակայելի ուժ :

Այսպիսի պայմաններում ո՞ր պիտի խցկվեր դյուղացիու-
թյունը: Ո՞ւմ մոտ աջակցութիւն փնտոեր կալվածատիրոջ
ամենակարողութեան դեմ, ցարի կամայականութեան դեմ, իր
անտեսութիւնն ալեբող կորստաբեր պատերազմի դեմ: Լիբերալ
քուրժուադիայի՞ մոտ: Բայց նա թշնամի յե,—այդ եր առում
քուր չորս Դոմաների յերկարամյա փորձը: Ես—երների՞ մոտ:
Եսերներն, իհարկե, կաղեւտներից «լալ են», և նրանց ծրագրին
եւ «ձեռնասու յե», համարյա դյուղացիական, բայց ի՞նչ կարող են
տալ ես—երները, յեթե նրանք մտադիր են հենկել միայն դյու-
ղացիների վրա և յեթե նրանք թույլ են քաղաքում, վրտեղ ամե-
նից առաջ իր ուժերը քաղում ե հակառակորդը: Վո՞րտեղ ե այն
նոր ուժը, վորը վոչ մի բանի առաջ կանդ չի առնի վո՞չ դյու-
ղում, վո՞չ քաղաքում, վորը համարձակ կերպով առաջին շար-
քերը կմտնի՝ ցարի ու կալվածատիրոջ դեմ կոյելու համար,
վորը կողնի դյուղացիութեանը՝ դուրս պրծնելու ստրկութիւնից,
հողադրկութեանից, ճնշումից, պատերազմից: Ընդհանրապես
այդպիսի ուժ կա՞ր արդեօք Ռուսաստանում: Այո՛, կար: Այդ—
ռուսական պրոլետարիատն եր, վորը ցույց եր տվել իր ուժը,
մինչև վերջը կոյելու իր շնորհքը, իր համարձակութիւնը, իր
հեղափոխականութիւնը դեռեւս 1905 թիւին:

Համենայն դեպս ուրիշ այդպիսի ուժ չկար և վրչ մի տեղից
գտնել չէր կարելի:

Քսենիկ չէր կարելի:
Ահա թե ինչու դուռդացիությունը, կաղեմաներից հեռանալով
և դեպի ես-երնները զարով, դրա հետ մեկտեղ հանգեց հեղափո-
խության աշխարհի արի սուսնորդի ղեկավարությանը յենթարկ-
վելու անհրաժեշտությանը, ինչպես ուստական պրոլետարիատն է:
Ինչպես և ինչպես պրոլետարիատն է:

Սրանք են այն հանդամանքները, վորոնք վորոշ-
կան բուրժուական հեղափոխության յուրորինակությունը:

3) Գլխավորապես պրակտիկական հեղափոխության
մանակ: Այս ժամանակաշրջանն ընդգրկում է փետրվարյան հեղա-
փոխությունից (1917 թ.) մինչև Հոկտեմբերյանը (1917 թ.) հա-
նդ ժամանակամիջոցը: Այդ ժամանակաշրջանը համեմատաբար

յերկար չե, ընդամենն ութ ամիս ե,—բայց այդ ութ ամիսը՝ մասսաների քաղաքական լուսավորութեան ու հեղափոխական դաստիարակութեան տեսակետից՝ համարձակորեն կարելի չե հալանարեցնել սովորական սահմանադրական դարգացման ամբողջ տասնամյակների, վորովհետև դրանք հեղափոխական ութ ամիսներ են նշանակում։ Այս ժամանակաշրջանի բնորոշ դիժը դյուղացիութեան հետագա հեղափոխականացումն է, դյուղացիութեան հիասթափելը ես-երներից, նրա հեռանալը ես-երներից, դյուղացիութեան նոր շրջադարձը դեպի ուղղակի համախմբումը պրոլետարիատի շուրջը, վորպես միակ մինչև վերջը հեղափոխական մի ուժի, վորն ընդունակ է յերկրը խաղաղութեան հասցնելու։ Այս ժամանակաշրջանի պատմութիւնը դյուղացիութեան համար, դյուղացիութեան մեծամասնութիւնը նվաճելու համար ես-երների (մանր-բուրժուական դեմոկրատիա) և բուրժուական (պրոլետարիական դեմոկրատիա) միջև մղված պայքարի պատմութիւնն է։ Այդ պայքարի բախտը վորոշեցին կոալիցիոն ժամանակաշրջանը, կերենչչինայի ժամանակաշրջանը, ես-երների ու մենչեիկներ իրաժարվելը կալվածատիրական հողի կոնֆիսկացիայից, ես-երների ու մենչեիկներ պայքարը պատերազմը շարունակելու համար, հունիսյան հարձակումը ճակատում, ղին-վորներ ի համար մահապատիժ սահմանելը, Կոռնիլովի ապստամբութիւնը։

Յեթե տուձ, նախորդ ժամանակաշրջանում, հեղափոխութեան հիմնական հարց հանդիսանում էր ցարի ու կալվածատիրական իշխանութեան տապալումը, ապա այժմ, հեղափոխութեան հետ-փետրվարյան ժամանակաշրջանում, յերբ ցարն այլևս չկար, իսկ վերջ չունեցող պատերազմը վոչնչացրել էր յերկրի տնտեսութիւնը՝ վերջնականապես քայքայելով դյուղացիութեանը, հեղափոխութեան հիմնական հարցը դարձավ պատերազմի լիկվիդացիայի հարցը։ Ծանրութեան կենտրոնը դուռ ներքին բնույթի հարցերից ակնհայտ կերպով փոխադրվեց հիմնական հարցի—պատերազմի հարցի կողմը։ «Վերջացնել պատերազմը», «դուրս պրծնել պատերազմից»—սա տառապած յերկրի և, ամենից առաջ, դյուղացիութեան ընդհանուր ձիչն էր։

Բայց պատերազմից դուրս պրծնելու համար անհրաժեշտ էր

տապալել ժամանակավոր կառավարութիւնը, անհրաժեշտ էր տապալել բուրժուազիայի իշխանութիւնը, անհրաժեշտ էր տապալել ես-երների ու մենչեիկների իշխանութիւնը, վորովհետև նրանք և միայն նրանք էյին ձգձգում պատերազմը մինչև «հաղթական վախճանը»։ Պատերազմից դուրս գալու այլ ճանապարհ, բացի բուրժուազիայի տապալումից, դործնականում չգտնվեց։

Այս մի նոր հեղափոխութիւն էր, պրոլետարական հեղափոխութիւն, վորովհետև նա իշխանութիւնից դցում էր իմպերիալիստական բուրժուազիայի վերջին, ծայրահեղ ձախ Ֆրակցիան՝ ես-երների ու մենչեիկների կուսակցութիւնը, վորպեսզի ստեղծի նոր, պրոլետարական իշխանութիւն, խորհուրդների իշխանութիւն, վորպեսզի իշխանութեան դյուլս կանդնեցնի հեղափոխական պրոլետարիատի կուսակցութիւնը, բուրժուական կուսակցութիւնը, իմպերիալիստական պատերազմի դեմ հանուն դեմոկրատական հաշտութեան մղված հեղափոխական պայքարի կուսակցութիւնը։ Գյուղացիութեան մեծամասնութիւնն աջակցեց հաշտութեան համար, խորհուրդներ իշխանութեան համար բանվորների մղած պայքարին։

Գյուղացիութեան համար ուրիշ յեւը չկար։ Ուրիշ յեւը չէր երկարող լինել։

Կերենչչինայի ժամանակաշրջանն այսպիսով մեծադուլն առարկայական դաս էր դյուղացիութեան աշխատավորական մասսաների համար, վորովհետև նա ակնբախ կերպով ցույց տվեց, վոր ես-երների ու մենչեիկների իշխանութեան որով յերկրը պատերազմից դուրս չի պրծնի, դյուղացիները չեն տեսնի վոչ հող, վոչ ազատութիւն, վոր մենչեիկներն ու ես-երները կադետներից տար-բերվում են լոկ քաղցր ճառերով ու կեղծ խոստումներով, իսկ իրականում կիրառում են հենց նույն իմպերիալիստական, կադետական քաղաքականութիւնը, վոր միակ իշխանութիւնը, վորն ընդունակ լինի յերկրը ճանապարհ դուրս բերելու, կարող է լինել միայն խորհուրդների իշխանութիւնը։ Պատերազմի հետա-ն լինել միայն խորհուրդների իշխանութիւնը, ա-դա ձգձգումը միայն հաստատում էր այս դասի ճշտութիւնը, ա-դա էր քչում հեղափոխութիւնը և դյուղացիներ ի ու ղինվորներ ի միլիոնավոր մասսաներին քչում էր դեպի պրոլետարական հե-ղափոխութեան շուրջն ուղղակի կերպով համախմբվելու ուղին։

Շնորհաբերի ու մենչեղիների մեկուսացումը դարձավ անառարկելի փաստ: Առանց կոալիցիոն ժամանակաշրջանի ակնբախ դատերի պրոլետարիատի դիկտատուրան անհնարին կլինեք:

Սրանք են այն հանգամանքները, վրոնք հեղափոխական ժողովրդական հեղափոխության պրոլետարական հեղափոխության վերածելու պրոցեսը:

Այսպես կազմավորվեց պրոլետարիատի դիկտատուրան Ռուսաստանում:

4) Գյուղացիությունը հոբերդային իշխանության ամրապնդումից հետո: Յեթե առաջ, հեղափոխության առաջին շրջանում, գործը վերաբերում էր, գլխավորապես, ցարիզմի տապալմանը, իսկ ապա, Փետրվարյան հեղափոխությունից հետո հարցը վերաբերում էր, ամենից առաջ, բուրժուազիային տապալելու միջոցով իմպերիալիստական պատերազմից դուրս դաշուն, ապա այժմ, քաղաքացիական պատերազմի լիկվիդացիայից և խորհրդային իշխանության ամրապնդումից հետո, — առաջին պլան յեղան տնտեսական շինարարության հարցերը: Ուժեղացնել ու զարգացնել ագրարացիայի ինդուստրիան, դրա համար ինդուստրիան կապել գյուղացիական տնտեսության հետ՝ պետության կողմից կարգավորվող առևտրի միջոցով, պարենամասնատրումը փոխարինել պարենահարկով այն հաշվով, վոր հետո, պարենահարկի չափերն աստիճանաբար նվազեցնելով՝ գործը հանդեպները ինդուստրիայի շինվածքները գյուղացիական տնտեսության մթերքների հետ փոխանակելուն, աշխուժացնել առևտուրը և զարգացնել կոոպերացիան, այս վերջինի մեջ ներդրավելով միլիոնավոր գյուղացիությունը, — ահա թե ինչպես եր պատկերում էին ինքն տնտեսական շինարարության հերթական խնդիրները՝ դեպի սոցիալիստական եկոնոմիկայի հիմքի կառուցումը տանող ճանապարհին:

Ասում են, թե այդ խնդիրը կարող է այնպիսի գյուղացիական յերկրի ուժից վեր լինել, ինչպիսին Ռուսաստանն է: Միքանի սկեսպտիկներ խոսում են նույնիսկ այն մասին, վոր դա պարզապես ուտոպիական է, անիրագործելի, վորովհետև գյուղացիությունը գյուղացիություն է, — նա բաղկացած է մանր արտադրողներից և այդ պատճառով չի կարող ոգտագործվել սոցիալիստական արտադրության հիմքի կազմակերպման համար:

Բայց սկեսպտիկները սխալվում են, վորովհետև նրանք հաշվի չեն առնում միքանի հանգամանք, վորոնք տվյալ դեպքում վճռողական նշանակություն ունեն: Քննենք դրանցից գլխավորները:

Առաջին: Խորհրդային Միության գյուղացիությունը չի կարելի չլիթել Սերմուտեի գյուղացիության հետ: Մի գյուղացիություն, վորն անցել է յերեք հեղափոխության դպրոց, կռվել ցարի դեմ ու բուրժուական իշխանության դեմ պրոլետարիատի հետ մեկտեղ և պրոլետարիատի գլխավորությամբ, մի գյուղացիություն, վորը հող ու հաշտություն է ստացել պրոլետարական հեղափոխության ձեռքից և դրա շնորհիվ դարձել է պրոլետարիատի ռեզերվը, — այդ գյուղացիությունը չի կարող չտարբերվել այն գյուղացիությունից, վորը բուրժուական հեղափոխության ժամանակ կռվել է լիբերալ բուրժուազիայի գլխավորությամբ, հողն ստացել է այդ բուրժուազիայի ձեռքից և դրա շնորհիվ դարձել բուրժուազիայի ռեզերվը: Հազիվ թե հարկ կա ասացուցելու, վոր խորհրդային գյուղացիությունը, վորը ստիճրել է դնահատել քաղաքական բարեկամությունն ու քաղաքական համագործակցությունը պրոլետարիատի հետ և իր ազատությունը պարտական է այդ բարեկամությանն ու այդ համագործակցությանը, — չի կարող չկազմել բացառիկ նպաստավոր նյութ՝ պրոլետարիատի հետ տնտեսական համագործակցություն ունենալու համար:

Ենդեղան ասում էր, վոր «սոցիալիստական կուսակցության կողմից քաղաքական իշխանություն նվաճելը դարձել է մոտիկ ավագայի գործ», վոր «այն նվաճելու համար կուսակցությունը նախ պետք է քաղաքից դուրս գնա և դուրսում ուժեղ դառնա» (տե՛ս Ենդեղանի «Գյուղացիական հարցը»): Նա դրա մասին գրել է անցյալ դարի 90-ական թվականներին, նկատի ունենալով արևմտյան գյուղացիությունը: Հարկավոր է արդյոք ասացուցել, վոր ուսական կոմունիստները, վորոնք այդ տեսակետից հսկայական աշխատանք են կատարել յերեք հեղափոխությունների ընթացքում, արդեն կարողացել են իրենց համար գյուղում ստեղծել այնպիսի ազդեցություն ու այնպիսի հենարան, վորոնց մասին մեր արևմտյան ընկերները յերազել անգամ չեն համարձակվում: Խոչընդես կարելի յե ժխտել, վոր այս հանգամանքը չի կարող արմատապես չհեղացնել Ռուսաստանի բանվոր դասակարգի ու

դյուզագիության միջև տնտեսական համագործակցությունը հար-
թելու խնդիրը:

Սկեզտիկները պնդում են, թե մանր գյուղացիները մի գոր-
ծոն են, վրոն անհամատեղելի յե սոցիալիստական շինարարու-
թյան հետ: Բայց լսեցե՛ք, թե ինչ ե ասում են Նիդեխն Արևմուտքի
մանր գյուղացիները մասին:

«Մենք վճռականապես կանգնած ենք մանր գյուղացու կողմը. մենք կանենք
ամեն հնարավոր բան, վորպեսզի նրա համար ավելի տանելի լինի ապրելը,
վորպեսզի հեշտացնենք նրա անցումը գեպի ընկերականություն այն դեպքում,
յեթե նա վճռի այդ անել. իսկ այն դեպքում, յերբ նա դեռևս իվիճակի չի լի-
նի այդ վճիռն ընդունելու, մենք կաշխատենք նրան կարելու չափ ավելի ժա-
մանակ տրամադրել՝ իր հողի պատառի վրա դրա մասին մտածելու համար:
Մենք այդպես կվարվենք վո՛չ միայն այն պատճառով, վոր հնարավոր ենք
համարում խնդրուրդ մանր գյուղացու անցումը մեր կողմը, այլ
նաև յենեղով անմիջական կուսակցական շահերից: Վորքան շատ լինի այն
գյուղացիները թիվը, վորոնց մենք թույլ չենք տա իջնելու պրոլետարների
վիճակին և վորոնց դեռևս իրենց գյուղացի վիճակում կզրավենք մեր կողմը,
այնքան ավելի արագ ու հեշտ կկատարվի հասարակական փոխակերպությունը:
Մեզ համար անողուտ կլինի այդ փոխակերպության դործում սպասել մինչև
այն ժամանակը, յերբ կապիտալիստական արտադրությունն ամենուրեք կզար-
գանա մինչև իր ծայրահեղ հետևանքները, յերբ թե՛ վերջին մանր արհեստա-
վորը, թե՛ վերջին մանր գյուղացին զոհ կգնան խոշոր կապիտալիստական ար-
տադրությանը: Այն նյութական զոհաբերությունները, վոր այս իմաստով հարկ
կլինի անել հասարակական միջոցներից՝ գյուղացիների ոգտին, կապիտալի-
ստական եկոնոմիկայի տեսակետից կարող են թվալ դեն դշված փողեր, մինչ-
դեռ այդ՝ կապիտալի հիանալի գործադրումն և, վորովհետև դրանք թերեւ
տասն անգամ ավելի մեծ գումարներ կտնտեսեն իր ամբողջությամբ առած հա-
սարակական փոխակերպության վրա լինելիք ծախսերում: Այս իմաստով մենք
կարող ենք, հետևաբար, շատ առատաձեռն լինել գյուղացիների նկատմամբ»
(տե՛ս նույն տեղը):

Այսպես եր ասում են Նիդեխը, նկատի ունենալով արևմտյան
գյուղացիությունը: Բայց մի՞թե պարզ չէ, վոր ենդեխի ասածը
վոչ մի տեղ չի կարող իրականացվել այնպիսի հեշտությամբ ու
լիակատարությամբ, ինչպես պրոլետարիատի դիկտատուրայի
յերկրում: Մի՞թե պարզ չէ, վոր միայն խորհրդային Ռուսաստա-
նում կարող են այժմ ևեթ և ամբողջությամբ կենսագործվել թե՛
«խնդրուրդ մանր գյուղացու անցումը մեր կողմը»,
թե՛ դրա համար անհրաժեշտ «նյութական զոհաբերությունները»,

թե՛ դրա համար հարկավոր «առատաձեռնությունը գյուղացիների
նկատմամբ», վոր Ռուսաստանում արդեն կիրառվում են այդ և
դրանց նման միջոցառումները գյուղացիների ոգտին: Ի՞նչպես
կարելի յե ժխտել, վոր այս հանգամանքն, իր հերթին, պետք ե
հեշտացնի և առաջ շարժի խորհրդային յերկրի տնտեսական շի-
նարարության դործը:

Յեկլարդ: Ռուսաստանի գյուղատնտեսությունը չի կարելի
չիօթել Արևմուտքի գյուղատնտեսության հետ: Այնտեղ գյուղա-
տնտեսության զարգացումն ընթանում ե կապիտալիզմի սովորա-
կան դժով, գյուղացիության խոր շերտավորման պայմաններում,
մի բևեռում ունենալով խոշոր կալվածքներ ու մասնավոր-կապի-
տալիստական լատիֆունդիաներ, մյուսում—պառապերիզմ, աղ-
քատություն ու վարձու ստրկություն: Դրա շնորհիվ վերլուծումն
ու քայքայումն այնտեղ միանգամայն բնական են: Այդպես չէ
Ռուսաստանում: Մեզ մոտ գյուղատնտեսության զարգացումը չի
կարող ընթանալ այդպիսի ուղիով թեկուզ հենց այն պատճառով,
վոր խորհրդային իշխանության առկայությունը և արտադրու-
թյան հիմնական գործիքների ու միջոցների աղքատացումը չեն
թույլատրում այդպիսի զարգացում: Ռուսաստանում գյուղատն-
տեսության զարգացումը պետք ե ընթանա այլ ուղիով, միլիոնա-
վոր մանր ու միջակ գյուղացիության կոոպերացման ուղիով,
պետության աջակցությունը արտոնյալ վարկավորման կարգով
վայելող մասսայական կոոպերացիան գյուղում զարգացնելու ու-
ղիով: Կոոպերացիայի վերաբերյալ հոգվածներում լենինը ճիշտ
ե մատնանշել, վոր գյուղատնտեսության զարգացումը մեզ մոտ
պետք ե ընթանա նոր ուղիով, գյուղացիների մեծամասնությունը
կոոպերացիայի միջոցով սոցիալիստական շինարարության մեջ
ներգրավելու ուղիով, գյուղատնտեսության մեջ կուրկտիվիզմի
սկզբունքներն աստիճանաբար արմատացնելու ուղիով՝ սկզբում
գյուղատնտեսության արտադրանքների վաճառահանման բնադա-
վառում, ապա և նրանց արտադրության բնագավառում:

Այս տեսակետից ծայր աստիճան հետաքրքրական են գյու-
ղատնտեսական կոոպերացիայի աշխատանքի հետ կապված միջա-
նի նոր յերեւոյթները գյուղում: Հայտնի յե, վոր Գյուղմիության
ներսում ծնունդ ե առել նոր խոշոր կազմակերպություններ

ըստ գյուղատնտեսութեան ճյուղերի՝ վուչի, կարտոֆիլի, յուղի և այլն, վորոնք մեծ ապագա ունեն: Դրանցից, որինակ, Վուչ-կենտրոնը միավորում է վուչագործ գյուղացիները արտադրական ընկերութեանները մի ամբողջ ցանց: Վուչկենտրոնն զբաղվում է նրանով, վոր գյուղացիներին մատակարարում է սերմացու և արտադրութեան գործիքներ, հետո նույն այդ գյուղացիները գնում են վուչի ամբողջ արտադրանքը, մասսայական մաշտաբով վաճառահանում են շուկայում, ապահովում են գյուղացիներին մասնակցութեանը շահութեաններին և, այդպիսով, գյուղացիական տնտեսութեանը Գյուղմիութեան միջոցով կապում են պետական արդյունաբերութեան հետ: Ի՞նչպէս անվանել արտադրութեան կազմակերպման այսպիսի ձևը: Այդ, ըստիս, խոշոր պետական-սոցիալիստական արտադրութեան տնային սիստեմ է գյուղատնտեսութեան բնագավառում: Յեւ այստեղ խոսում եմ պետական-սոցիալիստական արտադրութեան տնային սիստեմի մասին՝ անալոգիա կատարելով կապիտալիզմի տնային սիստեմի հետ, ասենք՝ տեքստիլ արտադրութեան բնագավառում, վորտեղ տնայնագործները, ստանալով կապիտալիստից հումք ու գործիքներ և հանձնելով նրան իրենց ամբողջ արտադրանքը, փաստորեն հանդիսանում եյին տանն աշխատող կիսավարձու բանվորներ: Սա մեկն է այն բաղմամբիլ ցուցանիշներից, թե մեզ մոտ ինչ ճանապարհով պետք է ընթանա գյուղատնտեսութեան զարգացումը: Յեւ այստեղ ել չեմ խոսում գյուղատնտեսութեան այլ ճյուղերին վերաբերող հենց նույն տեսակի ուրիշ ցուցանիշների մասին:

Հազիվ թե հարկ կա ապացուցելու, վոր գյուղացիութեան հսկայական մեծամասնութեանը սիրով վրտք կդնի զարգացման այս նոր ուղին, դեն նետելով մասնավոր-կապիտալիստական լատիֆունդիաների ու վարձու ստրկութեան ուղին, թշվառութեան ու քայքայման ուղին:

Ահա թե ինչ է ասում Լենինը մեր գյուղատնտեսութեան զարգացման ուղիներին մասին.

«Պետութեան իշխանութեան արտադրութեան բոլոր խոշոր միջոցների վրա, պետութեան իշխանութեանը պրոլետարիատի ձեռքին, այդ պրոլետարիատի դաշինքը շատ միջոցներ կազմող մանր ու մանրագույն գյուղացիներ հետ, այդ պրոլետարիատի համար գյուղացիութեանը ղեկավարելու գործն ապահո-

վելը և այլն—մի՞թե սա այն ամենը չէ, ինչ հարկավոր է, վորպեսզի կոոպերացիայից, միմիայն կոոպերացիայից, վոր մենք ասով քամահրում եյինք (ТРЕКОПЕРАЦИЯ) վորպէս շարժական կոոպերացիա, և վորը վորոշ տեսակետից իրավունք ունենք քամահրելու այժմ՝ նկատի պայմաններում նույնպէս,—մի՞թե սա բոլոր անհրաժեշտը չէ՝ լիակատար սոցիալիստական հասարակութեան կառուցելու համար: Սա դեռևս սոցիալիստական հասարակութեան կառուցում չէ, բայց սա այն ամենն է, ինչ անհրաժեշտ է և բավական՝ այդ կառուցման համար» (տե՛ս հ. XXVII, էջ 392):

Այնուհետև խոսելով այն մասին, վոր անհրաժեշտ է ֆինանսական ու այլ աջակցութեան ցույց տալ կոոպերացիային, վորպէս պրոլետարիատի ղեկաւարտւրայի որով «գնահատութեան կազմակերպման նոր սկզբունքի» ու «նոր հասարակակարգի» Լենինը շարունակում է.

«Յուրաքանչյուր հասարակակարգ ծագում է միայն վորոշ դասակարգի ֆինանսական աջակցութեամբ: Կարիք չկա հիշեցնելու այն հարցաբանութեամբ, վոր մենք ասում ենք, վոր արժեքով «աղյուս» կապիտալիզմի ծնունդը: Հիմա մենք պետք է պետակցենք ու գործի վերածենք այն, վոր ներկայումս այն հասարակակարգը, վորին մենք պետք է աջակցենք սովորականից սովելի, կոոպերատիվ կարգին: Սակայն նրան հարկավոր է աջակցել այս բոլոր իսկական իմաստով, այսինքն այդ աջակցութեանը բավական չէ հասկանալ վորպէս աջակցութեան ամեն մի կոոպերատիվ շրջանառութեան, այդ աջակցութեան տակ հարկավոր է հասկանալ աջակցութեանն այնպիսի կոոպերատիվ շրջանառութեանը, վորին իսկապէս մասնակցում եմ բնակչության իսկական մասաները» (տե՛ս նույն տեղը, էջ 393):

Ի՞նչ են ասում այս բոլոր հանդամանքները:

Այն, վոր սկեպտիկներն իրավացի չեն:

Այն, վոր իրավացի չէ Լենինիցմը, վորը գյուղացիութեան աշխատավոր մասսաներին դիտում է վորպէս պրոլետարիատի ուղեղի:

Այն, վոր իշխանութեան ղեկին կանգնած պրոլետարիատը կարող է և պետք է ուղտադուրծի այդ ուղեղից, վորպեսզի ինդուստրիան չաղիքապի դյուղատնտեսութեան հետ, բարձրացնի սոցիալիստական շինարարութեանը և պրոլետարիատի ղեկաւարտութեան տա այն անհրաժեշտ հիմքը, առանց վորի անհնարին է սոցիալիստական եկոնոմիկային անցնելը:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՐՅԸ

Այս թեմայից յետ վերջնում եմ յերկու գլխավոր հարց-
ա) հարցի դրումը, բ) ճնշված ժողովուրդների ազատագրական
շարժումն ու պրոլետարական հեղափոխությունը:

1) Հարցի դրումը: Վերջին յերկու տասնամյակում ազգային
հարցը կրել է մի շարք ամենալուրջ փոփոխություններ: Ազգային
հարցը II Ինտերնացիոնալի ժամանակաշրջանում և ազգային հար-
ցը լենինիզմի ժամանակաշրջանում բնավ միևնույնը չեն: Նրանք
խորապես տարբերվում են իրարից միջ միայն ծավալով, այլև
իրենց ներքին բնույթով:

Առաջներում ազգային հարցը պարփակվում էր սովորաբար
այն հարցերի սեղմ շրջանակում, վորոնք վերաբերում են գլխա-
վորապես «կուլտուրական» ազդեցություններին: Իռլանդացիք,
հունգարացիք, լեհերը, ֆինները, սերբերը և Յուգոսլավի միջանկ
ուրիշ ազդեցություններ—ահա այն վոչ-լիիքով ժողովուրդների
շրջանը, վորոնց բախտով հետաքրքրվում էին II Ինտերնացիո-
նալի հերոսները: Ամենակուրտ ու դաժան ձևի ազգային ճնշման
յենթակա սահմանն ու աֆրիկական ժողովուրդների տասնյակ ու
հարյուրավոր միլիոնները սովորաբար տեսադաշտից դուրս էին
մնում: Սպիտակներին ու սևերին, «կուլտուրականներին» ու «ան-
կուլտուրականներին» չէին համարձակվում միևնույն կարգը դա-
սել: Յերկու-յերեք դասարկ ու թթվաքաղցր բանաձևեր, վորոնք
ջանասիրաբար խոստովում էին դադութների ազատագրման հար-
ցից, —սա այն ամենն է, ինչով կարող էին պարծենալ II Ինտեր-
նացիոնալի գործիչները: Այժմ ազգային հարցում յեղած այդ
յերկվությունն ու կոստությունը հարկավոր է վերացված հա-
մարել: Լենինիզմը բաց արեց այդ ազգադադ առհամապատաս-
խանությունը, կործանեց սպիտակների ու սևերի միջև, յավրոպա-
ցիների ու ասիացիների միջև, իմպերիալիզմի «կուլտուրական»
ու «անկուլտուրական» ստրուկների միջև յեղած սրտը և, այդ-
պիսով, ազգային հարցը կապեց դադութների հարցի հետ: Հենց
դրանով էլ ազգային հարցը մասնավոր ու ներպետական հարցից
վերածվեց ընդհանուր ու միջազգային հարցի, կախյալ յերկրների

ու դադութների ճնշված ժողովուրդներին իմպերիալիզմի լծից
ազատելու համաշխարհային հարցի:

Առաջներում ազգերի ինքնորոշման սկզբունքը սովորաբար
սխալ էր մեկնաբանվում, հաճախ նեղացվում էր այն մինչև ազ-
դերի ավտոնոմիայի իրավունքը: II Ինտերնացիոնալի միջանկ
լիդերներ նույնիսկ այն տեղը հասան, վոր ինքնորոշման իրավուն-
քը վերածեցին կուլտուրական ավտոնոմիայի իրավունքի, այսինքն՝
ճնշված ազգերի իրենց կուլտուրական հիմնարկություններն ու-
նենալու իրավունքի, ամբողջ քաղաքական իշխանությունը թող-
նելով տիրապետող ազգի ձեռքին: Այս հանդամանքը տանում էր
դեպի այն, վոր ինքնորոշման դադախարը աննեքսիաների դեմ
կալելու գործիքից աննեքսիաներն արդարացնելու գործիքի վերա-
ծելու ուսկի յեր յենթարկվում: Հիմա այդ խառնաշփոթությունը
հաղթահարված պետք է համարել: Լենինիզմն ընդլայնեց ինքնո-
րոշման հասկացողությունը, մեկնաբանելով այն վորպես կախյալ
յերկրների ու դադութների ճնշված ժողովուրդների լիակատար
անջատման իրավունք, վորպես ազգերի ինքնուրույն պետական
գոյության իրավունք: Դրանով ել հենց բացառվեց ինքնորոշման
իրավունքը վորպես ավտոնոմիայի իրավունք մեկնաբանելու մի-
ջոցով աննեքսիաների արդարացման հնարավորությունը: Իսկ ին-
քը՝ ինքնորոշման սկզբունքը, այդպիսով, մասաներին խաբելու
գործիքից, վորպիսին նա անկասկած հանդիսանում էր իմպերիա-
լիստական պատերազմի ժամանակ սոցիալ-չովինիստների ձեռքին,
վերածվեց բոլոր ու ամեն տեսակ իմպերիալիստական իդեերի ու
չովինիստական մեքենայությունների մեղկացման գործիքի, մաս-
սաներին ինտերնացիոնալիզմի վոգով քաղաքականապես լուսավո-
րելու գործիքի:

Ճնշված ազգերի հարցն առաջներում սովորաբար դիտվում էր
վորպես գուտ իրավական հարց: «Ազգային իրավահամարու-
թյան» հանդիսավոր հռչակում, անթիվ դեկլարացիաներ «ազգերի
հավասարության» մասին—ահա թե ինչի վրա էին ժամանակ
վատնում II Ինտերնացիոնալի կուսակցությունները, վորոնք ավա-
ղում են այն փաստը, վոր «ազգերի հավասարություն» իմպե-
րիալիզմի պայմաններում, յերբ ազգերի մի խումբը (փոքրամաս-
նությունը) ասրում է ի հաշիվ ազգերի մյուս խմբի շահագործ-
ման, ծաղր է ճնշված ժողովուրդների նկատմամբ: Հիմա այդ

բուրժուական—իրավական տեսակետն ազգային հարցում հարկավոր է մերկացված համարել: Լենինիզմն ազգային հարցը մեծախոստում դեկլարացիաների բարձունքները գետնին իջեցրեց, հայտարարելով, Վոր «ազգերի հավասարության» վերաբերյալ դեկլարացիաները, թե նրանք չեն ամրապնդվում ճնշված ժողովուրդների ազատագրական պայքարին պրոլետարական կուսակցությունների կողմից ցույց տրվող ուղղակի աջակցությամբ, դատարկ ու կեղծ դեկլարացիաներ են: Հենց դրանով էլ ճնշված ազգերի հարցը դարձավ լոկալ խնդրում լոկալի, հանուն ազգերի իսկական հավասարության, հանուն նրանց ինքնուրույն պետական գոյության մղվող պայքարում ճնշված ազգերին աջակցություն, ոգնություն, իսկական ու մշտական ոգնություն ցույց տալու հարց:

Առաջներում ազգային հարցը դիտվում էր ռեֆորմիստներն, վորպես առանձին ինքնուրույն հարց, առանց կապակցվելու կապիտալի իշխանության, լոկալիզմի տապալման, պրոլետարական հեղափոխության ընդհանուր հարցի հետ: Լույսայն յենթադրվում էր, թե պրոլետարիատի հաղթությունը Յեվրոպայում հնարավոր է առանց ուղղակի դաշինքի դադուլների ազատագրական շարժման հետ, Վոր ազգային—դադուլային հարցը լուծվում կարող է ստանալ սոսուսիոնալ, «ինքնահոսով», պրոլետարական հեղափոխության մեծ ճանապարհից դուրս, առանց հեղափոխական կռիվի ընդդեմ լոկալիզմի: Հիմա այս հակահեղափոխական տեսակետը պետք է մերկացված համարել: Լենինիզմն ազատեց, իսկ լոկալիզմի տեսակետը պատերազմ է հեղափոխությունը Ռուսաստանում հաստատեցին, Վոր ազգային հարցը կարող է լուծվել միայն պրոլետարական հեղափոխության կապակցությամբ և նրա հողի վրա, Վոր Սերմուտեի հեղափոխության հաղթանակի ճանապարհն անցնում է այն հեղափոխական դաշինքով, Վոր կնքվում է դադուլների ու կախյալ յերկրների ազատագրական շարժման հետ՝ լոկալիզմի դեմ: Ազգային հարցը պրոլետարական հեղափոխության ընդհանուր հարցի մի մասն է, պրոլետարիատի դիկտատուրայի հարցի մի մասը:

Հարցն այսպես է դրված. արդյո՞ք արդեն սպառված են ճնշված յերկրների հեղափոխական—ազատագրական շարժման ընդերքում յեղած հեղափոխական հնարավորությունները, թե Վոչ,

և յեթե սպառված չեն, արդյոք հույս, հիմք կա՞ ոգտագործելու այդ հնարավորությունները պրոլետարական հեղափոխության համար, կախյալ ու դադուլային յերկրներն լոկալիզմի տեսակետը բուրժուակալի ռեգրիմից՝ հեղափոխական պրոլետարիատի ռեգրիմի, պրոլետարիատի դաշնակցի վերածելու համար:

Լենինիզմն այս հարցին պատասխանում է դրականապես, այսինքն՝ ճնշված յերկրների ազգային—ազատագրական շարժման ընդերքում հեղափոխական ընդունակությունների գոյությունը ընդհանուր վոդով և այդ ընդունակություններն ընդհանուր թըշմանաչելու վոդով և այդ ընդունակություններն ընդհանուր թըշմանաչելու տալալելու շահերի, լոկալիզմի տապալելու շահերի տեսակետից ոգտագործելու հնարավորություն Վոդով: Լոկալիզմի դարգացման մեխանիկան, լոկալիզմի տեսակետը պատերազմ է հեղափոխությունը Ռուսաստանում ամբողջովին հաստատում են սրա վերաբերյալ՝ Լենինիզմի յեղրակացությունները:

Այստեղից հետևում է ճնշված ու կախյալ ժողովուրդների ազգային—ազատագրական շարժմանը պրոլետարիատի կողմից աջակցություն, վճուղան ու ալտիմ աջակցություն ցույց տալու անհրաժեշտությունը:

Այդ, իհարկե, չի նշանակում, թե պրոլետարիատը պետք է աջակցի ամեն վի ազգային շարժման, ամենուրեք ու միշտ, բոլոր առանձին կոնկրետ դեպքերում: Խոսքը վերաբերում է այնպիսի ազգային շարժումներին աջակցելուն, Վորոնք նպատակ ունեն թուաղային շարժումներին աջակցելուն, Վորոնք նպատակ ունեն լացնել, տալալել լոկալիզմի, և Վոչ թե ամրապնդել ու պահպանել այն: Լինում են դեպքեր, յերբ առանձին ճնշված յերկրներն ազգային շարժումներն ընդհանրվում են պրոլետարական շարժման դարգացման շահերի հետ: Ինքնըստինքյան հասկանալի յե, Վոր այսպիսի դեպքերում խոսք անդամ չի կարող լինել աջակցելու մասին: Ազգերի յրավունքների հարցը մեկուսացած և յակցելու մասին: Ազգերի յրավունքների հարցը մեկուսացած և յակցելու մասին: Այլ պրոլետարական հեղափոխության ընդինքնաբալ հարց չէ, այլ պրոլետարական հեղափոխության ընդհանուր հարցի մի մասն է, Վոր յենթադրվում է ամբողջին և սղահանուր հարցի մի մասն է, Վոր յենթադրվում է ընդհանուր հարցի մի մասն է, պրոլետարիատի դիկտատուրայի հարցի մի մասը: 40—ալան թվականներին Մարքսը կողմնակից էր չեհերի և հուն—դարացիների ազգային շարժման ընդդեմ չեխերի և հարավային սլավոնների ազգային շարժման: Ինչո՞ւ: Վորովհետև չեխերն ու սլավոնների ազգային շարժման այն ժամանակ «հետադեմ ժողովուրդներ» էլին, «ռուսական ֆորպոստներ» Յեվրոպայում, արսու—

տիղմի Փորպոստներ, մինչդեռ լեհերն ու հունգարացիները «հեղափոխական ժողովուրդներ» էլին, վորոնք կռվում էլին արսուլուտիղմի դեմ: Վորովհետև չեխերի ու հարավային սլավոնների ազգային շարժմանն աջակցելն այն ժամանակ նշանակում էր անուղղակի աջակցություն ցարիզմին: Յեվրոպայի հեղափոխական շարժման ամենավտանգավոր թշնամուն:

«Դեմոկրատիայի առանձին պահանջները,—ասում է Լենինը,—այդ թվում նաև ինքնորոշումը, արսուլուտ չեն, այլ համադեմոկրատական (ներկայումս՝ համապոլիտական) համաշխարհային շարժման մասնիկն են: Հնարավոր է, վոր առանձին կոնկրետ դեպքերում մասնիկը հակառի ընդհանուրին, այն ժամանակ մասնիկը պետք է մերժել» (տե՛ս հ. XIX, էջ 257—258):

Այսպես է դրված առանձին ազգային շարժումների հարցը, այդ շարժումների հնարավոր հետադիմական բնույթի հարցը, յեթե, իհարկե, այդ շարժումները դեհաստենք վո՛չ թե ձևական տեսակետից, վո՛չ թե վերացական իրավունքների տեսակետից, այլ կոնկրետ կերպով, հեղափոխական շարժման շահերի տեսակետից:

Նույնը պետք է ասել առհասարակ ազգային շարժումների հեղափոխական բնույթի մասին: Ազգային շարժումների հակադասական մեծամասնությունն անկասկած հեղափոխականությունը նույնքան հարաբերական է և յուրորինակ, վորքան հարաբերական ու յուրորինակ է միքանի առանձին ազգային շարժումների հնարավոր հետադիմականությունը: Ազգային շարժման հեղափոխական բնույթին իմպերիալիստական ճնշման պայմաններում բնավ չի յենթադրում պրոլետարական տարրերի պարտադիր առկայությունը շարժման մեջ, շարժման հեղափոխական կամ հանրապետական ծրագրի առկայությունը, շարժման դեմոկրատական հիմունքի առկայությունը: Ավդանական եմիրի պայքարը հանուն Ավդանստանի անկախության որդեկտիվորեն հեղափոխական պայքար է, չնայած եմիրի և նրա դորժակիցների միապետական հայացքակցային, վորովհետև այդ պայքարը թուլացնում է, քայքայում, խարխում իմպերիալիզմը, մինչդեռ պայքարն այնպիսի «կատաղի» դեմոկրատների ու «սոցիալիստների», «հեղափոխականների» ու հանրապետականների, ինչպես են, դիցուք, Կերենսկին ու Մերեյթսկին, Ռենտելն ու Շայդեմանը, Չերնովն ու Դանը, Հենդերսոնն ու Կլայնը, իմպերիալիստական պատերազմի

ժամանակ, ռեակցիոն պայքար էր, վորովհետև նրա արդյունքը չեղավ իմպերիալիզմի դուռնավորումը, ամբարշտումը, հաղթանակը: Հեղիպոսի վաճառականների ու բուրժուական ինտելիգենտների պայքարը հանուն Յեվրոպոսի անկախության, նույն ալդ պատճառներով, որդեկտիվորեն հեղափոխական պայքար է, չնայած յեղիպոսական ազգային շարժման լիդերների բուրժուական ծագմանը և բուրժուական կոչումին, չնայած այն բանին, վոր նրանք դեմ են սոցիալիզմին, այնինչ անդլիական բանդորական կառավարության պայքարը հանուն Յեվրոպոսի կախյալ դրությունն պահպանման, նույն ալդ պատճառներով, ռեակցիոն պայքար է, չնայած այդ կառավարության անդամների պրոլետարական ծագմանը և պրոլետարական կոչումին, չնայած այն բանին, վոր նրանք «կողմնակից են» սոցիալիզմին: Ել յես չեմ խոսում ուրիշ, ավելի խոշոր, զաղութային ու կախյալ յերկրների ազգային շարժումների մասին, ինչպես են Հնդկաստանն ու Չինաստանը, վորոնց ամեն մի քայլն ազատագրության ճանապարհին, յեթե նա նույնիսկ խախտում է ձևական դեմոկրատիայի պահանջները, չոգեմուրձի հարված է հանդիսանում իմպերիալիզմին, այսինքն այնպիսի քայլ է, վորն, անկասկած, հեղափոխական է:

Լենինն իրավացի յե, յերբ ասում է, վոր ճնշված յերկրների ազգային շարժումը պետք է դեհաստել վո՛չ թե ձևական դեմոկրատիայի տեսակետով, այլ իմպերիալիզմի դեմ մղվող պայքարի ընդհանուր հաշվեկշռի փաստական արդյունքների տեսակետով, այսինքն՝ «վո՛չ թե մեկուսացված, այլ համաշխարհային մասշտաբով» (տե՛ս հ. XIX, էջ 257):

2) ձնշված ժողովուրդների ազատագրական շարժումը և պրոլետարական հեղափոխությունը: Ազգային հարցը լուծելիս լենինիզմը յեննում է հետևյալ դրույթներին.

ա) աշխարհը բաժանված է յերկու բանակի. մի բուռ քաղաքական կիրթ ազգերի բանակ, վորոնք Փինանսական կապիտալի տեղ են ու շահագործում են յերկրագնդի բնակչության հակադասական մեծամասնությունը, և զաղութների ու կախյալ յերկրների ճնշված ու շահագործվող ժողովուրդների բանակ, վորոնք կազմում են այդ մեծամասնությունը:

բ) Փինանսական կապիտալի կողմից ճնշվող ու շահագործվող

դադուլթներն ու կախյալ յերկրները կաղմում են իմպերիալիզմի ուժերի մեծագույն ռեզերվն ու ամենալուրջ աղբյուրը:

դ) կախյալ ու դադուլթային յերկրներին ճնշված ժողովուրդներին հեղափոխական պայքարն իմպերիալիզմի դեմ՝ ճնշումից ու շահագործումից ազատազերվելու միակ ուղին է այդ ժողովուրդներին համար:

դ) կարևորագույն դադուլթային ու կախյալ յերկրներն արդեն վտառ են դրել ազգային-ազատագրական շարժման ուղին, — շարժում, վերը չի կարող չառնել դեպի համաշխարհային կապիտալիզմի ճգնաժամը:

ե) պրոլետարական շարժման շահերը դարձացած յերկրներում և ազգային-ազատագրական շարժման շահերը դադուլթներում պահանջում են միացնել հեղափոխական շարժման այդ յերկու տեսակները և դարձնել մի ընդհանուր Ֆրոնտ՝ ընդդեմ ընդհանուր թշնամու, ընդդեմ իմպերիալիզմի:

դ) բանվոր դասակարգի հաղթանակը դարձացած յերկրներում և ճնշված ժողովուրդների ազատագրումն իմպերիալիզմի լծից անհնար են առանց ընդհանուր հեղափոխական Ֆրոնտ կազմելու և ամբաստնելու:

է) ընդհանուր հեղափոխական Ֆրոնտ կազմելն անհնարին է առանց ճնշող ազդերի պրոլետարիատի կողմից ուղղակի և վճռական աջակցություն ցույց տալու ճնշված ժողովուրդների ազատագրական շարժմանը՝ ընդդեմ «հայրենասկան» իմպերիալիզմի, վերսիճեալ «ազատ չի կարող լինել այն ժողովուրդը, վեր ուրիշ ժողովուրդներ և ճնշում» (Մարքս):

ը) այդ աջակցությունը նշանակում է թեև ու թիկունք լինել, պաշտպանել, կենսապարծել ազդերի անջատվելու իրավունքի, ինքնուրույն պետական դոկտրինայի իրավունքի լուրջնալը:

թ) առանց այդ լուրջնալի կենսապարծման անհնարին է հաջողեցնել ազդերի միավորումն ու համագործակցությունը մի միասնական համաշխարհային տնտեսության մեջ, վերը սոցիալիզմի հաղթանակի նյութական բաղան է:

ժ) այդ միավորումը կարող է լինել միայն կոմունիզմ, վեր ծաղկել է ժողովուրդների փոխադարձ վատահուլթյան և յեղբայրական փոխհարաբերությունների հիմքի վրա:

Այստեղից հետևում են յերկու կողմ, յերկու տեսլենց աղ-

դային հարցում: Իմպերիալիստական կապանքները քաղաքակաշխարհն ազատվելու և ինքնուրույն ազգային պետություն կազմելու տենդենց, վեր ծնունդ է առել իմպերիալիստական ճնշման ու դադուլթային շահագործման հիման վրա, և ազդերի տնտեսական մերձեցման տենդենց, վեր ծնունդ է առել համաշխարհային շուկայի ու համաշխարհային տնտեսության դոյացման կապակցությամբ:

«Ջարդացող կապիտալիզմն, — ասում է Լենինը, — ծանոթ է յերկու պատմական տենդենց ազգային հարցում: Առաջին տենդենցը ազգային կյանքի և ազգային շարժումների զարթոնքն է, պայքարն ամեն տեսակի ազգային ճնշման դեմ, ազգային պետությունների ստեղծումը: Յերկրորդ տենդենցը՝ ամեն տեսակ հարաբերությունների զարգացումն ու համախառնումն և ազդերի միջև, ազգային միջնադասերի քանդումը, կապիտալի, առաստաղի տնտեսական կյանքի, քաղաքականության, դիտության և այլնի ինտերնացիոնալ միասնության ստեղծումը: Յերկու տենդենցն էլ կապիտալիզմի համաշխարհային որևէ փուլում: Առաջինը զերակշռում է նրա զարգացման սկզբում, յերկրորդը բնորոշում է հասուն կապիտալիզմը, վերը դնում է դեպի իր փոխարկումը սոցիալիստական հասարակարգի» (տե՛ս հ. XVII, էջ 139—140):

Իմպերիալիզմի համար այդ յերկու տենդենցներն անհաշտելի հակասություններ են, վերսիճեալ իմպերիալիզմը չի կարող ապրել առանց շահագործման և դադուլթների «միասնական ամբողջի» չրժանակներում բռնի կերպով պահելու, վերսիճեալ իմպերիալիզմը կարող է ազդերին մերձեցնել միայն անհեքսիայի և դադուլթային դավթումների միջոցով, — դավթումներ, առանց վերոնց իմպերիալիզմն, ընդհանրապես ասած, անհեքսիայի յե:

Կոմունիզմի համար, ընդհակառակը, այդ տենդենցները միևնույն կողմի, իմպերիալիզմի լծից ճնշված ժողովուրդներին ազատագրման գործի յերկու կողմերն են միայն, վերսիճեալ կոմունիզմը զրոյն, վեր ժողովուրդների միավորումը միասնական համաշխարհային տնտեսության մեջ հնարավոր է միայն փոխադարձ վատահուլթյան և կամավոր համաձայնության հիմունքներով, վեր ժողովուրդների կամավոր միավորում կազմվելու ուղին անցնում է «միասնական» իմպերիալիստական «ամբողջից» դադուլթների անջատվելու, նրանց ինքնուրույն պետությունների վերածվելու միջոցով:

Այստեղից հետևում է սիրապետող ազդերի (Անգլիա, Ֆրանսիա, Ամերիկա, Իտալիա, Ճապոնիա և այլն) «սոցիալիստների»

մեծապետական շովինիզմի դեմ համառ, անընդհատ, վճռական պայքար մղելու անհրաժեշտությունը, — «սոցիալիստներ», վրոնքը չեն ցանկանում կռվել իրենց իմպերիալիստական կառավարությունների դեմ, չեն ցանկանում աջակցել «իրենց» դադուխներին ճնշված ժողովուրդներին այն պայքարին, վրո վերջիններքը մղում են ճնշումից ազատվելու համար, պետական անջատման համար :

Առանց այդպիսի պաշտարի աներևակայելի յե տիրապետող աղքեւրի բանւոր դասակարգի դատաւարակումն իսկական ինտեր-նացիոնալիզմի վողով, եւսլայլ յերկրների ու դաղութներն աշխատավոր մասսաների հետ մերձեցնելու վողով, պրոլետարական հեղափոխութեան իսկական նախապատրաստման վողով: Հեղա-փոխութեանը Ռուսաստանում չեւ հաղթի, և Կոլչակն ու Դենիկ-կինը չեյին ջախջախիլ, յեթե ուստական պրոլետարիատը չա-յեբեր նախկին Ռուսաստանի կայսրութեան ճնշած ժողովուրդ-ների համակրանքն ու աջակցութեանը: Բայց այդ ժողովուրդ-ների համակրանքն ու աջակցութեանը նախանշու համար պրոլե-տարիատը նախ և առաջ պետք է փչեր ուստական իմպերիալիզմի շղթաները և այդ ժողովուրդներին ազատելու աղքային ճնշումից: Առանց այդ բանի անհնար կլինեւր ամբապնդել խորհրդային իշ-խանութեանը, արմատացնել իսկական ինտերնացիոնալիզմը և ստեղծել ժողովուրդների համադործակցութեան այն յերևելի կազմակերպութեանը, վոր կոչվում է խորհրդային Սոցիալիստա-կան Հանրապետութեաններ Միութեան, և վորը կենդանի նա-խատիպն է ժողովուրդների ապագա միավորման՝ մի միասնա-կան համաշխարհային տնտեսութեան մեջ:

Այստեղից բղխում է ճնշված յերկրներէ սոցիալիստներէ ազդեցին փակվածության, սահմանափակության, կղզիացման դեմ պայքարելու անհրաժեշտությունը, — սոցիալիստներ, վրոնք չեն անկանում իրենց ազդեցին զանգակատնից վեր բարձրանալու չեն անկանում իրենց յերկրէ ազատագրական շարժման կտրվ տիրապետող յերկրներէ սլոլետարական շարժման հետ :

Առանց աղալիսի ստեղծարի անհնարին է պաշտպանել ճնշված
ազգիների պրոլետարիատի ինքնուրույն քաղաքականությունը և
նրա ղառակարգային համերաշխությունը տիրապետող յերկրներե-
րի պրոլետարիատի հետ՝ ընդհանուր թշնամուն տապալելու հա-

մար միջնորդ կռուում, իմպերիալիզմը տասպալելու համար մղվող կռուում. առանց աշխարհի կռիւ ինտերնացիոնալիզմն անհնարին կլինէր :

Այս և տիրապետող ու ճնշված ազգերի աշխատավոր մասսաներին հեղափոխական ինտերնացիոնալիզմի վոդոլ դաստիարակելու ուղին:

Ահա թե ինչ է ասում Լենինը՝ բանվորներին ընտերնացիոնա-
լիզմի վրդով զաստիարակելու համար կոմունիզմի կատարելիք
այս յերկրորդ աշխատանքի մասին .

«Այդ դատարարական թյուշը կարող է արդյոք... լինել կոնկրետորոն՝ միանման մեծ ու ճշգրտ ազդերի և փոքր, ճշգրտ ազդերի մեջ, անհնրախյի յենթարկող ազդերի և անհնրախյի յենթարկվող ազդերի մեջ:

Ալէնքըն Լ, վոր վոչ: Դեպի միենեոյն նպատակը՝ բոլոր ազգերի լիակատար իրավահավասարությունը, ամենասեւտ մերձեցումը և հետադառնումը տա- նող ուղին այստեղ ակներեորեն անցնում և տարբեր կոնկրետ ճանապարհներով: Եւ այնպէս, ինչպէս, դիցուք, դեպի տվյալ եջի կենտրոնում դտնվող կետը տա- նող ուղին անցնում և ձախ՝ եջի մեկ կողքի յեզրից և աջ՝ հակադիր յեզրից: Յեկեմ մեծ, ճնշող, աննշխար անող ազգի սոցիալ-դեմոկրատը, դաւանելով առհասարակ ազգերի ընդհանուր միաձուլումը, թեկուզ մի բոլակ մոռանա, վոր «իբ» Նիկիոյա Ղ-ը, «իբ» Վիհնելմը, Գեորգը, Պուանկարնը (աննշխարների միջո- կով) — Նիկիոյա Ղ-ը, Գալիցիայի հետ «միաձուլվելուն» (աննշխարների միջո- կով) — Նիկիոյա Ղ-ը, Գալիցիայի հետ «միաձուլվելուն», Վիլհելմ Ղ-ը, Բե- դիայի հետ «միաձուլվելուն» և այլն, — ապա նման սոցիալ-դեմոկրատը դուրս կգա ծիտադէլի դոկտորինյոր՝ թեորիայում, իմպերիալիզմի աջակից՝ պրակտի- կայում:

Ճնշող յերկրներում բանվորների ինտերնացիոնալիստական դաստիարակութ-
յան ծանրության կենտրոն անխուսափելիորեն պետք է հանդիսանան ճնշված
յերկրների անջատվելու աղատություն քարոզելը և պաշտպանելը՝ նրանց կող-
մից: Առանց դրան չկա ինտերնացիոնալիզմ: Մենք իրավունք ունենք և պար-
տավոր ենք քամահերել ճնշող ազդի ամեն մի սոցիալ-դեմոկրատի վորպես իմ-
պերիալիստի և վորպես սրիկայի, յեթի նա աշդվիտի պրոպագանդա չի մղում:
Այս անպայման պահանջ է, թեկուզ անջատման դեպքը հնարավոր և «իրագոր-
ծելի» լինի մինչև սոցիալիզմը 1000-ից ընդամենը 1 դեպքում...

Ընդհանրապես, փոքր ազգի սոցիալ-դեմոկրատը պետք է իր ազդեցության ծանրության կենտրոնը փոխադրի ազգերի «կաթավոր միացում» մեր ընդհանուր ֆորմուլայի յերկրորդ բառի վրա: Նա կաբող է, Հիստալուիվ իր՝ վեր պես ինտերնացիոնալիստի՝ պարասականությունները, կոլեկտիվ լինել քե՛ն իր ազգի քաղաքական անկախության, քե՛ն իր ազգի ընդհանրական հարեան X, Y, Z և այլն ազգի պատկերման մեծ մտցնելուն: Բայց ըլլալ ղեկավարում հա պետք է կոլլի մանր-սոցալիկ սահմանափակության, փակվածության, կղզիացման դեմ, հանուն

ամբողջի ու ընդհանրականի հաշվառման, հանուն մասնավորի շահերն ընդհանուրի շահերին յենթարկելու:

Հարցի խորքը չթափանցած մարդիկ «հակասական» են դառնում, վոր ճշող ազգերի սոցիալ-դեմոկրատները պնդեն «անջատվելու ազատության» վրա, իսկ ճշված ազգերի սոցիալ-դեմոկրատները՝ «Միամալու ազատության» վրա: Բայց մի փոքր խորհրդածելը ցույց է տալիս, վոր ա՛յլ ուղի դեպի ինտերնացիոնալիզմը և ազգերի միաձուլումը, տվյալ դրուժյունից դեպի այդ նպատակն ա՛յլ ուղի չկա և չի կարող լինել» (տե՛ս հ. XIX, էջ 261—262):

VII

ՍՏՐԱՏԵԴԻԱՆ ՅԵՎ ՏԱԿՏԻԿԱՆ

Այս թեմայից յես վերցնում եմ վեց հարց. ա) ստրատեգիան և տակտիկան վորպես պրոլետարիատի դասակարգային կռիվը ղեկավարելու գիտություն, բ) հեղափոխություն էտապները և ստրատեգիան, գ) շարժման մակընթացություններն ու տեղատվությունները և տակտիկան, դ) ստրատեգիական ղեկավարությունը, ե) տակտիկական ղեկավարությունը, զ) ռեֆորմիզմը և ռեվոլյուցիոնիզմը:

1) Ստրատեգիան և տակտիկան վորպես պրոլետարիատի դասակարգային կռիվը ղեկավարելու գիտություն: II Ինտերնացիոնալի տիրապետության ժամանակաշրջանն առավելապես պրոլետարական բանակների ձևավորման ու ուսուցման ժամանակաշրջանն էր՝ քիչ թե շատ խաղաղ դարգացման պայմաններում: Դա պառլամենտարիզմի՝ վորպես դասակարգային կռիվի առավելական ձևի՝ ժամանակաշրջանն էր: Դասակարգերի մեծ ընդհարումների, պրոլետարիատը հեղափոխական ճակատամարտերի պատրաստելու, պրոլետարիատի ղեկավարության նվաճելու ուղիների հարցերն այն ժամանակ, ինչպես թվում էր, հերթի չէին դրված: Խնդիրը հանգում էր լեզալ դարգացման բոլոր ուղիների ոգտադործմանը՝ պրոլետարական բանակների կազմակերպման ու ուսուցման համար, պառլամենտարիզմի ոգտադործմանը՝ համապատասխան այն պայմաններին, վորոնց դրուժյան ժամանակ պրոլետարիատը մնում էր և, ինչպես թվում էր, պետք է մնար ոպողիցիայի վիճակում: Հագիվ թե հարկ կա ապացուցելու, վոր այդպիսի ժամանակաշրջանում և պրոլետարիատի խնդիրների այդպիսի ըմբռնման դեպքում չէր կարող լինել վո՛չ ամբողջական

ստրատեգիա, վո՛չ էլ մշակված տակտիկա: Կային բեկորներ, առանձին մտքեր տակտիկայի ու ստրատեգիայի մասին, բայց տակտիկա ու ստրատեգիա չկար:

II Ինտերնացիոնալի մահացու մեղքը վո՛չ թե այն է, վոր նա իր ժամանակ կիրառում էր պայքարի պառլամենտական ձևերի ոգտադործման տակտիկա, այլ այն, վոր նա գերադնահատում էր այդ ձևերի նշանակությունը, այդ ձևերը համարյա միակը համարելով, իսկ յերբ հասավ քաղաքացիական ճակատամարտերի ժամանակաշրջանը և պայքարի արտապառլամենտական ձևերի հարցն առաջնահերթ դարձավ, II Ինտերնացիոնալի կուսակցությունները յերես դարձրին նոր խնդիրներից, չընդունեցին այդ խնդիրները:

Միայն հետևյալ ժամանակաշրջանում, պրոլետարիատի քաղաքացիական յեղույթների ժամանակաշրջանում, պրոլետարական հեղափոխության ժամանակաշրջանում, յերբ բուրժուազիայի տապալման հարցը դարձավ ուղղակի պրակտիկայի հարց, յերբ պրոլետարիատի ռեզոլվիների հարցը (ստրատեգիա) դարձավ ամենահրատապ հարցերից մեկը, յերբ պայքարի ու կազմակերպության բոլոր ձևերը—թե՛ պառլամենտականները, թե՛ արտապառլամենտականները (տակտիկա)—դրսևորվեցին իրենց լիակատար վորոտականները, —միայն այդ ժամանակաշրջանում կարող էյին մշակվել պրոլետարիատի պայքարի ամբողջական ստրատեգիա ու մշակված տակտիկա: Տակտիկայի ու ստրատեգիայի վերաբերյալ Մարքսի ու Ենգելսի հանճարեղ մտքերը, վոր վորմնաթաղել (замуровленные) էյին II Ինտերնացիոնալի ոպորտունիստները, Լենինը դուրս քաշեց լույս աշխարհ հենց այդ ժամանակաշրջանում: Բայց Լենինը չսահմանափակվեց Մարքսի ու Ենգելսի առանձին տակտիկական դրույթների վերականգնումով: Նա այդ դրույթներն ալելի դարգացրեց և լրացրեց նոր մտքերով ու դրույթներով, այդ բոլորը միավորելով և պրոլետարիատի դադարողային կռվի ղեկավարման կանոնների ու ղեկավար սկզբնականորդային կռվի ղեկավարման կանոնների ու ղեկավար սկզբնականորդային սխտեմի վերածելով: Լենինի այնպիսի բրոյշուրները, ինչպիսիք են՝ «Խոնչ անել», «Յերկու տակտիկա», «Իմպերիալիզմը», «Պետություն և հեղափոխություն», «Պրոլետարական հեղափոխությունը և ռենեզատ կաուցիկին», «Մանկական հիվանդությունը», վորպես ամենաթանգագին ալանդ, անկասկած

կմտնեն մարքսիզմի ընդհանուր գանձարանը, նրա հեղափոխական գինանոցը: Լենինիզմի ստրատեգիան և տակտիկան պրոլետարիատի հեղափոխական պայքարը ղեկավարելու գիտությունն է:

2) Հեղափոխության ետապները և ստրատեգիան: Ստրատեգիան պրոլետարիատի գլխավոր հարվածի ուղղությունն է՝ հեղափոխության տվյալ ետապի հիման վրա, հեղափոխական ուժերի (գլխավոր և յերկրորդական ռեզերվներ) դասավորման համապատասխան պլանի մշակումը, այդ պլանի կիրառման համար հեղափոխության տվյալ ետապի ամբողջ ընթացքում մղելիք պայքարը:

Մեր հեղափոխությունն արդեն ապրել է յերկու ետապ և Հոկտեմբերյան հեղաշրջումից հետո թևակոխել է յերրորդ ետապը: Դրան համապատասխան փոխվել է ստրատեգիան:

Առաջին ետապը: 1903 թ.—1917 թ. փետրվար: Նպատակն է՝ տապալել ցարիզմը, լիովին լիկվիդացիայի յենթարկել միջնադարի մնացուկները: Հեղափոխության հիմնական ուժը պրոլետարիատն է: Ամենամերձավոր ռեզերվը՝ գյուղացիությունը: Հիմնական հարվածի ուղղությունը՝ մեկուսացումը լիբերալ-միապետական բուրժուազիայի, վորը ջանում է տիրանալ գյուղացիությանը և լիկվիդացիայի յենթարկել հեղափոխությունը՝ ցարիզմի հետ համաձայնության դալու ճանապարհով: Ուժերի դասավորման պլանն է՝ բանվոր դասակարգի դաշինքը գյուղացիության հետ: «Պրոլետարիատը պետք է մինչև վերջը տանի դեմոկրատական հեղաշրջումը՝ իրեն միացնելով գյուղացիության մասսային, փորպեսզի ուժով ճզմի ինքնակալության գիմադրությունը և ջլատի բուրժուազիայի անկայունությունը» (տե՛ս Հ. VIII, էջ 96):

Յերկրորդ ետապը: 1917 թ. մարտ—1917 թ. հոկտեմբեր: Նպատակն է՝ տապալել իմպերիալիզմը Ռուսաստանում և դուրս գալ իմպերիալիստական պատերազմից: Հեղափոխության հիմնական ուժը պրոլետարիատն է: Ամենամերձավոր ռեզերվը՝ ամենաչքավոր գյուղացիությունը: Հարևան յերկրների պրոլետարիատը վորպես հավանական ռեզերվ: Յերկարած պատերազմը և իմպերիալիզմի ճգնաժամը վորպես նպաստավոր մոմենտ: Հիմնական հարվածի ուղղությունն է՝ մեկուսացնել մանր-բուրժուական դեմոկրատիային (մենչևիկներ, ես-երներ), վորն աշխատում

է տիրանալ գյուղացիության աշխատավոր մասսաներին և վերջացնել հեղափոխությունը՝ իմպերիալիզմի հետ համաձայնության դալու ճանապարհով: Ուժերի դասավորման պլանն է՝ պրոլետարիատի դաշինքն ամենաչքավոր գյուղացիության հետ: «Պրոլետարիատը պետք է սոցիալիստական հեղաշրջում կատարի, իրեն միացնելով բնակչության կիսապրոլետարական տարրերի մասսան, վորպեսզի ուժով կոտրի բուրժուազիայի գիմադրությունը և ջլատի գյուղացիության ու մանր բուրժուազիայի անկայունությունը» (տե՛ս նույն տեղը):

Յերրորդ ետապ: Մա սկսվեց Հոկտեմբերյան հեղաշրջումից հետո: Նպատակն է՝ ամրապնդել պրոլետարիատի դիկտատուրան մի յերկրում՝ ոգտադործելով այն վորպես հենակետ՝ իմպերիալիզմը բոլոր յերկրներում տապալելու համար: Հեղափոխությունը դուրս է գալիս մի յերկրի շրջանակներից, սկսվել է համալսարհային հեղափոխության դարաշրջանը: Հեղափոխության հիմնական ուժերն են՝ պրոլետարիատի դիկտատուրան մի յերկրում, պրոլետարիատի հեղափոխական շարժումը բոլոր յերկրներում: Գլխավոր ռեզերվներն են՝ կիսապրոլետարական և մանր-գյուղացիական մասսաները զարգացած յերկրներում, ազատագրական շարժումը գաղութներում ու կախյալ յերկրներում: Հիմնական հարվածի ուղղությունն է՝ մեկուսացնել մանր-բուրժուական դեմոկրատիային, մեկուսացնել II Ինտերնացիոնալի կուսակցություններին, վորոնք իմպերիալիզմի հետ համաձայնության դալու քաղաքականության հիմնական հենարանն են: Ուժերի դասավորման պլանն է՝ պրոլետարական հեղափոխության դաշինքը գաղութների ու կախյալ յերկրների ազատագրական շարժման հետ:

Ստրատեգիան դործ ունի հեղափոխության հիմնական ուժերի ու նրանց ռեզերվների հետ: Նա փոփոխվում է՝ համաձայն հեղափոխության անցմանը մեկ ետապից մյուսին, հիմնականում անփոփոխ մնալով տվյալ ետապի ամբողջ ժամանակաշրջանում:

3) Շարժման մակընթացություններն ու տեղատվությունները և տակտիկան: Տակտիկան պրոլետարիատի վարքագծի վորոշումն է շարժման մակընթացության կամ տեղատվության, հեղափոխության վերելքի կամ վայրէջքի համեմատաբար կարճ ժամանակաշրջանի համար, պայքար՝ հանուն այդ դժի կիրառման,

սլաշքարի ու կաղմակերպութեան հին ձևերը նորերով, հին լուսնայինները նորերով փոխարինելու միջոցով, այդ ձևերի զուգորդման միջոցով և այլն: Յեթե ստրատեգիան նպատակ ունի շահել, դիցուք, ցարիզմի կամ բուրժուազիայի դեմ մղվող պատերազմը, իր վախճանին հասցնել ցարիզմի կամ բուրժուազիայի դեմ մղվող կռիվը, ապա տակտիկան առաջադրում է իրեն ավելի պակաս ելական նպատակներ, վորովհետև նա ջանում է շահել վր'ջ թե պատերազմն ամբողջութեամբ առած, այլ այս կամ այն ճակատամարտերը, այս կամ այն կռիվները, հաջողութեամբ կիրառել այս կամ այն կամպանիաները, այս կամ այն յեղույթները, վորոնք համապատասխանում են կոնկրետ իրադրութեանը՝ հեղափոխութեանների վերելքի կամ վայրենջի տվյալ ժամանակաշրջանում: Տակտիկան ստրատեգիայի մի մասն է, վորը յենթակա յե նրան, սպասարկում է նրան:

Տակտիկայի փոփոխութեանը կախված է մակընթացութեաններէրից և տեղատվութեաններից: Մինչդեռ հեղափոխութեան առաջին ետապի ժամանակաշրջանում (1903—1917 փետրվար) ստրատեգիական պլանն անփոփոխ էր մնում, այդ ժամանակվա ընթացքում տակտիկան փոխվում էր միջանի անգամ: 1903—1905 թ. թ. ժամանակաշրջանում կուսակցութեան տակտիկան հարձակողական էր, վորովհետև հեղափոխութեան մակընթացութեան էր, շարժումը վերելք էր ապրում, և տակտիկան պետք է մեկնէր այդ փաստից: Դրան համապատասխան՝ սլաշքարի ձևերն էլ հեղափոխական ձևեր էյին, վորոնք համապատասխանում էյին հեղափոխութեան մակընթացութեան պահանջներին: Տեղական քաղաքական գործադուներ, քաղաքական ցույցեր, ընդհանուր քաղաքական գործադու, Դումայի բոյկոտ, ապստամբութեան, հեղափոխական-մարտական լողուններ, — սրանք են սլաշքարի միմյանց հաջորդող ձևերն այդ ժամանակաշրջանում: Պաշարի ձևերի կապակցութեամբ այն ժամանակ փոխվեցին նաև կաղմակերպութեան ձևերը: Ֆարբիկա-գործարանային կոմիտեներ, գյուղացիական հեղափոխական կոմիտեներ, գործադուլային կոմիտեներ, բանվորական պատգամավորների խորհուրդներ, ավելի կամ պակաս բացահայտ բանվորական կուսակցութեան, — սրանք են կաղմակերպութեան ձևերն այդ ժամանակաշրջանում:

1907—1912 թ. թ. ժամանակաշրջանում կուսակցութեան

ստիպված էր անցնելու նահանջի տակտիկայի, վորովհետև այն ժամանակ հեղափոխական շարժման վայրենջ էր, հեղափոխութեան տեղատվութեան, և տակտիկան չէր կարող հաշիվ չառնել այդ փաստը: Դրան համապատասխան՝ փոխվեցին նաև սլաշքարի ձևերը, ինչպես նաև կաղմակերպութեան ձևերը: Դումայի բոյկոտի փոխարեն՝ մասնակցութեան Դումային, բացահայտ արտադրումայական հեղափոխական յեղույթներին փոխարեն՝ դումայական յեղույթներ ու դումայական աշխատանք, ընդհանուր քաղաքական գործադուների փոխարեն՝ մասնակի տնտեսական գործադուներ կամ պարզապես անդորրութեան: Հասկանալի յե, վոր այդ ժամանակաշրջանում կուսակցութեանը պետք է ընդհատակյա դրութեան անցներ, իսկ մասսայական հեղափոխական կաղմակերպութեանները փոխարինվեցին կուլտուր-լուսավորական, կոոպերատիվ, ապահովագրական և այլ յենթաորինական կաղմակերպութեաններով:

Նույնը պետք է ասել հեղափոխութեան յերկրորդ ու յերրորդ ետապների մասին, վորոնց ընթացքում տակտիկան փոխվել է տասնյակ անգամներ, այնինչ ստրատեգիական պլաններն անփոփոխ էյին մնում:

Տակտիկան գործ ունի պրոլետարիատի սլաշքարի ձևերի և կաղմակերպութեան ձևերի հետ, նրանց փոփոխման, նրանց գուրդման հետ: Հեղափոխութեան տվյալ ետապի հիման վրա տակտիկան կարող է փոխվել միջանի անգամ՝ կախված լինելով հեղափոխութեան մակընթացութեաններից կամ տեղատվութեաններից, վերելքից կամ վայրենջից:

4) Ստրատեգիական ղեկավարութեանը: Հեղափոխութեան ուղիները լինում են՝

ուղղակի՝ ա) իր յերկրի գյուղացիութեանը և ընդհանրապես անցողիկ խավերը, բ) հարևան յերկրների պրոլետարիատը, գ) հեղափոխական շարժումը գաղութներում ու կախյալ յերկրներում, դ) պրոլետարիատի դիկտատուրայի նվաճումներն ու ձեռք բերումները, վորոնց մի մասից պրոլետարիատը կարող է ժամանակավորապես հրաժարվել՝ իր կողմը պահելով ուժերի գերակշռութեանը, այն հաշիվով, վոր կաշառի ուժեղ հակառակորդին և չունչ առնելու հնարավորութեան ստանա, և

անուղղակի՝ ա) իր յերկրի վոչ-սլոռլետարական դասակարգերի միջև յեղած հակասություններն ու կոնֆլիկտները, վորոնք սլոռլետարիատը կարող է ոգտագործել՝ հակառակորդին թուլացնելու համար, իր ռեզերվներն ու ժեղացնելու համար, բ) սլոռլետարական պետությանը թշնամի բուրժուական պետությունների միջև յեղած հակասությունները, կոնֆլիկտներն ու սլատերագմները (որինակ՝ իմպերիալիստական պատերազմը), վոր սլոռլետարիատը կարող է ոգտագործել իր հարձակման կամ մանեւրելու ժամանակ՝ ստիսլողական նահանջի դեպքում:

Առաջին տեսակի ռեզերվների մասին չարժեք ընդարձակ կերպով խոսել, վորովհետև նրանց նշանակությունը հասկանալի յե բոլորին և ամեն մեկին: Ինչ վերաբերում է յերկրորդ տեսակի ռեզերվներին, վորոնց նշանակությունը պարզ է վոչ միշտ, ապա հարկավոր է ասել, վոր նրանք յերբեմն առաջնակարգ նշանակություն են ունենում հեղափոխության ընթացքի համար: Հազիվ թե կարելի յե ժխտել մանր-բուրժուական դեմոկրատիայի (եսերներ) և լիբերալ-միսպետական բուրժուազիայի (կադետներ) միջև առաջին հեղափոխության ժամանակ և նրանից հետո յեղած, որինակ, այն կոնֆլիկտի հակայական նշանակությունը, վորն, անկասկած, իր դերը խաղաց դյուղացիությունը բուրժուազիայի ազդեցությունից ազատելու գործում: Ե՛լ ավելի պակաս հիմքեր կան ժխտելու Հոկտեմբերյան հեղաշրջման ժամանակաշրջանում իմպերիալիստների հիմնական խմբերի միջև յեղած մահացու պատերազմի փաստի հակայական նշանակությունը, յերբ իրենց միջև յեղած պատերազմով դրադված իմպերիալիստները հնարավորություն չունեցին կենտրոնացնելու իրենց ուժերը յերիտասարդ խորհրդային իշխանության դեմ, իսկ սլոռլետարիատը հենց այդ պատճառով հնարավորություն ստացավ ընդհուպ ձեռնարկելու իր ուժերի կազմակերպմանը, իր իշխանության ամրապնդմանը և նախապատրաստելու Կոլչակի ու Դենիկինի ջախջախումը: Պետք է յենթադրել, վոր հիմա, յերբ հակասություններն իմպերիալիստական խմբերի միջև ավելի ու ավելի յեն խորանում և յերբ նոր պատերազմը նրանց միջև անխուսափելի յե դառնում, այդ տեսակի ռեզերվները սլոռլետարիատի համար կունենան ավելի ու ավելի լուրջ նշանակություն:

Ստրատեգիական ղեկավարության խնդիրն այն է, վոր ճիշտ

ոգտագործվեն բոլոր այդ ռեզերվները՝ հեղափոխության հիմնական նպատակին հասնելու համար՝ նրա դարգացման տվյալ ետավում:

Վո՞րն է ռեզերվների ճիշտ ոգտագործումը:

Այն միջանի անհրաժեշտ պայմանների կատարումը, վորոնցից գլխավոր պայմաններ հարկավոր է համարել հետևյալները:

Առաջին: Վճռական մոմենտին հեղափոխության գլխավոր ուժերի կենտրոնացումը հակառակորդի համար ամենից ավելի խոթերի կենտրոնացումը հակառակորդի համար ամենից ավելի խոթերի կետում, յերբ հեղափոխությունն արդեն հասունացել է, յերբ հարձակումը ծավալվում է ամբողջ թափով, յերբ ապստամբությունը դուռդ է թակում, և յերբ ռեզերվներն ավանդարդին մոտեցնելը հաջողության վճռողական պայմանն է: Ռեզերվների այդ տեսակի ոգտագործում ցուցադրող որինակ կարելի յե համարել կուսակցության ստրատեգիան 1917 թ. ապրիլ—հոկտեմբերի ժամանակաշրջանում: Անտարակույս է, վոր հակառակորդի ամենախոցելի կետն այդ ժամանակաշրջանում պատերազմն էր: Անտարակույս է, վոր կուսակցությունը հատկապես այս հարցում՝ վորպես հիմնական հարցում՝ սլոռլետարական ավանդարդի շուրջը հավաքեց բնակչության ամենալայն մասսաներին: Կուսակցության ստրատեգիան այդ ժամանակաշրջանում հանդում էր այն բանին, վորպեսզի, մանիֆեստացիաների և ցույցերի միջոցով ավանդարդին փողոցային յելույթների սովորեցնելով, դրա հետ մեկտեղ ռեզերվները մոտ բերի ավանդարդին՝ խորհուրդների միջոցով—թիկունքում և ղինվորների կոմիտեների միջոցով—Ֆրոնտում: Հեղափոխության յեղը ցույց տվեց, վոր ռեզերվները ճիշտ են ոգտագործվել:

Ահա թե ինչ է ասում Լենինը հեղափոխության ուժերի ստրատեգիական ոգտագործման այդ պայմանի մասին, Ֆրադափոխելով Մարքսի ու Ենգելսի հայտնի դրույթներն ապստամբության մասին.

«Յերբեք չխաղալ ապստամբության հետ, այլ այն սկսելիս հաստատույթն իմանալ, վոր հարկավոր է գնալ մինչև վերջը: Անհրաժեշտ է հավաքել ուժերի մեծ գերակշռություն վճռողական տեղում, վճռողական մոմենտին, վորովհետև ալյապես ավելի լավ պատրաստություն և կազմակերպություն ունեցող թշնամին կվոնչացնի ապստամբներին: Յերբ ապստամբությունն սկսված է, հարկավոր է դործել մեծազույն վճռականությամբ և անպատճառ, անպաշտ

ման հարձակման անցնել: «Պաշտպանությունը ղեկաված ասպետամբուլթյան մասն է»: Հարկավոր է աշխատել թշնամուն անսակակալի բերել, վորսալ մոմենտը, քանի դեռ նրա զորքերը ցրված են: Հարկավոր է ջանալ ձեռք բերելու ամեն քր թեկուզ փոքրիկ հաջողություններ (կարելի չէ ասել ամեն ժամ, յեթե խոսքը վերաբերում է մի քաղաքի), ամեն դեպի պահպանելով «բարոյական գերակշռությունը» (տե՛ս հ. XXI, էջ 319—320):

Յեքլըբդ: Վճռողական հարվածի մոմենտի, ասպետամբուլթյուն սկսելու մոմենտի ընտրությունը, վորը պետք է կատարվի այն հաշվով, վոր ճշմարտամբ հասել է բարձրագույն կետին, վոր ավանդարդի մինչև վերջը մարտնչելու պատրաստակամությունը, ռեզերվի կողմից ավանդարդին աջակցելու պատրաստակամությունը և առավելագույն չփոթվածությունը հակառակորդի շարքերում—արդեն առկա յեն:

«Վճռական ճակատամարտը,—ասում է Լենինը,—կարելի չէ լիովին հասունացած համարել», յեքն «մեզ թշնամի բոլոր դասակարգային ուժերը բալանայի խճճվել են, բալանայի ծեծկռուվել են իրար հետ, բալանայի ուժասպառ են արել իրենց մի պայքարով, վորն իրենց ուժերից վեր է», յեքն «բոլոր տատանող, յերերուն, անկայուն, միջանկյալ տարրերը, այսինքն մանր բուրժուազիան, մանր-բուրժուական դեմոկրատիան, ի տարբերություն բուրժուազիայից, իրենց բալանայի մերկացրել են ժողովրդի առաջ, բալանայի խայտառակվել են իրենց պրակտիկ սնանկությամբ», յեքն «պրոլետարիատի մեջ ծայր է առել և սկսել է հղոր թափով բարձրանալ մասսայական տրամադրությունը հողուտ ամենավճռական, անփրապահ—համարձակ հեղափոխական դրոժողությունների աջակցության» ընդդեմ բուրժուազիայի: Ահա այդ ժամանակ հեղափոխությունը հասունացել է, ահա այդ ժամանակ մեր հաղթանակը, յեթե մենք ճիշտ ենք հաշվի առել բոլոր վերը ուրվագծած... պայմանները և ճիշտ ենք ընտրել մոմենտը,—մեր հաղթանակն ասպնդված է» (տե՛ս հ. XXV, էջ 230—231):

Այդպիսի ստրատեգիայի տիպար կարելի չէ համարել Հոկտեմբերյան ասպետամբուլթյան իրադրոժումը:

Այս պայմանի խախտումը տանում է դեպի մի վտանգավոր սխալ, վոր կոչվում է «տեմպի կորուստ», յերբ կուսակցությունը հետ է մնում շարժման ընթացքից կամ շատ առաջ է վազում՝ տապալման վտանգ ստեղծելով: «Տեմպի» այդպիսի «կորստյան» որինակ, այն բանի որինակ, թե ինչպես չպետք է ընտրել ապրետամբուլթյան մոմենտը՝ պետք է համարել ընկերների մի մասի փորձը՝ ասպետամբուլթյունն սկսել Դեմոկրատական խորհրդակցության ձերբակալությամբ 1917 թ. ոգոստոսին, յերբ խոր-

հուրդներում դեռ տատանում էր զգացվում, Ֆրոնտը դեռ գտնվում էր ճամբարաժանի վրա, ռեզերվները դեռ մոտ չէին բերվել ավանդարդին:

Յեքրորդ: Արդեն ընդունված կուրսի անշեղ կիրառումը դեպի նպատակը տանող ճանապարհի բոլոր և ամեն տեսակ դժվարությունների ու բարդությունների վրայով, վորն անհրաժեշտ է, վորպեսզի ավանդարդն աչքաթող չանի պայքարի հիմնական նպատակը, իսկ մասսաները չչեղվեն իրենց ճանապարհից՝ ընթանալով դեպի այդ նպատակը և աշխատելով համախմբվել ավանդարդի շուրջը: Այս պայմանի խախտումը տանում է դեպի մի հսկայական սխալ, վորը շատ լավ հայտնի չէ ծովայիններին «կուրսի կորուստ» անունով: «Կուրսի» այդպիսի «կորստյան» որինակ պետք է համարել մեր կուսակցության սխալ վարքադիժը Դեմոկրատական խորհրդակցությունից անմիջապես հետո, յերբ կուսակցությունը Նախապառլամենտին մասնակցելու վորոշում ընդունեց: Այդ մոմենտին կուսակցությունը կարծես թե մոռացել էր, վոր Նախապառլամենտը բուրժուազիայի ձեռնարկած փորձն է՝ յերկիրը խորհուրդների ճանապարհից փոխադրելու բուրժուական պառլամենտարիզմի ճանապարհը, վոր կուսակցության մասնակցությունը մի այդպիսի հաստատության մեջ կարող է խառնել բոլոր խաղաթղթերը և ճանապարհից չեղել «Ամբողջ իշխանությունը խորհուրդներին» լոգունգով հեղափոխական պայքար մղող բանվորներին ու գյուղացիներին: Այդ սխալն ուղղվեց նրանով, վոր բոլշևիկները հեռացան Նախապառլամենտից:

Չարքորդ: Զիշտ նահանջի նպատակով ռեզերվներով մանևլրելը, յերբ թշնամին ուժեղ է, յերբ նահանջն անխուսափելի չէ, յերբ հակառակորդի կողմից վզիդ փաթաթվող մարտ ընդունեին ակնհայտորեն անձեռնուռ չէ, յերբ ուժերի տվյալ հարաբերակցության պայմաններում նահանջը դառնում է ավանդարդը հարվածի տակից հանելու և ռեզերվները նրա կողմը պահելու միակ միջոց:

«Հեղափոխական կուսակցությունները,—ասում է Լենինը,—պետք է սովորել մինչև վերջը հասցնեն: Նրանք սովորել են հարձակվել: Հիմա հարկ է հասկանալու, վոր այդ գիտությունն անհրաժեշտ է լրացնել այն գիտությամբ, թե ինչպես ավելի կանոնավոր նահանջներ: Հարկ է հասկանալու,—և հեղափոխական դասակարգն իր սեփական դառն փորձով սովորում է հասկանալ,—

վոր չի կարելի հաղթել՝ առանց կանոնավոր հարձակվել և կանոնավոր նահանջել սովորելու» (տե՛ս հ. XXV, եջ 177)։

Այսպիսի ստրատեգիայի նպատակն է՝ ժամանակ չահել, քայքայել թշնամուն և ուժեր կուտակել՝ հետո հարձակման անցնելու համար։

Այսպիսի ստրատեգիայի որինակ կարելի չե համարել Բրեստի հաշտության կնքումը, հաշտություն, վորը կուտակցությանը հնարավորություն տվեց ժամանակ չահելու, ոգտագործելու ընդհարումներն իմպերիալիզմի բանակում, քայքայելու հակառակորդի ուժերը, իր կողմը պահելու դյուղացիությունը և ուժեր կուտակելու՝ Կոլչակի ու Դենիկինի դեմ հարձակում նախապատրաստելու համար։

«Սեպարատ հաշտություն կնքելով,—ասում եր այն ժամանակ Լենինը,— մենք տվյալ մոմենտի համար հնարավոր մեծագույն չափով ազատվում ենք յերկու միմյանց թշնամի իմպերիալիստական խմբերից, ոգտագործում ենք նրանց թշնամությունն ու պատերազմը,—վորը զգվարացնում է նրանց դործարքը մեր դեմ,—ոգտագործում ենք այն, ստանալով արձակված ձեռքեր ու նենալու վորոշ ժամանակաշրջան՝ սոցիալիստական հեղափոխությունը շարունակելու և ամրապնդելու համար» (տե՛ս հ. XXII, եջ 193)։

«Այժմ նույնիսկ վերջին հիմարը» տեսնում է,—ասում եր Լենինը Բրեստի հաշտությունից յերեք տարի անց,—«վոր «Բրեստի հաշտությունը» մի զիջում էր, վորն ուժեղացրեց մեզ և մասնատեց միջազգային իմպերիալիզմի ուժերը» (տե՛ս հ. XXVII, եջ 7)։

Սրանք են այն գլխավոր պայմանները, վորոնք ապահովում են ստրատեգիական ղեկավարության ճշտությունը։

5) Տակտիկական ղեկավարությունը։ Տակտիկական ղեկավարությունը ստրատեգիական ղեկավարության մի մասն է, վոր յենթարկված է վերջինի խնդիրներին ու պահանջներին։ Տակտիկական ղեկավարության խնդիրն այն է, վոր տիրապետենք պրոլետարիատի պայքարի ու կազմակերպության բոլոր ձևերին և ապահովենք նրանց ճիշտ ոգտագործումը, վորպեսզի՝ ուժերի տվյալ հարաբերակցության պայմաններում հասնենք արդյունքների առավելագույնին, վորն անհրաժեշտ է ստրատեգիական հաջողությունը նախապատրաստելու համար։

Վորն է պրոլետարիատի պայքարի ու կազմակերպության ձևերի ճիշտ ոգտագործումը։

Այն միջանի անհրաժեշտ պայմանների կատարումը, վորոնցից գլխավոր պայմաններ հարկավոր է համարել հետևյալները․

Առաջին։ Առաջին պլանի վրա քաշել պայքարի ու կազմակերպության հենց այն ձևերը, վորոնք, ամենից ավելի համապատասխանելով շարժման տվյալ մակընթացության կամ անդամության պայմաններին՝ ընդունակ են հեշտացնելու և ապահովելու մասսաներին հեղափոխական դիրքերին մոտեցնելը, միլիտանտ մասսաներին հեղափոխության Ֆրոնտին մոտեցնելը, նաև ստեղծելու հեղափոխության Ֆրոնտում։

Խոսքն այն մասին չէ, վոր ավանդարդը ղեկավարի հին կարգերը պահելու անհնարինությունը և նրանց տապալելու անխուսափելիությունը։ Խոսքն այն մասին է, վոր մասսաները, միլիտանտները մասսաները հասկանան այս անխուսափելիությունը և լիոնավոր մասսաները հասկանան այս անխուսափելիությունը։ Բայց մասսաները կարող են այդ հասկանալ միայն սեփական փորձի միջոցով։ Միլիտանտները մասսաներին հնարավորություն տալ սեփական փորձով հասկանալու հին իշխանության տապալման անխուսափելիությունը, առաջադրել պայքարի այնպիսի մասնակիցներ ու կազմակերպության այնպիսի ձևեր, վորոնք մասսաների համար հեշտացնեն հեղափոխական լողունները ճշտությունը փորձով հասկանալը,—այս է խնդիրը։

Ավանդարդը կկտրվե րանվոր դասակարգից, իսկ րանվոր դասակարգն էլ կկորցնե կապը մասսաների հետ, յեթե կուտակցությունն իր ժամանակին չվճռե մասնակցել Դումային, յեթե նա չվճռե կենտրոնացնել ուժերը դումայական աշխատանքի վրա և ծավալել պայքարն այդ աշխատանքի հիման վրա՝ այն հաշվով, վոր հեշտացնի մասսաների համար սեփական փորձով հասկանալու Դումայի անպետքությունը, կադետական խոստումների ստույգությունը, ցարիզմի հետ համաձայնության դալու անհնարինությունը, դյուղացիության դաշինքի անխուսափելիությունը և պրոլետարիատի հեղեմոնիան անհնարին կլինեյին։

Ուղղվիզմի տակտիկայի վտանգն այն էր, վոր նա սպառնում էր ավանդարդը կտրել նրա միլիտանտները ղեկավարից։

Կուտակցությունը կկտրվե րանվոր դասակարգից, իսկ րան-

վոր դասակարգը կդրկվեր աղդեցությունից դժուարացիներին ու
ղինվորների լայն մասսաներում, յեթե պրոլետարիատը գնար
ձախ կոմունիստների հետքերով, վորոնք ապստամբության ելին
կոչում 1917 թ. ապրիլին, յերբ մենչևիկներն ու ես-երները դեռ
չէին մեղակացրել իրենց վորպեա պատերազմի ու իմպերիալիզմի
կողմնակիցների, յերբ մասսաները դեռ սեփական սիրով չէին
կարողացել հասկանալ հաշտության, հողի, աղատության վերա-
բերյալ մենչևիկական-ես-երական ճառերի ստությունը: Առանց
մասսաների վորձի կերենչչինայի ժամանակաշրջանում՝ մենչևիկ-
ներն ու ես-երները չէին մեկուսացվի, և պրոլետարիատի դիկ-
տատուրան անհնարին կլիներ: Այդ պատճառով մանր-բուրժուա-
կան կուսակցությունների սխալների «համբերատար պարզարան-
ման» և խորհուրդների ներսում լացահայտ սլաքարի տակտի-
կան՝ միակ ճիշտ տակտիկան եր:

Ձախ կոմունիստների տակտիկայի սխալի վտանգավորու-
թյունն այն եր, վոր այն սպառնում եր կուսակցությունը պրո-
լետարական հեղափոխության առաջնորդից վերածել դատարկ ու
վտուրի տակ հող չունեցող դավադիրների մի խմբակի:

«Միայն ավանդարդով,—ասում և կենինը,—հաղթել չի կարելի: Վճռական
մարտի նետել միմիայն ավանդարդը, յերբ դեռ ամբողջ դասակարգը, դեռ լայն
մասսաները չեն դրավել ավանդարդին ուղղակի աջակցելու, կամ, դոնե, նրա
նկատմամբ բարյացակամ չեղբորություն պահպանելու դիրք: Վո՛չ միայն հի-
մարություն կլիներ, այլև հանցադործություն: Իսկ վորպեսզի իրոք ամբողջ
դասակարգը, վորպեսզի աշխատավորների և կապիտալի կողմից ճնշվածների
իսկապես լայն մասսաները հասնեն այդպիսի դիրքի, դրա համար միայն պրո-
պագանդան, միայն աղետացիան քիչ և: Դրա համար հարկավոր և այդ մաս-
սաների սեփական քաղաքական փորձը: Այս և բոլոր մեծ հեղափոխությունների
հիմնական սրենքը, վորն այժմ դարձանալի ուժղությամբ ու ցցունությամբ
հաստատել և վո՛չ միայն Ռուսաստանը, այլև Գերմանիան: Վո՛չ միայն Ռու-
սաստանի անկուլտուրական, հաճախ անգրագետ մասսաների համար, այլև
Գերմանիայի բարձր-կուլտուրական, գլխավոր դրողնա մասսաների համար կա-
րիք յեղալ սեփական կաշու վրա փորձելու II Ինտերնացիոնալի ասպետների
կառավարության ամբողջ անդորությունը, ամբողջ անհատատակամությունը,
ամբողջ անճարակությունը, ամբողջ լակեյությունը բուրժուազիայի հանդեպ,
ամբողջ ստորությունը, ծայրահեղ հետադիմականների (կոռնիլով՝ Ռուսաս-
տանում, կապլ և Լնի՝ Գերմանիայում) դիկտատուրայի ամբողջ անխուսա-
փելիությունը, վորպես միակ յերկրնորանք պրոլետարիատի դիկտատուրայի
նկատմամբ, վորպեսզի վճռաբար շրջադարձ կատարեն դեպի կոմունիզմը»
(տե՛ս հ. XXV, էջ 229—230):

Յերկրորդ: Գտնել յուրաքանչյուր տվյալ մոմենտում պրո-
ցեսների շղթայի այն հատուկ ողակը, վորից բռնելով կարելի
կլինի սլահել ամբողջ շղթան և նախապատրաստել սլայմաններ՝
ստրատեգիական հաջողության հասնելու համար:

Խոսքն այն մասին և, վոր կուսակցության առաջ կանգնած
խնդիրների շարքից դատենք հենց այն հերթական խնդիրը, վորի
լուծումը կենտրոնական կետ և, և վորի կենսագործումն սպա-
հում և մնացած հերթական խնդիրների հաջող լուծումը:

Այս դրույթի նշանակությունը կարելի կլինի ցուցադրել
յերկու սրինակով, վորոնցից մեկը կարելի կլինի վերցնել հեռա-
վոր անցյալից (կուսակցության դոյանալու ժամանակաշրջանը),
իսկ մյուսը՝ մեզ ամենից ավելի մոտ ներկայից (նեպի ժամանա-
կաշրջանը):

Կուսակցության դոյացման ժամանակաշրջանում, յերբ խմ-
բակների ու կազմակերպությունների անթիվ բազմությունը
դեռևս իրար հետ կապված չեր, յերբ տնայնագործությունը և
խմբակցականությունը (крупковщина) մաշում ելին կուսակցու-
թյունը վերից վար, յերբ գաղափարային տարբերացությունը
(раздор) կազմում եր կուսակցության ներքին կյանքի վորոշ գե-
ծը,—այդ ժամանակաշրջանում հիմնական ողակ ու հիմնական
խնդիր ողակների շղթայում ու այն խնդիրների շղթայում, վորոնք
այն ժամանակ կանգնած ելին կուսակցության առաջ, հանդիսացավ
համառուսական անլեզալ լրագրի ստեղծումը: Ինչո՞ւ: Այն պատ-
ճառով, վոր այն ժամանակվա սլայմաններում միայն համառու-
սական անլեզալ լրագրի միջոցով կարելի յեր ստեղծել կուսակ-
ցության ներդաշնակ միջուկ, վորն ընդունակ լիներ ի մի շաղ-
կապելու անհամար խմբակներն ու կազմակերպությունները, նա-
խապատրաստելու գաղափարային ու տակտիկական միասնակա-
նության սլայմաններ և, այդպիսով, իսկական կուսակցության
դոյացման հիմք դնելու:

Պատերազմից տնտեսական շինարարության անցնելու ժամա-
նակաշրջանում, յերբ արդյունաբերությունը քարշ եր տալիս իր
գոյությունը քայքայման ճիրաններում, իսկ դյուղատնտեսու-
թյունը տառապում եր քաղաքային արտադրանքների սլակասու-
թյունից, յերբ պետական ինդուստրիայի գոյումը դյուղացիական

տնտեսութեան հետ դարձաւ հաջորդ սոցիալիստական շինարարութեան հիմնական պայման,—այդ ժամանակաշրջանում հիմնական ողակ պրոդեսները շղթայի մեջ, հիմնական խնդիր՝ մյուս խնդիրները շարքում հանդիսացաւ առևտրի զարգացումը: Ինչո՞ւ: Այն պատճառով, Վոր նեպի պայմաններում ինդուստրիայի շաղկապը գյուղացիական տնտեսութեան հետ հնարավոր չէ այլ կերպ, բայց յետեւ առևտրի միջոցով, այն պատճառով, Վոր նեպի պայմաններում արտադրութեան առանց վաճառահանման մահ է ինդուստրիայի համար, այն պատճառով, Վոր ինդուստրիան կարելի չէ ընդլայնել առևտրի զարգացման միջոցով վաճառահանումն ընդարձակելով միայն, այն պատճառով, Վոր առևտրի բնագավառում ամրանալով միայն, առևտրին տիրանալով միայն, այդ ողակին տիրանալով միայն կարելի չէ հուսալ, Վոր ինդուստրիան կշաղկապվի գյուղացիական շուկայի հետ և հաջորդութեամբ կլուծվեն մյուս հերթական խնդիրները՝ սոցիալիստական եկոնոմիկայի հիմքի կառուցման պայմաններն ստեղծելու համար:

«Բալական չէ լինել ընդհանրապես հեղափոխական և սոցիալիզմի կողմնակից կամ կոմունիստ...—ասում է Լենինը:—Հարկավոր է կարողանալ յուրաքանչյուր ավյալ մոմենտում դանել շղթայի այն հատուկ ողակը, Վորից պետք է ամբողջ ուժով բռնել՝ ամբողջ շղթան ձեռքին պահելու և հաստատուն կերպով նախապատրաստելու համար անցումը դեպի հետևյալ ողակը»... «Տվյալ մոմենտին... այդպիսի ողակ հանդիսանում է ներքին առևտրի աշխուժացումը, նրան պետականորեն ճիշտ կարգավորելու (ուղղութիւն տալու) պայմանով: Առևտուր—հա այն «ողակը» անցքերի պատմական շղթայի մեջ, 1921—1922 թ. թ. մեր սոցիալիստական շինարարութեան անցման ձևերի մեջ, Վորից հարկավոր է բռնել բոլոր ուժերով»... (տե՛ս հ. XXVII, էջ 82):

Սրանք են այն գլխավոր պայմանները, Վորոնք ասպհոլում են տակտիկական դեկավարութեան ճշտութիւնը:

6) Ռեֆորմիզմը և ռեվոլուցիոնիզմը: Հեղափոխական տակտիկական ինչո՞վ է տարբերվում ռեֆորմիստական տակտիկայից:

Վոմանք կարծում են, թէ Լենինիզմն ընդհանրապես ռեֆորմների դեմ է, կոմպրոմիսները և համաձայնութիւնները դեմ է: Այդ միանգամայն սխալ է: Բոլշևիկները դիտեն Վոչ պակաս, քան ուրիշ Վորեւ մեկը, Վոր Վորոչ իմաստով «ամենայն տուրք բարիք է», Վոր Վորոչ պայմաններում ռեֆորմներն ընդհանրապես,

կոմպրոմիսներն ու համաձայնութիւնները մասնավորապես—անհրաժեշտ են ու ոգտակար:

«Պատերազմ մղել,—ասում է Լենինը,—միջազգային բուրժուազիային տալ պաշտոն համար,—մի պատերազմ, Վորը հարյուր անգամ ավելի դժվար է, քան իսկապատէ, բարդ, քան սովորական պատերազմներից ամենահամար պետութիւնների միջև,—և ընդամենն առաջուց հրաժարվել խոսանալուց (забросать), թշնամիների միջև յեղած շահերի (թեկուզ և ժամանակավոր) հակաութեան ոգտադործումից, համաձայնողականութիւնից ու կոմպրոմիսներից հնարավոր (թեկուզ և ժամանակավոր, անհաստատ, յերերուն, պայմանական) դաշնակիցների հետ,—մի՞թէ սա անսահմանորեն ծիծաղելի բան չէ: Մի՞թէ սա նման չէ այն բանին, ինչպես, որինակ՝ դեռևս չհետադարձված և մինչև այժմ անմատչելի ստորը դժվարութեամբ բարձրանալու դեպքում մենք վաղուրոք հրաժարվելինք յերեման զիջող դնալուց, յերեման հետ դառնալուց, մեկ անգամ ընտրած ուղղութիւնից հրաժարվելուց և զանազան ուղղութիւններ փորձելուց» (տե՛ս հ. XXV, էջ 211):

Ակներե է, Վոր բանը ռեֆորմները կամ կոմպրոմիսներն ու համաձայնութիւնները չեն, այլ այն, թէ մարդիկ ինչպես են կիրառում ռեֆորմներն ու համաձայնութիւնները:

Ռեֆորմիստի համար ռեֆորմն ամեն ինչ է, իսկ հեղափոխական աշխատանքը՝ հենց այնպես, խոսակցութեան համար է, աչքակապութեան համար: Այդ պատճառով բուրժուական իշխանութեան գոյութեան պայմաններում ռեֆորմիստական տակտիկական կիրառելու դեպքում ռեֆորմն անխուսափելիորեն դառնում է այդ իշխանութեան ամրացման գործիք, հեղափոխութիւնը քայքայելու գործիք:

Իսկ հեղափոխականի համար, ընդհակառակը, գլխավորը հեղափոխական աշխատանքն է, այլ Վոչ թէ ռեֆորմը. նրա համար ռեֆորմը հեղափոխութեան կողմնակի արդիւնքն է: Այդ պատճառով բուրժուական իշխանութեան գոյութեան պայմաններում հեղափոխական տակտիկական կիրառելու դեպքում ռեֆորմը բնականաբար դառնում է այդ իշխանութեան քայքայման գործիք, հեղափոխութեան ամրապնդման գործիք, հեղափոխական շարժման հետագա զարգացման հենակետ:

Հեղափոխականն ընդունում է ռեֆորմը նրա համար, Վոր պետիկ ոգտադործի այն Վորպես կեռիք (зацепка) լեզալ աշխատանքն անլեզալ աշխատանքին գուղակցելու համար, նրա համար, Վորպետիկ ոգտադործի այն իրրեւ ծածկուց՝ բուրժուազիայի տա-

պալմանը մասսաներին հեղափոխականորեն նախապատրաստելու նպատակով անլեզալ աշխատանքն ուժեղացնելու համար:

Այս և ռեֆորմների և համաձայնությունների հեղափոխական ողտադործման եյությունը իմպերիալիզմի պայմաններում:

Իսկ ռեֆորմիստը, ընդհակառակը, ընդունում է ռեֆորմները նրա համար, վորպեսզի հրաժարվի ամեն մի անլեզալ աշխատանքից, ձախողի մասսաներին հեղափոխության համար նախապատրաստելու դործը և հանդստություն վայելի «չնորհված» ռեֆորմի հուլանու ներքո:

Այս և ռեֆորմիստական տակտիկայի եյությունը:

Այսպես և ռեֆորմների ու համաձայնությունների բանն իմպերիալիզմի պայմաններում:

Սակայն բանը փոքր ինչ փոխվում է իմպերիալիզմի տապալումից հետո, պրոլետարիատի դիկտատուրայի որով: Վորոչ պայմաններում, վորոչ իրադրության առկայության դեպքում պրոլետարական իշխանությունը կարող է ստիպված լինել ժամանակավորապես շեղվելու գոյություն ունեցող կարգերի հեղափոխական վերակառուցման ճանապարհից՝ դեպի այդ կարգերի աստիճանական փոխակերպության ճանապարհը, դեպի «ռեֆորմիստական ճանապարհը», ինչպես ասում է Լենինը «Վոսկու նշանակության մասին» հայտնի հոդվածում, դեպի շրջանցիկ շարժումների ճանապարհը, ռեֆորմների և վոչ-պրոլետարական դասակարգերին զիջումներ անելու ճանապարհը, նպատակ ունենալով քայքայել այդ դասակարգերը, հեղափոխությանը դադար տալ, ուժեր հավաքել և պայմաններ նախապատրաստել նոր հարձակման համար: Ձի կարելի ժխտել, վոր այս ճանապարհը վորոչ իմաստով ռեֆորմիստական ճանապարհ է: Հարկավոր է միայն հիշել, վոր այստեղ կա մի արմատական առանձնահատկություն, վորի եյությունն այն է, վոր ռեֆորմը տվյալ դեպքում բղխում է պրոլետարական իշխանությունից, վոր այն ամրացնում է պրոլետարական իշխանությունը, վոր այն այդ իշխանությանն անհրաժեշտ դադար է տալիս, վոր այն կոչված է քայքայելու վո՛չ թե հեղափոխությունը, այլ վոչ-պրոլետարական դասակարգերին:

Այսպիսով ռեֆորմն այսպիսի պայմաններում փոխարկվում է իր հակադրության:

Այսպիսի քաղաքականության կենսագործումը պրոլետարական իշխանության կողմից հնարավոր է դառնում այն պատճառով, և միմիայն այն պատճառով, վոր հեղափոխության թափը նախորդ ժամանակաշրջանում բավականաչափ մեծ էր, և այդ-նախորդ ժամանակաշրջանում բավականաչափ լայն հրապարակ, վորպեսզի պիտով նա բացել է բավականաչափ լայն հրապարակ, վորպեսզի նահանջելու վորեւե տեղ լինի, հարձակման տակտիկան փոխարինելով ժամանակավոր նահանջի տակտիկայով, շրջանցիկ շարժումների տակտիկայով:

Այսպիսով՝ յեթե առաջներում, բուրժուական իշխանության որով, ռեֆորմները հեղափոխության կողմնակի արդյունք էին, ապա այժմ, պրոլետարիատի դիկտատուրայի որով, ռեֆորմները աղբյուր հանդիսանում են պրոլետարիատի հեղափոխական նվաճումները, պրոլետարիատի ձեռքում կուտակված ռեզերվը, վոր բաղկացած է այդ նվաճումներից:

«Ռեֆորմների ու հեղափոխության առնչությունն,—ասում է Լենինը,— ճշգրիտ և ուղիղ վորոշել է միայն մարքսիզմը, ընդվորում Մարքսը կարող էր տեսնել այդ առնչությունը միայն մեկ կողմից, այն է՝ թեկուզ մեկ յերկրում պրոլետարիատի առաջին, փոքրիշատե հաստատուն, փոքրիշատե ճիշտ հարահաղթանակին նախորդող պայմաններում: Այդպիսի պայմաններում հեղափոխական բերության հիմքն այն էր, վոր ռեֆորմները պրոլետարիատի հեղափոխական լետարիատի տարած հաղթությունից հետո ռեֆորմների ու հեղափոխության հարարության մեջ յերեան է դալիս մի նոր բան: Սկզբունքորեն բանը նույնն է մնում, բայց ըստ ձեւի, յերեան է դալիս մի փոփոխություն, վորը Մարքսն անձամբ նախատեսել չեր կարող, բայց վորն ըմբռնել-վիտակել կարելի յե մի-այն մարքսիզմի փիլիսոփայության և քաղաքականության հողի վրա... Հաղթությունից հետո այն յերկրի համար, վորտեղ հաղթությունը տարված է, նրանք (այսինքն ռեֆորմները: Ի. Ստ.) (միջադպին մասշտաբով լինելով նույն «կողմնակի արդյունքը»), բացի դրանից, անհրաժեշտ և որինական դանույն «կողմնակի արդյունքը»), բացի դրանից, անհրաժեշտ և որինական դադար են այն դեպքում, յերբ ուժերը, նրանց ամենաառավելագույն լարումից հետո, բացահայտորեն չեն բավականացնում այս-ինչ կամ այն-ինչ անցումը հեղափոխականորեն իրագործելու համար: Հաղթությունը տալիս է «ուժերի» հեղափոխականորեն իրագործելու համար կա նույնիսկ հարկադրված նահանջի այնպիսի «պաշար», վոր դիմանալու հնար կա նույնիսկ հարկադրված նահանջի դեպքում,—գլխառաջ թե՛ նյութական, թե՛ բարոյական իմաստով» (տե՛ս հ. XXVII, էջ 84—85):

Մակայն բանն արժատապէս փոխւեց, յերբ վրա հասաւ նոր

Այդ նոր կուսակցությունը լենինիզմի կուսակցությունն է :

100

101

բությունը, յեթե կուսակցությունը մասնաձևերի մեջ բարոյական ու քաղաքական վարկ չունի: Նորերս մեր կուսակցության մեջ ընդունվեցին յերկու հարյուր հազար նոր անդամներ բանվորներ- ըրց: Այստեղ ուշադրով ե այն հանգամանքը, վոր այդ մարդիկ վոչ այնքան իրենք մտան կուսակցության մեջ, վորքան ուղարկվեցին այնտեղ՝ մնացած ամբողջ անկուսակցական մասսայի կողմից, վորն ակտիվ մասնակցում էր նոց անդամների ընդունելու- թյանը, և սուանց վորի հավանության առհասարակ նոր անդամ- ներ չէին ընդունվում: Այս փաստը խոսում է այն մասին, վոր անկուսակցական բանվորների լայն մասսաները մեր կուսակցու- թյունն իրենց կուսակցությունն են համարում, մոտիկ ու հա- րավառ կուսակցություն, վորի ընդարձակումով ու ամրապնդու- մով նրանք կենսականորեն շահագրգռված են և վորի դեկավա- րությանը նրանք հոժարակամ հանձնում են իրենց բախտը: Հա- զիվ թե հարկ կա ապացուցելու, վոր առանց այս աննշմարելի բարոյական թելերի, վորոնք կուսակցությունը կապում են ան- կուսակցական մասսաների հետ, կուսակցությունը չեր կարող գառնալ իր դասակարգի վճռողական ուժը: Կուսակցությունը քանիոր դասակարգի անխզելի մասն է:

«Մենք, — ասում են Լենինը, — դասակարգի կուսակցություն ենք, և այդ պատճառով համարյա ամբողջ դասակարգը (խիղ պատերազմի ժամանակներում, զարգացրիկան պատերազմի դարաշրջանում, հենց միանգամայն ամբողջ դասակարգը) պետք է դործի մեր կուսակցության ղեկավարությունը, պետք է հարկի մեր կուսակցությունը վերջան կարելի չե ավելի սերտորեն, բայց մանր-լուրջին և «սոցալանիստություն» կլինի կարծել, թե յերբեք համարյա ամբողջ դասակարգը կամ ամբողջ դասակարգն ի վիճակի կլինի, կապիտալիզմի որով, բարձրանալու մինչև իր առաջավոր ջոկատի, իր սոցյալ-դեմոկրատական կուսակցության ղեկավարանությունը ու կտրվիությունը: Դեռևս վերջ մի խնդրի սոցյալ-դեմոկրատ չի կասկածել, վոր կապիտալիզմի որով ջոկանիկ արհեստակցական կազմակերպությունը (վորն ավելի պրիմիտիվ և, ավելի մատչելի անզարգացած խավերի ղեկավարանությունը) ի վիճակի չե ընդգրկելու համարյա ամբողջ կամ ամբողջ բանվոր դասակարգը: Մոռանալ անվերջությունը, մոռանալ առաջավոր ղեկատրի մշտական պարտականությունը՝ ավելի ու ավելի լայն խավեր բարձրացնելու մինչև այդ առաջավոր մակարդակը—կնշանակի միայն խնդիրեն խարել, աչք փակել մեր խնդիրների վիթ-խարիություն հանդեպ, նեղացնել այդ խնդիրները» (տե՛ս հ. VI, էջ 205—206):

2) Կուսակցությունը վորպես բանվոր դասակարգի կազմա-

[illegible]

բանալոր դատակարարել կազմակերպված չորս հարցումներով՝
Այն միտքը, թե կուսակցությունը կազմակերպված ամբողջ-
ջությունն է, ամբաստնված է մեր կուսակցության կանոնադրու-
թյան առաջին կետի լենինի չափանի ձևակերպման մեջ, վորտեղ
կուսակցությունը դիտվում է վորպես կազմակերպություններ
գումար, իսկ կուսակցության անդամները՝ վորպես կուսակցու-
թյան կազմակերպություններին մեկնումեկի անդամներ: Մենք
վիկենք, վորտեղ առարկում եյին այս ձևակերպման դեմ դեռևս
1903 թվին, դրա փոխարեն առաջարկում եյին կուսակցության
մեջ ինքնահաշվեդրելու (самозачисление) «սխտեմ», կուսակ-
ցության անդամի «կոչումը» այս կամ այն կերպ կուսակցությանն
օժանդակող, բայց կուսակցական կազմակերպություններին է
վրջ մեկի մեջ նման ու մտնել չցանկացող ամեն մի «սլոբոդնո-
բի» ու «գլոմադրիտի», ամեն մի «համակրողի» ու «դործադու-
րի» վրա տարածելու «սխտեմ»: Հազիվ թե հարկ կա ա-

103

պացուցելու, Վորտ այս օրվելինսլ «սխտեմը», յեթե այն ամրանար մեր կուսակցության մեջ, անխուսափելիորեն կունենար այն հետևանքը, Վոր կուսակցությունը կզերլցվեր պրոֆեսորներով ու դիմենալիստներով և կայլաանելեր ու կզառնար հեղհեղուկ, չձեւալուրված, կաղմալուծված մի «դոյացում», Վորը կորչում ե համակրողների ծովում, ջնջում ե սահմանը կուսակցության ու դասակարգի միջև և տապալում ե կուսակցության խնդիրը՝ անկաղմակերպ մասսաներին մինչև առաջալոր ջոկատի մակարդակը բարձրացնելու վերաբերմամբ։ Ինչ առել կուղի, Վոր ալդպիսի ուղորտունիստական «սխտեմի» պարապալում մեր կուսակցությունն անկարող կլիներ բանվոր դասակարգի կաղմակերպող միջուկի դերը կատարելու մեր հեղափոխության ընթացքի մեջ։

Փոքրամասնութիւնը մեծամասնութեանը յենթարկելու սկզբ-
բունքը, կուսակցական աշխատանքը կենտրոնից ղեկավարելու
սկզբունքը հաճախ առաջ ե բերում են բերում են անկախօն տարրերի հարձա-
կողութեանը հաճախ առաջ ե բերում են անկախօն տարրերի հարձա-
կողութեանը հաճախ առաջ ե բերում են անկախօն տարրերի հարձա-
կողութեանը հաճախ առաջ ե բերում են անկախօն տարրերի հարձա-

Կ. Ա. ԴԱՆԻԷԼ

3) Կուսակցությունը վարպետ պրոլետարիատի դասակարգա-

յիմ կազմակերպութեան բարձրագոյնն ձև: Կուսակցութիւնը բան-
վոր դասակարգի կազմակերպւած ջոկատն է: Բայց կուսակցու-
թիւնը բանվոր դասակարգի միակ կազմակերպութիւնը չէ:
Պրոլետարիատն ունի ելի մի ամբողջ շարք ուրիշ կազմակերպու-
թիւններ, առանց վորոնց նա չի կարող ճիշտ պայքար մղել կա-
պիտալի դեմ. դրանք են՝ արհեստակցական միութիւնները, կոոպե-
րատիւնները, Փարբիկա-դործարանային կազմակերպութիւնները,
սլաւլամենտական Ֆրակցիաները, կանանց անկուսակցական միա-
վորումները, մամուլը, կուլտուր-լուսավորական կազմակերպու-
թիւնները, յերիտասարդութեան միութիւնները, հեղափոխական-
մարտական կազմակերպութիւնները (բացահայտ հեղափոխական
յեւլոյթներն ժամանակ), սլաւլամաւորներն խորհուրդները՝
վորպես կազմակերպութեան սկզբնական ձև (յեթե սլոլեւտա-
րիատն իշխանութեան գլուխ է անցած) և այլն: Այս կազմակեր-
պութիւններն հսկայական մեծամասնութիւնն անկուսակցական
կազմակերպութիւններ են և նրանց միայն մի վորոշ մասն է
ուղղակի հարում կուսակցութեանը կամ կազմում նրա ճշուղաւո-
րումը: Այս բոլոր կազմակերպութիւնները վորոշ պայմաններում
բացարձակապէս անհրաժեշտ են բանվոր դասակարգին, վորովհե-
տեւ առանց դրանց անհնար է ամրապնդել սլոլեւտարիատի դասա-
կարգային դիրքերը սլաւլարի բազմազան վորոշներում, վորով-
հետեւ առանց դրանց անհնար է կռիւն սլոլեւտարիատը վորպես
մի ուժ, վորը կոչւած է բուրժուական կարգերը փոխարինելու
սոցիալիստական կարգերով: Բայց ի՞նչպէս իրականացնել միա-
նախան ղեկավարութիւնը կազմակերպութիւններն այսպիսի ա-
ռատութեան ղեկավար: Վո՞րն է այն յերաշխիքը, վոր բազմա-
թիւ կազմակերպութիւններն առկայութեանն առաջ չի բերի դե-
կաւարութեան տարազարկ: Սարող են առել, վոր այդ կազմա-
կերպութիւններն ամեն մեկն աշխատում է իր առանձնացած վո-
լորումով, և վոր նրանք այդ սլաւլառում չեն կարող միմյանց
խանգարել: Այդ, իհարկէ, ճիշտ է: Բայց ճիշտ է և այն, վոր
այդ բոլոր կազմակերպութիւններն աշխատանք պետք է կատա-
րեն մեկ ուղղութեամբ, քանի վոր նրանք սլաւլարկում են մի
դասակարգի, սլոլեւտարներն դասակարգին: Հարց է ծագում
ո՞վ է վորոշում այն դիժը, այն ընդհանուր ուղղութիւնը, վո-
րով այդ բոլոր կազմակերպութիւնները պետք է կատարեն ի-

րենց աշխատանքը: Վո՞րն է այն կենտրոնական կազմակերպու-
թիւնը, վորը շնորհիւ անհրաժեշտ վորձի առկայութեան վո՞չ
միայն ընդունակ է մշակելու այդ ընդհանուր դիժը, այլև հնարա-
վորութիւն ունի՝ դրա համար բաւական հեղինակութիւն ունե-
նալու շնորհիւ՝ դրեւելու այդ բոլոր կազմակերպութիւններին,
վորպէս ղեկն սլաւլարժեն այդ դիժը՝ ղեկավարութեան մեջ միա-
նութեան համեմուտ և անեղբաւնակութիւններն հնարաւորու-
թիւնը վերացնելու համար:

Այդպիսի կազմակերպութիւն հանդիսանում է սլոլեւտարիա-
տի կուսակցութիւնը:

Կուսակցութիւնը դրա համար ունի բոլոր տվյալները, նախ՝
այն սլաւլառում, վոր կուսակցութիւնը հաւաքակալան է բան-
վոր դասակարգի լաւագոյն տարրերի, վորոնք ուղղակի կապեր
ունեն սլոլեւտարիատի անկուսակցական կազմակերպութիւններն
հետ և շատ հաճախ ղեկավարում են նրանց. յերկրորդ՝ այն
սլաւլառում, վոր կուսակցութիւնը վորպէս բանվոր դասակար-
գի լաւագոյն մարդկանց հաւաքակալան, լաւագոյն դարոցն
է՝ բանվոր դասակարգի այնպիսի լիւեւներ պատրաստելու հա-
մար, վորոնք ընդունակ են ղեկավարելու իրենց դասակարգի
կազմակերպութեան բոլոր ձևերը. յերկրորդ՝ այն սլաւլառում,
վոր կուսակցութիւնը, վորպէս բանվոր դասակարգի լիւեւնե-
րն լաւագոյն դարոց, իր փորձով ու հեղինակութեամբ միակ
կազմակերպութիւնն է, վորն ընդունակ է կենտրոնացնելու սլոլ-
եւտարիատի սլաւլարի ղեկավարութիւնը անկուսակցական կազ-
մակերպութիւնները վերածելու կուսակցութիւնը դասակարգի
մակերպութիւնները վերածելու կուսակցութիւնը դասակարգի
հետ միացնող սլաւլարկու որդաններն և շարժահարդը փոկերն:

Կուսակցութիւնը սլոլեւտարիատի դասակարգային կազմակեր-
պութեան բարձրագոյնն ձևն է:

Այդ, իհարկէ, չի նշանակում, թէ անկուսակցական կազմակեր-
պութիւնները, — արհմիութիւնները, կոոպերատիւնները և այլն, —
պետք է ձևականորեն յենթարկւած լինեն կուսակցական ղեկա-
վարութեան: Խոսքն այն մասին է միայն, վոր կուսակցութեան
անդամները, վորոնք մտնում են այդ կազմակերպութիւններն
կազմի մեջ, վորպէս անկախած աղբյուրի մարդիկ, ձեռք առնեն
համոզելու բոլոր միջոցները, վորպէս ղեկ անկուսակցական կազ-

մակերայություններն իրենց աշխատանքում մերձենան պրոլետարիատի կուսակցությանը և հոգարակամ ընդունեն նրա քաղաքական ղեկավարությունը:

Ահա թե ինչու Լենինն ասում է, վոր «կուսակցությունը պրոլետարների դասակարգային միավորման բարձրագույն ձևն է», վորի քաղաքական ղեկավարությունը պետք է տարածվի պրոլետարիատի կազմակերպության մյուս բոլոր ձևերի վրա (տես հ. XXV, էջ 195):

Ահա թե ինչու անկուսակցական կազմակերպությունների «անկախության» ու «չեղծության» ուղորտունիատական թեորիան, վորն անկախ պաշտամենտականներ ու կուսակցությունից կտրված՝ մամուլի դործիչներ, նեղնակառ պրոֆեսիոնալիստներ ու ֆալսեմիացած կոոպերատորներ է ծնում,—բոլորովին անհամատեղելի չեն Լենինի դիմ թեորիայի ու պրակտիկայի հետ:

4) Կուսակցությունը վորպես պրոլետարիատի դիկտատուրայի գործիք: Կուսակցությունը պրոլետարիատի կազմակերպության բարձրագույն ձևն է: Կուսակցությունը հիմնական ղեկավար սկզբունքն է պրոլետարների դասակարգի ներսում և այդ դասակարգի կազմակերպությունների մեջ: Բայց սրանից բնավ չի հետևում, թե կուսակցությունը կարելի չէ դիտել վորպես ինքնանապատակ, վորպես ինքնաբավ ուժ: Կուսակցությունը պրոլետարների դասակարգային միավորման միայն բարձրագույն ձևը չէ, դրա հետ մեկտեղ նա մի գործիք է պրոլետարիատի ձեռքին՝ դիկտատուրա նվաճելու համար՝ յերբ այն դեռ նվաճված չէ, դիկտատուրան ամրապնդելու և ընդարձակելու համար՝ յերբ այն արդեն նվաճված է: Կուսակցությունը չէր կարողանա այնքան բարձրանալ իր նշանակությունը, և չէր կարողանա ծածկել (покрыть) պրոլետարիատի կազմակերպության բոլոր մնացած ձևերը, յեթե պրոլետարիատը կանգնած չլիներ իշխանության հարցի առաջ, յեթե իմպերիալիզմի պայմանները, պատերազմների անխուսափելիությունը, ճգնաժամի առկայությունը չպահանջին համակենտրոնացնել պրոլետարիատի բոլոր ուժերը մի կետում, կենտրոնացնել հեղափոխական շարժման բոլոր թելերը մի տեղում՝ բուրժուազիային տարալելու և պրոլետարիատի դիկտատուրա նվաճելու համար: Կուսակցությունը պրոլետարիատին հարկավոր է ամենից առաջ վորպես նրա մարտական շտաբը, վորն

անհրաժեշտ է իշխանությունը հաջող կերպով դրավելու համար: Հաղթել թե հարկ կա ստացուցելու, վոր առանց պրոլետարիատի մասսայական կազմակերպություններն իր շուրջը հավաքելու և պայքարի ընթացքում ամբողջ շարժման ղեկավարությունը կենտրոնացնելու ընդունակ կուսակցության՝ պրոլետարիատը Ռուսաստանում չէր կարողանա իրականացնել իր հեղափոխական դիկտատուրան:

Բայց կուսակցությունը հարկավոր է պրոլետարիատին վաղ միայն դիկտատուրան նվաճելու համար. կուսակցությունը նրան ե՛լ սաղելի հարկավոր է նրա համար, վոր դիկտատուրան իր ձեռքում պահի, ամրացնի ու այն ընդարձակի սոցիալիզմի լիակատար հաղթության շահի համար:

«Անշուշտ,—ասում է Լենինը,—հիմա արդեն համարյա ամեն վոք տեսնում է, վոր բոլշևիկներն իշխանության դուռն մտել են յին կարողանա վո՛չ թե և, վոր բոլշևիկներն իշխանության դուռն մտել են յին առանց խտադույն, իսկալիտու և կես տարի, այլև՝ յերկու և կես ամիս, առանց խտադույն, իսկալիտու և կես տարի կարգապահության մեր կուսակցության մեջ, յեթե չլինեք ամեն պես յերկաթե կարգապահության մեր կուսակցությունը, վոր ցույց տրվեց նրան բանվոր նախակառար և անձնվեր աջակցությունը, վոր ցույց տրվեց նրան բանվոր դասակարգի ամբողջ մասսայի, այսինքն այն ամենի կողմից, ինչ նրա մեջ խորհող է, աշխիվ, անձնվեր, ազդեցիկ, ընդունակ իր հետևից տանելու կամ հրապուրելու հետամնաց խաղերին» (տես հ. XXV, էջ 173):

Բայց ի՞նչ է նշանակում «իր ձեռքում պահել» և «ընդարձակել» դիկտատուրան: Այդ նշանակում է՝ պրոլետարների միլիտանտոր մասսաների մեջ կարգապահություն ու կազմակերպվածություն վորի մտցնել. այդ նշանակում է՝ պրոլետարական մասսաներում ստեղծել ամուր կապ ու պատվար մանր-բուրժուական տարրերի ու մանր-բուրժուական սովորությունների խալիվալ տարերքի ու մանր-բուրժուական անբարոյեղ պրոպագանդիստների դեմ. այդ նշանակում է՝ ամրապնդել պրոպագանդիստների կազմակերպչական աշխատանքը մանր-բուրժուական լեռաների վերադաստիարակման ու վերափոխման գործում. այդ խաղերի վերադաստիարակման ու վերափոխման գործում, վորպեսզի նշանակում է՝ ողնել պրոլետարական մասսաներին, վորպեսզի նշանակում է՝ ողնել պրոլետարական մասսաներին, վորպեսզի չաղցնելու դատակարգներն ու նախապատրաստելու պայմաններ՝ սոցիալիստական արտադրություն կազմակերպելու համար: Բայց սոցիալիստական արտադրություն կազմակերպելու համար իր համախառնվածությունը ու կարգապահությունը ուժեղ կուսակցության:

«Պրոլետարիատի դիկտատուրան,—ասում է Լենինը,—համառ պայքար է՝

մակերպութիւններն իրենց աշխատանքում մերձեանան պրոլետարիատի կուսակցութեանը և հոգարակամ ընդունեն նրա քաղաքական դեկլարութիւնը:

Ահա թե ինչու Լենինն ասում է, վոր «կուսակցութիւնը պրոլետարների դասակարգային միաժողովման բարձրագույն ձևն է», վորն քաղաքական դեկլարութիւնը պետք է տարածվի պրոլետարիատի կազմակերպութեան միջոց բոլոր ձևերի վրա (տե՛ս հ. XXV, էջ 195):

Ահա թե ինչու անկուսակցական կազմակերպութիւնների «անկախութեան» ու «չեզոքութեան» ուղորտունխառական թեորիան, վորն անկախ պաշտամենտականներ ու կուսակցութիւնից կտրված՝ մամուլի դործիչներ, ցեղակապտ պրոֆեսիոնալիստներ ու ֆալսեմիացած կոոպերատորներ և ծնում, — բոլորովին անհամատեղելի չեն լենինիզմի թեորիայի ու պրակտիկայի հետ:

4) Կուսակցութիւնը վորպես պրոլետարիատի դիկտատուրայի գործիք: Կուսակցութիւնը պրոլետարիատի կազմակերպութեան բարձրագույն ձևն է: Կուսակցութիւնը հիմնական դեկլարատիվ գործունէն է պրոլետարների դասակարգի ներսում և այդ դասակարգի կազմակերպութիւնների մեջ: Բայց սրանից բնավ չի հետևում, թե կուսակցութիւնը կարելի չէ դիտել վորպես ինքնանայատակ, վորպես ինքնաբերական: Կուսակցութիւնը պրոլետարների դասակարգային միաժողովման միայն բարձրագույն ձևը չէ, դրա հետ մեկտեղ նա մի գործիք է պրոլետարիատի ձեռքին՝ դիկտատուրայ նվաճելու համար՝ յերբ այն դեռ նվաճված չէ, դիկտատուրան ամրապնդելու և ընդարձակելու համար՝ յերբ այն արդեն նվաճված է: Կուսակցութիւնը չէր կարողանա այնքան բարձրանալ իր նշանակութեամբ, և չէր կարողանա ծածկել (покрыть) պրոլետարիատի կազմակերպութեան բոլոր մնացած ձևերը, յեթե պրոլետարիատը կանգնած չլինէր իշխանութեան հարցի առաջ, յեթե իմպերիալիզմի պայմանները, պատերազմների անխուսափելիութիւնը, ճգնաժամի առկայութիւնը չպահանջէին համակենտրոնացնել պրոլետարիատի բոլոր ուժերը մի կետում, կենտրոնացնել հեղափոխական շարժման բոլոր թելերը մի տեղում՝ բուրժուազիային տառալելու և պրոլետարիատի դիկտատուրայ նվաճելու համար: Կուսակցութիւնը պրոլետարիատին հարկավոր է ամենից առաջ վորպես նրա մարտական շտաբը, վորն

անհրաժեշտ է իշխանութիւնը հաջող կերպով դրակելու համար: Հաղթել թե հարկ կա ապացուցելու, վոր առանց պրոլետարիատի մասսայական կազմակերպութիւնների իր շուրջը համաքնելու և պայքարի ընթացքում ամբողջ շարժման դեկլարութիւնը կենտրոնացնելու ընդունակ կուսակցութեան՝ պրոլետարիատը Ռուսաստանում չէր կարողանա իրականացնել իր հեղափոխական դիկտատուրան:

Բայց կուսակցութիւնը հարկավոր է պրոլետարիատին վո՛չ միայն դիկտատուրան նվաճելու համար. կուսակցութիւնը նրան ե՛լ սովելի հարկավոր է նրա համար, վոր դիկտատուրան իր ձեռքէ՛լ սովելի հարկավոր է այն ընդարձակի սոցիալիզմի լիակատար հաղթութեան շահի համար:

«Անշուշտ, — ասում է Լենինը, — հիմա արդեն համարյա ամեն վոր տեղում է, վոր բոլշեիկներն իշխանութեան գլուխ մնալ չէին կարողանա վո՛չ թե և, վոր բոլշեիկներն իշխանութեան գլուխ մնալ, առանց խտրութեան, իսկապէս և կես տարի, այլև յերկու և կես ամիս, առանց խտրութեան մեջ, յեթե չլինէր ամենպէս յերկաթե կարգապահութեան մեր կուսակցութեան մեջ, յեթե չլինէր ամենպէս յերկաթե կարգապահութեան մեր կուսակցութիւնը, վոր ցույց տրվեց նրան բանվոր նախակատար և անմեղք աշակցութիւնը, վոր ցույց տրվեց նրան բանվոր դասակարգի ամբողջ մասսայի, այսինքն այն ամենի կողմից, ինչ նրա մեջ դասակարգի ամբողջ մասսայի, ազգային, ընդունակ իր հետեւից տանելու կամ խորհող է, ագիտել, անմեղք, ազգային, ընդունակ իր հետեւից տանելու կամ հրապարակելու հետամնաց խաղերին» (տե՛ս հ. XXV, էջ 173):

Բայց ի՞նչ է նշանակում «իր ձեռքում պահել» և «ընդարձակել» դիկտատուրան: Այդ նշանակում է՝ պրոլետարների միլիոնավոր մասսաների մեջ կարգապահութեան ու կազմակերպվածութեան վորի մտցնել. այդ նշանակում է՝ պրոլետարական մասսաթիւնի վորի մտցնել. այդ նշանակում է՝ ամրապնդել պրոազդեցութիւնների դեմ. այդ նշանակում է՝ ամրապնդել պրոլետարների կազմակերպչական աշխատանքը մանր-բուրժուական լետարների կազմակերպչական աշխատանքը մանր-բուրժուական լետարների վերադաստիարակման ու վերափոխման գործում. այդ խաղերի վերադաստիարակման ու վերափոխման գործում. այդ նշանակում է՝ ոգնել պրոլետարական մասսաներին, վորպէսդի դաստիարակեն իրենց վորպէս մի ուժ, վորն ընդունակ է վո՛չնդ դաստիարակեն իրենց վորպէս մի ուժ, վորն ընդունակ է վո՛չնդ չափնելու դասակարգերն ու նախապատրաստելու պայմաններ չափնելու դասակարգերն ու նախապատրաստելու պայմաններ: Բայց սոցիալիստական արտադրութիւնը կազմակերպելու համար: Բայց այդ ամենն անհնար է անել առանց իր համախմբվածութեամբ ու կարգապահութեամբ ուժեղ կուսակցութեան:

«Պրոլետարիատի դիկտատուրան, — ասում է Լենինը, — համառ պայքար է՝

արդյունոտ ու անարյուն, բռնի ու խաղաղ, ռազմական ու տնտեսական, մանկավարժական ու արժինիստրատորական պայքար Հին Հասարակության ուժերի ու տրադիցիաների դեմ: Միլիոնավորներն ու տասնյակ-միլիոնավորներն սովորության ուժը ամենասարսակելի ուժն է: Առանց պայքարում կոփված, յերկաթե կուսակցության, առանց այնպիսի մի կուսակցության, վոր վայելուժ է այն ամենի վստահությունը, ինչ վոր ազնիվ է տվյալ դասակարգում, առանց այնպիսի կուսակցության, վոր կարողանում է հետեւել մասսայի տրամադրությանը և ազդել նրա վրա,—անհնարին է հաջողությամբ մղել այդպիսի պայքարը» (տե՛ս հ. XXV, էջ 191):

Կոռւսակցությունը պրոլետարիատին հարկաւոր է դիկտատու-
րա նշանակու և իր ձեռքով՝ սրահելու համար: Կոռւսակցությունը
պրոլետարիատի դիկտատուութեան գործիքն է:

Բայց սրանից հետևեալ է, Վոր դասակարգելի անհետանալով, պրոլետարիատի ղեկաւորութեան մահանալով՝ պետք է մահանա նաև կուսակցութիւնը:

5) Կուսակցությունը վորպես կամֆի միասնություն, վորն անհամատեղելի յե փրակցիաների գոյություն հետ: Պրոլետարիատի դեկտատուրա նվաճելն ու պահելն անհնար ե առանց իր համախմբվածությամբ ու յերկաթե կարգապահությամբ ուժեղ կուսակցության: Բայց յերկաթե կարգապահությունը կուսակցության մեջ աներևակայելի յե առանց կուսակցության բոլոր անդամների կամքի միասնության, առանց նրանց գործողության լիակատար ու անպայմանական միասնության: Այս, իհարկե, չի նշանակում, թե հենց արանով ել բացառում ե կարծիքների պայքարի հնարավորությունը կուսակցության ներսում: Ընդհակառակը, յերկաթե կարգապահությունը մո'չ թե բացառում, այլ յենթադրում ե քննադատություն ու կարծիքների պայքար կուսակցության ներսում: Այդ առալել ևս չի նշանակում, թե կարգապահությունը պետք ե «կույր» լինի: Ընդհակառակը, յերկաթե կարգապահությունը չի բացառում, այլ յենթադրում ե յենթարկման գիտակցականությունն ու կամավորությունը, քանի մոր միայն գիտակցական կարգապահությունը կարող ե լինել իսկապես յերկաթե կարգապահություն: Բայց այն բանից հետո, յերբ կարծիքների պայքարն ալարտված ե, քննադատությունն սպառված ու մշիռն ընդունված, կուսակցության բոլոր անդամների կամքի միասնականությունը և գործողության միասնականու-

Թյուռնն այն անհրաժեշտ պայմանն է, առանց լըրի աներևակա-
յելի յեն թե՛ միասնական կուսակցությունը, թե՛ յերկաթե կար-
գապահությունը կուսակցության մեջ:

«Սրված քաղաքացիական պատերազմի ալիմյան դարաշրջանում, —ասում է Լենինը,—կոմունիստական կուսակցությունն իր պարտքը կ'արդանա կատարել միայն այն դեպքում, յեթի նա լարակալերով և լինի ամենակենտրոնացված ձևով, յեթե նրանում իշխի զինվորական կարգապահությանը սահմանակցող յերկթե կարգապահություն, և յեթե նրա կուսակցական կենտրոնը լինի՝ կուսակցության լոյր անդամների ընդհանուր վստահությունը վայելող, լայն լիազորություններով ուսումնական հեղինակավոր ուղան» (տե՛ս «կոմինտերնի մեջ ընդունվելու պայմանները») :

Այսպէս է կուսակցութեան կարգապահութեան բանը գիկտա-
տուրան նվաճելուց առաջ միշտդ պայքարի պայմաններում :

Նույնը, բայց է՛լ ավելի մեծ հալիւթ, պետք է ասել կոլեկտի-
ցական կարգապահհուլթյան մասին դիկտատուրան նվաճելուց
հետո :

«Ուր Թեկուդ մորեկ չալով թուլացնում է,—ասում է Լենինը,—սրբուհուս՝ Երևանի կուսակցության յերկարեկ հարգարար հուշոցը (մասնականը նրա գեղեցիկ փաստաթղթի ժամանակ) նա փաստորեն ոգնում է բուրժուազիային սրբուհուս՝ Երևանի դեմ» (տե՛ս հ. XXV, կը 191):

Բայց սրանից հետևում է, Վոր Ֆրակցիաների դոյուլթյունն անհամատեղելի չէ թե՛ կուսակցություն միասնականության, թե՛ նրա յերկաթե կարգապահության հետ։ Հաղիվ թե հարկ կա ապացուցելու, Վոր Ֆրակցիաների առկայությունը տանում է դեպի միջանի կենտրոնի դոյուլթյուն, իսկ միջանի կենտրոնի դոյուլթյունը նշանակում է ընդհանուր կենտրոնի բացակայություն կուսակցության մեջ, միասնական կամքի տրոհում, կարգապահության թուլացում ու քայքայում, դիկտատուրայի թուլացում ու քայքայում։ Իհարկե, II Ինտերնացիոնալի կուսակցությունները, Վորոնք կոչում են պրոլետարիատի դիկտատուրայի դեմ և չեն ցանկանում պրոլետարներին առաջնորդել դեպի իշխանություն, կարող են թույլ տալ իրենց այնպիսի լիբերալիզմ, ինչպիսին Ֆրակցիաների ազատությունն է, քանի Վոր նրանք յերկաթե կարգապահության կարիք ընալ չունեն։ Բայց կոմունիստական Ինտերնացիոնալի կուսակցությունները, Վորոնք իրենց աշխատանքը կառուցում են պրոլետարիատի դիկտատուրայի նախա-

ման ու ամրապնդման խնդիրները հիմքի վրա, չեն կարող թույլ տալ վո՛չ «լիբերալիզմ», վո՛չ ել Ֆրակցիաների ազատութիւն: Կուսակցութիւնը կամքի միասնականութիւնն է, վրո՛րը բացառում է ամեն մի Ֆրակցիոնութիւնն և իշխանության տրոհում կուսակցութեան մեջ:

Այստեղից՝ Լենինի սարգարանումն այն մասին, վոր «Ֆրակցիոնութիւնը վտանգավոր է կուսակցութեան միասնականութեան և սրբութեամբի տալանդարդի կամքի միասնականութեան կենսադործման տեսակետից, վորպէս սրբութեամբի դիկտատուրայի հաջողութեան հիմնական պայմանի», — սարգարանում, վորն ամրապնդած է մեր կուսակցութեան X համագումարի «Կուսակցութեան միասնականութեան մասին» հատուկ բանաձևում:

Այստեղից՝ Լենինի սահանջը «ամեն մի Ֆրակցիոնութիւն լիովին վո՛չնչացնելու» մասին և «այս կամ այն սլատֆորմի վրա կազմած առանց բացառութեան բոլոր խմբերն անհատադ ցրելու» մասին՝ «կուսակցութեանից անսլայման և անհատադ վրտարելու» սպառնալիքով (տե՛ս «Կուսակցութեան միասնականութեան մասին» բանաձևը):

6) Կուսակցութեան ամրանում է նրանով, վոր իրեն մաքրում է ռպորտունիստական տարրերից: Կուսակցութեան մեջ Ֆրակցիոնութեան աղբյուր են հանդիսանում նրա ռպորտունիստական տարրերը: Պրոլետարիատը միակ (ЗАМКУТЫЙ) դասակարգ է: Դեպի սրբութեամբի անդադար հոսում են դուրսացիւններից, քաղքենիներից, ինտելիգենցիայից յեղած մարդիկ, վորոնց սրբութեամբացրել է կապիտալիզմի դարդացումը: Միաժամանակ տե՛ս զի յե ունենում սրբութեամբի տալ վերնախաւերի քայքայման սրբացնել, — վերնախաւեր, վորոնք դլխավորապէս բաղկացած են բուրժուազիայի կողմից դադուլթային դերչահուլթի հալլին կերակրվող սրբֆեսիոնալիստներից ու սպառնալանականներից: Իրենց կենցաղավարութեամբ, վատտակների չափերով, իրենց ամբողջ աշխարհայացքով միանդամայն քաղքենիական «բուրժուականացած բանվորների», — ասում եր Լենինը, — կամ «բանվորական արիստոկրատիայի աղ խաւը» II Խոտերնացիոնալի դլխավոր հենարանն է, իսկ մեր որերում՝ բուրժուազիայի դլխավոր սոցիալական (վոչ ռազմական) հենարանը: Վորովհետեւ դրանք բուրժուազիայի իսկական գործակալներն են բանվորական շարժման

մեջ, կապիտալիստների դասակարգի բանվոր դործակատարները, ունիորմիդմի ու շովինիզմի իսկական կենսադործողները» (տե՛ս հ. XIX, էջ 77):

Այս բոլոր մանր-բուրժուական խմբերն այս կամ այն կերպ թախանցում են կուսակցութեան մեջ, այնտեղ մտցնելով տատանման ու ռպորտունիզմի վոդի, քայքայման ու անհամոզվածութեան վոդի: Հինց նրանք են, դլխավորապէս, Ֆրակցիոնութեան ու քայքայման աղբյուրը, կազմալուծման ու կուսակցութեանը ներսից սլայթեցնելու աղբյուրը: Պատերազմել իմպերիալիզմի դեմ՝ թիկունքում ալքալիսի «դաշնակիցներ» ունենալով, — նշանակում է ընկնել այնպիսի մարդկանց դրութեան մեջ, վորոնք դնդակոծվում են յերկու կողմից՝ թե՛ ճակատից, թե՛ թիկունքից: Այդ պատճառով անողք պայքարն ալքալիսի տարրերի դեմ, նրանց սրտաքսումը կուսակցութեանից՝ իմպերիալիզմի դեմ հաջողութեամբ կուլելու նախապայմանն է:

Կուսակցութեան ներսում դադալարական սլայքար մղելու միջոցով ռպորտունիստական տարրերին «հաղթահարելու» թեորիան, ալք տարրերին մի կուսակցութեան շրջանակներում «վերացնելու» թեորիան, մի վտած և վտանգավոր թեորիա յե, վոր սպառնում է դատապարտել կուսակցութեանը կաթվածի ու խրոնիկական տկարութեան, սպառնում է կուսակցութեանը դարձնել ռպորտունիզմի կերակուր, սպառնում է սրբութեամբի տալ առանց հեղալիտական կուսակցութեան թողնել, սպառնում է դրկել դլխավոր դենքից սրբութեամբի տալին՝ իմպերիալիզմի դեմ մղվող սլայքարում: Մեր կուսակցութեանը չեր կարողանա ճանապարհ դուրս գալ, նա չեր կարողանա իշխանութեան վերցնել և սրբութեամբի տալ դիկտատուրա կազմակերպել, նա չեր կարողանա քաղքացիական սլատերազմից հաղթող դուրս գալ, յեթե իր շարքերում ունենար Մարտովներ ու Դաներ, Պոտերսովներ ու Ակսելրոդներ: Յեթե մեր կուսակցութեանը հաջողից տեղծել իր մեջ ներքին միասնականութեան և իր շարքերի չտեսնված համալմբվածութեան, ապա ալք, ամենից առաջ, այն սլատառով է, վոր նա կարողացավ ժամանակին մաքրել ռպորտունիզմի աղտոտութեանից, նա կարողացավ կուսակցութեանից դուրս վրնդել լիկվիդատորներին ու մենչեիկներին: Պրոլետարական կուսակցութեան ներքին դարդացման ու ամրապնդման ճանապարհն անցնում է ալք

կուսակցություններն ու պորտուգիստներին, ու ռեֆորմիստներին, սոցիալ-խմբերիալիստներին, ու սոցիալ-չլիխիստներին, սոցիալ-հայրենասերներին, ու սոցիալ-պայքիֆիստներին մաքրելու բովով: Կուսակցությունն ամրանում է նրանով, վոր մաքրվում է ոսրոտունիստական տարրերից:

«Իր շարքերում ռեֆորմիստներ, մենչեիկներ ու նեալով, —ասում է Լենինը,—պրոլետարական հեղափոխության մեջ հաղթել չի կարելի, այդ հեղափոխությունը պաշտպանել ու պահպանել չի կարելի: Դա սկզբունքային է ակներևորեն: Դա ակնաբխ կերպով հաստատված է թե՛ Ռուսաստանի, թե՛ Հոնգարիայի վորձով... Ռուսաստանում շատ անգամ են յեղել դժվար դրություններ, յերբ խորհրդային ռեժիմը հաստատուպես կոտորվելը, յեթե մենչեիկները, ռեֆորմիստները, մանր-բուրժուական դեմոկրատները մնացած լինեյին մեր կուսակցության ներսում... Իտալիայում, վորտեղ, ինչպես բոլորն էլ ընդունում են, դործն ընթանում է դեպի պրոլետարիատի վճռական մարտերը բուրժուազիայի դեմ՝ պետական իշխանությանը տիրանալու համար: Այդպիսի մոմենտին վո՛չ միայն անպայման անհրաժեշտ է հեռացնել կուսակցությունից մենչեիկներին, ռեֆորմիստներին, սուբատիականներին, այլև կարող է նույնիսկ ողտակար լինել՝ տատանվելու ընդունակ է ռեֆորմիստների հետ «միասնականություն» ստեղծելու կողմը տատանումներ հանդես բերող հիանալի կոմունիստներին հեռացնելը, նրանց հեռացնելն ամեն տեսակ պատասխանատու պոստերից... Հեղափոխության նախորդյին է նրա հաղթանակի համար մղվող ամենակատարի պայքարի մոմենտներին ամենափոքրիկ ատատնումները կուսակցության ներսում ընդունակ են կորստի մատնելու ամեն ինչ, վիժեցնելու հեղափոխությունը, խլելու իշխանությունը պրոլետարիատի ձեռքից, վորովհետև այդ իշխանությունը դեռ ամուր չէ, վորովհետև դրոհը նրա վրա դեռ չափազանց ուժեղ է: Եթե տատանվող առաջնորդները հեռանում են դործից այսպիսի ժամանակ, դա վո՛չ թե թուլացնում, այլ ուժեղացնում է թե՛ կուսակցությունը, թե՛ բանվորական շարժումը, թե՛ հեղափոխությունը (տե՛ս հ. XXV, էջ 462—464):

IX

ԱՇԽԱՏԱՆԻՒՅԻ ՎՈՃԸ

Խոսքը դրական վոճի մասին չէ: Յես նկատի ունեմ աշխատանքի վոճը, այն հատուկն ու յուրորդինակը լենինիզմի պրակտիկայում, վորը լենինիստ-աշխատողի հատուկ տիպն է ստեղծում: Լենինիզմը թեորրիական ու պրակտիկ դպրոց է, վորը կուսակցական ու պետական աշխատողի հատուկ տիպ է մշակում, աշխատանքի հատուկ, լենինյան վոճ է ստեղծում: Վորո՞նք են

այդ վոճի բնորոշ դժեքը: Վորո՞նք են նրա առանձնահատկությունները:

Այդ առանձնահատկությունները յերկուսն են. ա) ռուսական հեղափոխական թափը և բ) ամերիկյան դործիմացությունը: Լենինիզմի վոճն այս յերկու առանձնահատկությունների միացումն է կուսակցական ու պետական աշխատանքում:

Ռուսական հեղափոխական թափը հակաթույն է ընդդեմ անշարժության, ռուտինայի, պահպանողականության, մաքր լճացման, ստրկական վերաբերմունքի դեպի պապենական տրադիցիաման, Ռուսական հեղափոխական թափն այն կենարար ուժն է, վոր արթնացնում, առաջ է շարժում միտքը, ջարդում է անցյալը, հեռանկար է տալիս: Առանց նրան հնարավոր չէ վոչ մի շարժում դեպի առաջ: Բայց նա ունի բոլոր շանսերը դործնականում աշխատելու և վերածվելու դատարկ «հեղափոխական» մանիլովչինայի, յեթե այն չմիացնենք աշխատանքի ամերիկյան դործիմացության հետ: Այդպիսի աշխատանքն ուրինակներ—ինչ-էործիմացության հետ: Այդպիսի աշխատանքն ուրինակներ—ինչ-էործիմացության հետ: Ռ՞ւս հայտնի չէ «հեղափոխական» հորինաբանության կուղիք: Ռ՞ւս հայտնի չէ «հեղափոխական» պլանատեղծության (сочинительство) և «հեղափոխական» պլանատեղծության հիվանդությունը, վորի աղբյուրը հավատն է դեպի դեկրետի ուժը,—դեկրետ, վորը կարող է ամեն ինչ սարքել և ամեն ինչ վերափոխել: Ռուսական դորդներին մեկը՝ Ի. Երենբուրգը՝ «Ուսկոմձել» (Усовершенствованный коммунистический человек — «Կատարելագործված կոմունիստական մարդ») պատմվածքում պատկերել է այդ հիվանդության բռնված «բուլլեիկ» տիպը, մի բուլլեիկի, վորը նպատակ է դրել ուրվադրելու իդեալականորեն կատարելագործված մարդու սխեման և... «խեղդվել է» այդ «աշխատանքում»: Պատմվածքում մեծ չափազանցություն կա, բայց վոր այն ճիշտ է հասկանում հիվանդությունը — դա տարակուսի յենթակա չէ: Բայց վոչ վոք, կարծեմ, այդպիսի հիվանդներին չի ծաղրել այնպես չարաչար ու անողորմ կերպով, ինչպես Լենինը: «Կոմունիստական սնապարծություն» — այսպիսի բամբասանքով էր վերաբերվում նա հորինաբանության ու դեկրետատեղծության այդ հիվանդադին հավատին:

«Կոմունիստական սնապարծություն» —այն է նշանակում,—ասում է Լենինը,—վոր կոմունիստական կուսակցության մեջ դանդաղ և դեռևս այնպիսի

չղտված մարդը յերեւակայում է, թե իր բոլոր խնդիրները կարող է լուծել կոմունիստական դեկրետով» (տե՛ս հ. XXVII, էջ 50—51) :

«Հեղափոխական» դատարկախոսութեանը *Լենինը* սովորաբար հակադրում է հասարակ ու առօրյա գործեր, դրանով ընդդէմելով, վր «հեղափոխական» հորինաբանությունը հակառակ է իսկական լենինիզմի թե՛ վրդուհ, թե՛ տառին :

«Ավելի քիչ ճոխ ֆրազներ, —ասում է Լենինը,—ավելի շատ հասարակ, առօրյա գործ... Ավելի քիչ քաղաքական աղմկարարություն, ավելի շատ ուշադրություն կոմունիստական շինարարութեան ամենահասարակ, բայց կենդանի... փաստերին...» (տե՛ս հ. XXIV, էջ 343 և 335) :

Ամերիկյան գործիմացությունը, ընդհակառակը, հակաթույն է «հեղափոխական» մանիլով չչինայի և ֆանտաստիկ հորինաբանութեան դեմ : Ամերիկյան գործիմացությունը՝ դա այն անսանձահարելի ուժն է, վորը չունի և չի ճանաչում արդեւքներ, վորն իր գործիմաց հաստատարամութեամբ վողողում—տանում է բոլոր և ամեն տեսակի խոչընդոտները, վորը չի կարող վախճանի չհասցնել մեկ անգամ սկսած գործը, յեթե այն մինչև իսկ փոքր գործ է, և առանց վորի աներեւակայելի յե լուրջ շինարարական աշխատանքը : Բայց ամերիկյան գործիմացությունն ունի այլատեսելիութեւ և նեղմիտ ու անսկզբունք գործամոլութեան վերածվելու բոլոր շանսերը, յեթե չմիացվի ռուսական հեղափոխական թափի հետ : Ո՞ւր հայտնի չե նեղ պրակտիկով ու անսկզբունք գործամոլութեան հիմանդությունը, վորը «բոլշևիկները» վրմանց հաճախ հասցնում է այլատեսման ու հեղափոխութեան գործից հեռանալուն : Այդ յուրորինակ հիմանդությունն իր արտացոլումն է գտել Բ. Պիլնյակի «Голый год» («Մերկ տարի») պատմվածքում, վորտեղ պատկերված են ռուսական «բոլշևիկները» տիպեր, — բոլշևիկներ, վորոնք լի յեն կամքով ու պրակտիկ վճռականութեամբ, «функцирующих весьма «энергично»¹, բայց զուրկ են հեռանկարից, չգիտեն «ինչն ինչին և վերաբերում» և, այդ պատճառով, չեղվում են հեղափոխական աշխատանքի ճանապարհից : Վրդ վրդ այնպես կծու չեւ ծաղրում այդ գործամոլական հիմանդությունը, ինչպես Լենինը : «Նեղձակատ պրակտիկով», «անդուլս գործամոլություն» — այսպես եր քամահրում Լենինն այդ հիմանդությունը : Նա սովորաբար դրան հակադրում եր կենդանի հեղափոխական գործն ու հեղափոխական հեռանկարներն անհրաժեշտությունը մեր ամենօրյա աշխատանքի բոլոր գործերում, հենց դրանով ընդդէմելով, վոր անսկզբունք գործամոլությունը նույնքան հակառակ է իսկական լենինիզմին, վորքան հակառակ է «հեղափոխական» հորինաբանությունը :

Ռուսական հեղափոխական թափի միացումն ամերիկյան գործիմացութեան հետ — այս է լենինիզմի ելությունը կուսակցական և պետական աշխատանքի մեջ :

Միայն այսպիսի միացումն է մեզ տալիս լենինիստ—աշխատողի ամբողջացած տիպը, լենինիզմի վրճն աշխատանքի մեջ :

Միայն այսպիսի միացումն է մեզ տալիս լենինիստ—աշխատողի ամբողջացած տիպը, լենինիզմի վրճն աշխատանքի մեջ :

¹ Պիլնյակի պատմվածքի հերոսն աղավաղում է բառերը. Функцирующих բառի փոխարեն պետք է լինեն функционировующих, энергично բառի փոխարեն պետք է լինեն энергично. — արտահայտությունը նշանակում է խիստ յեռանդուն կերպով գործող : Հայ. հրատ. խմբ. :

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

	Եջ
I. Լենինի դմի սլառմական արձատները	7
II. Մեթոդը	15
III. Թեորիան	23
IV. Պրոլետարիատի ղեկատուութան	41
V. Գյուղացիական հարցը	55
VI. Աղբային հարցը	70
VII. Ստրատեգիան և տակտիկան	80
VIII. Կուսակցությունը	98
IX. Աշխատանքի վոճը	114

Թարգմանությունը խմբագրեց Բ. Մարտիրոսյան

Տեխնիկական խմբագիր Ս. Խաչատրյան

Սրբագրիչ Վ. Զիդեյան

Կոնտրոլ սրբագրիչ Լ. Արուստյան

Դրավիտի լիպոյր №—3273, հրատ. № 551, պատվ. № 45, տիբաժ 15.000

Թղթի չափսը 62×94 (36.480 տպ. նիշ 1 տպ. մամ. վրա),

7¹/₄ տպ. մամուլ, 3³/₄ թերթ թուղթ

Հանձնված է արտագրություն 14/III 1938 թ.

Ստորագրված է տպագրելու 11/IV 1938 թ.

Դինը՝ շքեղինը 1 ս., կաղմը 1 ս. 50 կ., հասարակինը 90 կ., կաղմը 1 ս. 10 կ.

Պետհրատ—կուս.-քաղ. գրականություն տպարան, Յերևան,

Ալավերդյան № 65

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0185663

